

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1949

FÖRSTA KAMMAREN

Nr 25

24—26 oktober.

Debatter m. m.

Onsdagen den 26 oktober.

Sid.

Remissdebatt ang. Kungl. Maj:ts propositioner nr 215—217 (rörande den ekonomiska stabiliseringspolitiken m. m.) 4

Samtliga avgjorda ärenden m. m.

Måndagen den 24 oktober.

Protokoll ang. val av en fullmäktig i riksbanken jämte en suppleant. . 3

Måndagen den 24 oktober.

Kammaren sammanträdde kl. 2 eftermiddagen.

Justerades protokollen för den 17 och den 18 innevarande månad.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Möller* för tiden från den 20 innevarande månad till den 8 nästkommande november för fullgörande av offentligt uppdrag i utlandet.

Upplästes följande till kammaren ankomna protokoll:

År 1949 den 20 oktober sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt §§ 70 och 71 riksdagsordningen utse en fullmäktig i riksbanken för återstående delen av valperioden 1947—1950 efter herr D. E. Hall, som av sagt sig, jämte en suppleant; och befunnos efter valets slut ha blivit utsedda till

fullmäktig

för återstående delen av valperioden 1947—1950:

herr Hall, David E.,
ledamot av andra
kammaren med 28 röster;

suppleant för herr Hall:

herr Ahlkvist, Karl
Emil, ledamot av
första kammaren med 28 röster.

Gottfrid Karlsson. Hj. R. Nilson.

Axel Mannerskantz. Gottfr. Fröderberg.

På framställning av herr talmannen beslöts att det nu upplästa protokollet skulle läggas till handlingarna ävensom att riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag av protokollet underrättas om detta val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag dels till förordnanden för de valda, dels ock till skrivelse till Konungen med anmälan om det förrättade valet.

Herr talmannen anmälde, att till kammaren överlämnats följande kungl. propositioner, vilka nu var för sig föredrogos och lades på bordet:

nr 215, angående bemyndigande att till clearingkassa för kaffe överföra tull, tilläggstull och skatt å kaffe, m. m.;

nr 216, angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område; och

nr 217, angående subventionering av vissa varor m. m.

Justerades ett protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2.04 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.

Onsdagen den 26 oktober.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen.

Kungl. propositioner ang. den ekonomiska stabiliseringspolitiken m. m.

Föredrogos i ett sammanhang Kungl. Maj:ts propositioner nr 215, angående bemyndigande att till clearingkassa för kaffe överföra tull, tilläggstull och skatt å kaffe, m. m., nr 216, angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, samt nr 217, angående subventionering av vissa varor m. m.

Herr DOMÖ: Herr talman! Om man hänsynsfullt går förbi ett drastiskt mellanspel, så har, sedan riksdagen senast var samlad och mötte regeringen, bara den sensationen inträffat — vad det gäller personuppsättningen inom regeringen — att herr Sköld låtit sig övertalas att öppet framträda som landets finansminister. Detta är ägnat att hyfsa den politiska ekvationen.

Det finns skäl att lyckönska regeringen till den inre koncentration, som herr Skölds beslut att taga på sig även det formella ansvaret för finanspolitiken bör kunna skapa. Visserligen, herr talman, har det sagts att en mans skugga alltid är större än mannen själv, men Per Edvin Sköld räcker en bra bit — även när han träder fram i fullt rampljus. Det är dock icke alldeles utan medlidande man tänker på departementscheferna, som hädanefter skola utverka finansministerns välsignelse till sina olika projekt. Det ligger liksom inte riktigt för herr Sköld — detta med välsignelser.

Så har alltså samordningsministern i vår socialistiska regering vandrat samma väg som sin kollega i den engelska socialistministären. I ett och ett mycket

väsentligt avseende skiljer sig emellertid herr Skölds framträdande från sir Stafford Cripps'. Inte minst är denna skillnad bliven uppenbar efter det budgettal Cripps höll i måndags.

Den engelske finansministern har tydligt framlagt en genomarbetad plan för sin politik efter devalveringen. Herr Sköld har under anförande av diverse allmänna synpunkter begärt en praktiskt taget öppen fullmakt av riksdagen att använda statens inkomster för att kunna handskas med de problem som hålla på att växa fram. Huruvida denna skiljaktighet beror på att det engelska parlamentet i regel inte låter sig behandlas hur som helst — ens av en majoritetsregering — undandrar sig mitt bedömande.

På riksdagens bord ligga i dag tre propositioner. Visserligen citera de tre departementscheferna varandra ungefär lika flitigt som socialdemokratiska ledarskribenter, men icke ens därigenom lyckas de ge intrycket av att ha presenterat en sammanhängande plan. Ju mera man läser i propositionerna, desto starkare blir intrycket, att regeringen helt enkelt inte är färdig med sin planläggning för att möta situationen. Det verkar, som om den engelska devalveringen kom fullständigt överraskande för och bildligt talat tog den svenska regeringen på sängen. I den situation vår ekonomi befinner sig — den bär tydlig socialistisk signatur — var det tydligen ingenting annat att göra än att följa den engelska devalveringen helt. Men så fann regeringen på råd: det gällde helt enkelt att hålla levnadskostnadsindex nere under det magiska talet 169. Men hur detta skall ske — ja, därom vet den bara att det skall ske via statskassan.

Herr Sträng anför — jag tillåter mig att säga på bästa kanslihussvenska: »Här må endast framhållas, att någon

Kungl. propositioner ang. den meningsskiljaktighet icke rätt mellan regeringens och jordbrukets representanter angående det i och för sig befogade i att den i våras upprättade kalkylen skulle läggas till grund för prisavvägningen. Å andra sidan har det bland annat med hänsyn till frågans samband med stabiliseringspolitiken i dess helhet icke ansetts möjligt att helt bortse från senare inhämtade uppgifter av betydelse för beräkningen av jordbrukets inkomster och utgifter. Summan av de prisförbättringar för jordbruket, som förordats från regeringens sida, får därför ej betraktas såsom erhållen enbart genom en kalkylmässig beräkning utan utgör snarare ett uttryck för vad det, med utgångspunkt från principen om värprisättning, ansetts möjligt att tillgodoföra jordbruket inom stabiliseringsens ram.»

Om över huvud taget detta uttalande innehåller någonting, skulle det väl vara, att regeringen så där i princip fortfarande erkänner jordbrukskalkylens giltighet för beräkandet av jordbrukets produktionskostnader, men samtidigt tar ställning till de aktuella frågorna efter helt andra grunder — efter vad den ansett möjligt att ge jordbruket utan att väcka opposition i Landsorganisationen. Jag betvivlar att denna metod att lösa en närings produktionskostnadsproblem är den riktiga — särskilt som jordbruksministern uppenbarligen ännu icke vet, hur jordbruket skall kunna tillföras den summa han tänkt sig. Själv väntar han på förslag härom, men anser dock att riksdagen skall godkänna hans förslag, som egentligen bara är en klumpsumma.

Jag skall, herr talman, göra ett par små randanmärkningar till förslaget om åtgärder på jordbrukets område.

Inom jordbrukarleden börjar det nog över lag undras, om inte allt detta reglerande — som ju jordbrukarna många gånger själva ha bett om — har fått sådan omfattning och blivit av sådan art, att det verkar ganska förkvävande på det praktiska arbetet. Man behöver bara höra resonemangen om producentbidragen och dylikt för att förstå att det inte minst i småbrukarkretsarna — som man

ekonomiska stabiliseringspolitiken m. m. säger sig ha särskilt tagit sig an — finns en mycket bestämd opposition mot det sätt som användes i det ena hänseendet och det andra — det gäller såväl rationaliseringen som fördelningen av de direkta subventionerna till jordbruket.

Jordbruksministern talar om att man nu skall införa förmalningsersättningarna igen, detta för att få en buffert, så att inte index stiger för högt. Redan i dagens tidningar har man ju börjat göra klart att denna anordning tekniskt sett medför ganska besvärliga komplikationer. Jag tror att det kommer att bli så på en hel del områden. När det gäller förmalningsersättningen är det exempelvis viktigt att klargöra, från vilken tidpunkt den skall kunna träda i kraft. Annars blir det, jag skall inte säga ett lurpassande, men ett aktgivande från konsumenternas, framför allt bagarnas sida på att de under inga förhållanden ha några nämnvärda mjöllager inne, och detta i sin tur fortplantar sig till förmalningarna, så att vi kanske helt plötsligt stå i en situation, där tillgången på mjöl är mycket ringa — därför att man väntar att förmalningsersättningen skall träda i kraft. Jag skulle mycket gärna vilja ha en liten upplysning om hur denna sak kan tänkas ordnad.

Jag hänvänder mig nu till statsrådet Ericsson, som i egenskap av t. f. departementschef står för propositionen nr 217. Däri säges: »Med hänsyn till den alljämt rådande ovissheten om prisutvecklingen är det för närvarande icke möjligt att närmare ange de varuslag, som härvid böra komma i fråga.» Med »härvid» avser statsrådet, vilka importvaror som skola subventioneras.

Den enda anvisning t. f. folkhushållningsministern anser sig böra lämna är att subventioneringen skall avse sådana »importerade råvaror eller intill råvarustadiet stående varor, vilkas priser utöva ett avsevärt inflytande på den allmänna prisnivån inom landet». För säkerhets skull begär han dock rätt för Kungl. Maj:t att subventionera även andra varor, då — som han säger — »särskilt starka prispolitiska skäl kunna anföras». Herr Ericsson skulle precis lika

Kungl. propositioner ang. den ekonomiska stabiliseringspolitiken m. m.

gärna ha kunnat uttrycka saken så, att riksdagen bör ge Kungl. Maj:t rätt att subventionera importen, när regeringen finner det lämpligt.

Regeringen äskar sammanlagt inemot 270 miljoner kronor för nya subventioner. I denna siffra har jag då inräknat jordbruksministerns anslagskrav. Riksdagen har i år redan beviljat 140 miljoner kronor för olika slags subventioner. I reservationer, som nu också komma att tillgripas, ligga 61 miljoner kronor. Räkna vi samman dessa väldiga summor, komma vi fram till att regeringen begär bemyndigande att under innevarande budgetår använda sammanlagt nära 470 miljoner kronor för sin subventionspolitik. Regeringen begär alltså att riksdagen snart sagt obesett skall ge en fullmakt på inemot en halv miljard.

Denna begäran är i och för sig ganska sensationell. Därtill kommer emellertid en omständighet, som motiverar en direkt fråga till regeringens företrädare. Subventionsbeloppet avser tiden till den 1 juli 1950. Det lönestopp man ämnar köpa med den halva miljarden avser tiden intill den 31 december 1950. Regeringen har icke anfört några omständigheter som ge ens den minsta säkerhet för att behovet av subventioner skulle upphöra den 1 juli 1950. Om riksdagen således nu i höst ger den begärda fullmakten, har den då enligt regeringens uppfattning bundit sig för ett åtagande att förnya denna fullmakt för de sista sex månaderna 1950? Om ingenting avgörande inträffar under första halvåret 1950 — och där-om vet varken statsministern, herr Sköld eller jag någonting — så kan regeringen vid halvårsskiftet icke ändra politik. Den är bunden av sina utfästelser till organisationerna. Riksdagen är formellt obunden. Men — hur ställer det sig i verkligheten? Om regeringen i dag ger klart besked, vilket jag anser mig kunna kräva, och detta besked går i den riktning man har anledning frukta, då skola vi, tycker jag, tala rent ut. Då skola vi fastslå, att regeringens politik förutsätter möjligheter att ge subventioner på någonting mellan 700 och 800

miljoner kronor under den tid den är avsedd att räcka.

Varje gång regeringen föreslagit subventioner, har den talat om tillfälliga och övergående svårigheter. Varje gång har regeringen i förväg godtagit de principiella erinringar som kunna anföras mot subventionsmetoden — ofta utförligare än nu. Denna gång avfärdar man det hela på fyra eller fem rader.

Jag går därför tillbaka i tiden till år 1946, då frågan om subventioner på importvaror först uppstod. Riksbanksfullmäktige gjorde då ett uttalande, där det bland annat heter: »En subventionering av importen i prisreglerande syfte är ägnad att inge allvarliga betänkligheter. — — — Det är också uppenbart att subventionsförfarandet är ägnat att försvaga de svenska myndigheternas ställning vid handelsförhandlingar med utlandet när det gäller att uppnå bästa möjliga villkor; den utländske leverantörens eget intresse att komma in på marknaden trubbas med nödvändighet i viss mån av, när han vet att priset ändå kan komma att undergå en reduktion till följd av från det allmännas sida utbetalad subvention.»

Detta fullmäktiges yttrande ger en utomordentlig bakgrund till en kritisk analys av de nu aktuella förslagen till subventioneringar.

Riksbanksfullmäktige säga vidare om subventionering: »Sedan den en gång införts, är det svårt att avskaffa den.» — Ja, det ha vi sannerligen fått belägg på.

Längre fram heter det: »I syfte att minska de politiska olägenheterna är det enligt fullmäktiges mening en förutsättning för anlitaandet av ett subventionsförfarande, att detta begränsas dels till råvaror eller råvarustadiet mycket närstående produkter, dels till ur prisstrategisk synpunkt betydelsefulla varor. Det är vidare uppenbart, att subventioneringen bör betraktas såsom en sista utväg och därför icke kan få vare sig minska angelägenheten av andra åtgärder till skydd för penningvärdet eller tillgripas i syfte att skapa utrymme för en liberalare politik i andra hänseenden.»

Kungl. propositioner ang. den ekonomiska stabiliseringspolitiken m. m.

Departementschef var på den tiden herr Gjörös, och han ställde sig själv ganska kritisk, fastän han föreslog subventionering. Han sade sig till fullo inse vådorna av en subventionering. Den borde sålunda tillämpas restriktivt och endast äga rum, där sannolika skäl föreläge för antagandet att prisstegringen vore av övergående natur.

Sådan var uppfattningen i denna fråga då, och all utveckling sedan dess har bekräftat de anförda kritiska synpunkterna på subventioneringslinjen.

Den förhoppning, regeringen bygger sina påståenden om det tillfälliga i dagens förslag på, är ett prisfall utomlands, främst i Amerika. Icke minst statsministern har en längre tid givit uttryck åt samma förhoppning. Ingen kan i dag med någon säkerhet säga någonting alls om den kommande prisutvecklingen i Amerika. Där finnas sänkningstendenser men också starka faktorer som måste medföra en konservering av pris- och lönenivån.

På tal om dessa blickar på Amerika kan jag för övrigt inte underlåta att framhålla det egendomliga i att en socialistisk regering skall i sin politik lita till utvecklingen i en så kallad kapitalistisk stat. Man har inte själv lyckats åstadkomma prissänkningar, och nu hoppas man att en gynnsam utveckling i Amerika skall bana väg för en liknande utveckling hos oss. Litet egendomligt är det också att man litar till samma stats bistånd när det gäller att reda upp de ekonomiska förhållandena i Europa, ett bistånd varav också vi få en del.

Jag profeterar inte, men tillåter mig nog att bedöma regeringens förhoppningar med skepsis. USA påverkar i mycket hög grad världsmarknaden och dess prisläge. Det är därför ingalunda säkert att de prislestegringar uppåt, som devalveringen direkt eller indirekt medfört, äro av övergående art. Klokheten borde därför bjuda att man sökte successivt anpassa den svenska prisnivån med utgångspunkt i den svenska kronans nya värde och efter det nya läge, som har uppstått genom devalveringen. Med den politik regeringen förordad vinner man

icke en anpassning. Man vinner möjligen tid, och det kan ha sin betydelse ibland, men problemet står kvar — lika stort som det i dag är, om inte större. Jag har svårt att tänka mig att ett uppskjutande av att allvarligt ta itu med detta problem skall kunna göra saken lättare till ett kommande år. Kanhända blir den chockverkan, som då kan uppkomma inför nödvändigheten att gå in på andra linjer, av sådan art, att svårigheterna bli mycket större då än de skulle vara nu.

Regeringen spelar enligt mitt förmenande ett högt spel. Den direkta insatsen är någonting mellan en halv och tre kvarts miljard kronor. Indirekt riskerar man än mer ty man riskerar att låsa fast det svenska näringslivet ännu hårdare och därmed att sacka efter i välståndsutvecklingen. Det kan under sådana förhållanden komma att dröja för länge, innan vi kunna låta den fria ekonomi, som vi sträva efter, göra sig gällande.

I en sak borde den svenska regeringen försöka efterlikna den engelska — annars vill jag inte påstå att den engelska regeringens politik är av den art, att man bör rekommendera följsamhet i den. Stafford Cripps har försökt tala om sanningen om läget, så som han uppfattar den, för det engelska folket. Jag har svårt att inse att den svenska regeringen är lika uppriktig. Cripps har framhållit att några nya subventioner icke kunna komma i fråga, och en del av de gamla ha sänkts. England har sannerligen haft erfarenhet av subventioner. Det bör inte vara brist på erfarenhet som gör att man där går en ny väg. Nej, jag skulle tro, att man där funnit att en huvudorsak till den ekonomiska snedvridningen är att söka i att man tidigare tillgripit subventioner i för stor skala.

Cripps har vidare talat bestämda ord om hård återhållsamhet med statsutgifter och öppet förklarat för Englands folk vad en devalvering innebär. Den svenska regeringen går rakt motsatt väg. Den anstränger sig att gömma devalveringens konsekvenser för folket. Icke någonstans i de tre föreliggande propositionerna finns ett ord om återhållsamhet med statsutgifterna eller om de krav på

Kungl. propositioner ang. den ekonomiska stabiliseringspolitiken m. m.

besinning nedskrivningen av kronans värde ställer svenska folket inför. Ty vad är devalveringen? Jo, den är en signal till folket, att nu äro vi i ett sådant läge som kräver någonting. Det rör sig om något helt annat än bara en formell åtgärd.

Herr Sköld för i sin proposition ett dunkelt tal om — jag citerar faktiskt ordagrant — »att förhandenvaron av samhällsekonomisk balans har sålunda bekräftats», och han tillägger: »Utrymmet för standardhöjningar är ännu så länge mycket begränsat.» Båda dessa uttalanden vittna om en förmåga att se bort från lägets allvar, till vilken man skulle vara böjd att gratulera regeringen, om icke läget vore så bekymmersamt som det i dag faktiskt är.

Att diskutera regeringens framställning om vårt ekonomiska läge av i dag lönar kanske icke mödan. Majoriteten går in för en viss politik, och man kan visserligen göra sina erinringar, men man har egentligen ingen förmåga att göra något i sak. Det är bara tre frågor jag för ögonblicket direkt vill ställa.

Regeringen redovisar förbättrad valutastuation. Hur mycket av denna förbättring faller på dollars och schweizerfrancs, och hur stor är i dag vår behållning av dessa valutor? För det andra: Varför nämns i översikten av vårt valutaläge icke ett ord om Marshallhjälpen och hur stor del av vår dollarreserv, som kan anses bero på Marshalllån och i samband därmed erhållen dragningsrätt? Hur bedömer — för det tredje — regeringen utsikterna att i fortsättningen erhålla tilldelning av Marshallhjälp? De amerikanska företrädarna för Marshallorganisationen ha satt dessa utsikter i samband med de europeiska ländernas egna ansträngningar, och jag har, herr statsminister, icke kunnat förstå att med egna ansträngningar i Marshallorganisationens mening kunna likställas subventioner.

Det skall utan vidare medges, att regeringen handlar i en tvångssituation, nu som då devalveringen kom. Nu liksom då är man bunden av sina åtaganden mot de stora intresseorganisationerna.

Denna bundenhet kommer på ett nästan skrämmande sätt till synes i det s. k. indextaget. Jag har tidigare kallat levnadskostnadsstalet 169 ett magiskt tal. Det är inte bara ett magiskt tal, det är en stoppbom framför vilken regeringen får stanna — antingen den vill eller ej. Det är emellertid regeringen själv som har satt upp denna stoppbom — uppenbarligen då som nu i den förhoppningen att allting på något sätt skulle ordna sig.

Vissa djur lära bli fascinerade av ett krittstreck. Den svenska regeringen är så trollebunden av ett indexstreck, att den icke ens tagit upp de ofrånkomliga resonemangen med de stora organisationerna om en väg som kunde leda ut ur den trolleciirkel, i vilken all samhällsekonomisk diskussion i detta land just nu rör sig. Djupast sett måste intresseorganisationerna primärt vara angelägna att rädda sina egna medlemmars realinkomster, i den mån detta över huvud taget är möjligt. Man kan gärna tala om att detta kräver ömsesidiga eftergifter, men de mera insiktsfulla organisationsmännen ha utan tvivel insett att dessa icke mätas i indexsiffror som icke återge de verkligt avgörande faktorerna. Skulle det då vara omöjligt att för de olika grupperna lägga fram hela problemet och säga dem, att vad det nu gäller är att skydda och bevara penningvärdet — icke indextaget?

Detta fordrar åtaganden från alla samhällsgrupper. Tjänstemännen ha med rätta framhållit, att tjänstemannagrupperna, särskilt stats- och kommunaltjänstemännen, fått finna sig i ett *absolut* lönestopp och ett lönestopp under längre tid än någon annan grupp. De ha därför ansett sig berättigade till särskild hänsyn. Detta är objektivt riktigt, liksom att de stora grupperna inom Landsorganisationen och andra under lönestoppsåret kunnat notera betydande inkomstförbättringar. Det borde då vara möjligt att få en överenskommelse till stånd, som ger tjänstemännen vissa förbättringar, utan att detta behöver tagas till intäkt för stora

Kungl. propositioner ang. den ekonomiska stabiliseringspolitiken m. m.

lönerörelser på andra områden. Under alla förhållanden borde det vara möjligt att nå en organisationernas samling kring den bestämda avsikten att undvika fortsatta penningvärdeförsämringar. Det är dock ännu en gång deras medlemmars egna intressen det på längre sikt gäller.

Det bör öppet sägas ifrån, att man icke tar bort prishöjningarna med subventioner. Man flyttar bara över dem till skattsedlarna. Att det sedan på det sättet blir litet olika med betalningen för varorna, är en annan historia.

Vårt levnadskostnadsindex är rensat från skatter. Under normala förhållanden är detta riktigt. Men lägger man utgifter för nödvändighetsvaror på skattsedlarna, medför det skatterensade indexet helt enkelt att levnadskostnadsindex inte avspeglar levnadskostnaderna. Ju större subventionerna bli, desto större blir skillnaden mellan familjernas verkliga utgifter för livsuppehållet och de kostnader, som komma fram i index. Desto överkligare blir också detta levnadskostnadsindex. Snart komma vi till två prisnivåer i landet och därmed också till två olika penningvärden, en prisnivå för indexvarorna, en helt annan och betydligt högre för andra varor. Att detta system med dubbla prisnivåer för till orimliga resultat, visar all erfarenhet. Det medför bland annat en oekonomisk och för konsumenterna ofördelaktig inriktning av produktionen. Dessutom skapar det ett permanent behov av priskontroll och andra regleringar, vilkas sammanlagda följd är stagnation i näringslivet och otrivsel för konsumenterna. Kooperationen talade för någon tid sedan om konsumenternas kontroll som den bästa priskontrollen. Regeringen föredrar herr Älmebys priskontroll framför husmödrarnas.

Man kan göra vissa överslagsberäkningar av konsekvenserna för de skattskyldiga av subventionssystemet. Som ett slutresultat av dessa kan sägas, att för ogifta äro direkta prisgenomslag fördelaktiga även för inkomsttagare mycket långt ner i inkomstklasserna.

För gifta med barn och utan barn blir det vid de vanliga medelklassinkomsterna — omkring eller strax över 8 000 kronor — privatekonomiskt ofördelaktigt att betala prishöjningarna via skattsedlarna. Subventionssystemet medför alltså särskilt tunga pålagor på de stora medelklassgrupperna och markerar därmed ytterligare den relativa försämring som inflationen medfört för dessa grupper.

Finansministern återoppar emellertid i detta sammanhang budgetöverskottet. Principiellt ändrar detta ingenting, men det aktualiserar frågan, hur stort detta omtalade budgetöverskott är. Förmodligen avser regeringen fortfarande att bestrida kapitalbudgeten med driftbudgetens överskott. Jag utgår vidare från att regeringen ser budgeten mera ur samhällsekonomisk än ur statsfinansiellt bokföringsteknisk synpunkt. Enligt statsverkspropositionen skall man under innevarande budgetår göra utgifter på 440 miljoner kronor — i huvudsak för bostadssociala ändamål — utanför budgeten. Om hänsyn toges till dessa omständigheter och till försvarets faktiska utgifter, synes det motiverat att fråga, om det ur samhällsekonomisk synpunkt över huvud taget föreligger något budgetöverskott, men också hur det rent statsfinansiellt ligger till med detta utrymme för nya subventionsutgifter. Det bör tilläggas, att budgetöverskottet som bekant väsentligen åstadkommits genom särskilda indirekta skatter, upptagna i syfte att bekämpa inflationen — icke för att hålla levnadskostnadsindex under 169.

Budgeten och statens utgiftspolitik måste ses på något längre sikt. Åtstramningen på utgiftssidan har i väsentlig omfattning åstadkommits genom inskränkningar i den offentliga investeringsverksamheten. Man har hållit tillbaka investeringar för sociala ändamål, men också direkt produktiva sådana. Sådan återhållsamhet är möjlig för en begränsad tid, men bara för en begränsad tid. Skolöverstyrelsen beräknar ju att vårt land 1956/57 skall ha en brist på 8 500 klassrum, även om man

Kungl. propositioner ang. den ekonomiska stabiliseringspolitiken m. m.

Årligen bygger 400 nya klassrum. Särskilda sakkunniga anse att nästa års byggnadskvot för skolbyggnader måste mer än tredubblas. Samma tendens håller på att mogna ut för ålderdomshemmen, sinnessjukhusen, sinnesslöanstalter, fängelser och vårdanstalter av alla slag. Vården av de gamla och utslitna hotar att bli omöjlig på grund av svårigheterna att differentiera klientelet. Omhändertagandet av ungdomsbrottslingarna försvåras av brist på passande lokalteter. Jag kan ta ett exempel. I Ystad förvarar man ett 40-tal unga psykopater i det gamla kronohäktet, vilket medför omöjlighet att handskas med klientelet och fruktansvärda arbetsförhållanden för personalen. Skol- och yrkeshemmen för ungdom, som kommit på sned, måste helt enkelt snabbt kompletteras med slutna avdelningar — ur rättssäkerhetens synpunkt. När man ser allt detta, står det klart, att alla våra sociala reformer hålla på att urholkas inifrån.

Till de mest brännande direkt produktiva investeringsbehoven höra kommunikationerna. Det skulle vara en god affär att förbättra vägar och att bygga nya broar. Man skulle därigenom vinna minskade transportkostnader och ökad trafikeffektivitet. Vi ha även upprustningsarbeten och nybyggnadsarbeten av mycket trängande angelägenhetsgrad på åtskilliga andra områden. En fortsättning av regeringspolitiken måste föra till en kapitalförtäring, som är utomordentligt riskabel. Vi kunna inte fortsätta att skjuta ögonblickets konsumtion i förgrunden i så hög grad, att all hänsyn till framtiden får maka åt sig.

Kravet på lindringar i den direkta statsbeskattningen har nått sådan styrka, att regeringen icke kan bortse från det. Skattetrycket måste lättas, ett rimligare system skapas. En verklig ökning av sparandet och en verklig ökning av produktionen komma inte till stånd om inte människorna få disponera en större del av sina inkomster.

Regeringen tycks tro att den som vinner tid vinner allt. Därför är den beredd att betala ett mycket högt pris för

att få lugn under år 1950. Detta är, såvitt jag kan förstå, innebörden i dess politik just nu. Därför begär den en öppen fullmakt utan fasta terminer av riksdagen. Jag kan icke finna att regeringens föregående gör den förtjänt av ett sådant förtroende från riksdagens sida.

Högern förnekar icke att regeringen befinner sig i en svår situation. Den är medveten om nödvändigheten av fortsatt allmän löneåterhållsamhet, men vågar tro att denna skall kunna vinnas utan att statsmakterna skola behöva utfästa sig att ge skenbara och kortsiktiga fördelar åt de stora grupperna — fördelar, som hela folket dyrt måste betala med skärpta inflationsrisker och alla nackdelar av en låst ekonomi. Devalvering anses i allmänhet vara en åtgärd för att få rörelsefrihet. När man kommit in i ett bundet läge och inte kan komma ur det, tar man till devalvering. Men den svenska regeringen tar devalveringen till anledning att ge sig in på en ekonomisk politik, som för oss in i en ännu större bundenhet än tidigare. Högern förbehåller sig därför full handlingsfrihet i subventionsfrågan och fordrar att regeringen kompletterat de förslag till nödfallslösningar, den nu lagt fram, med ett handlingsprogram, som angriper dagens problem från grunden och successivt frigör de ekonomiska framstegens drivande krafter. Vägen måste gå över hård återhållsamhet med statsutgifterna, rationalisering av socialpolitiken, en aktiv penningpolitik, lindringar i den direkta statsbeskattningen och översyn av de tillfälliga indirekta skatterna. De direkta kontrollerna måste successivt avvecklas, konsumenternas priskontroll få sin verkningsförmåga åter, en friare utrikeshandel åstadkommas, och — vilket är särskilt viktigt — svenska folket få rena besked om den närmaste tidens krav men också om våra stora möjligheter för framtiden. Det skall göras klart för folket, att en kraftanstängning för en inte alltför lång tid kan åstadkomma en förbättring, som gör att vi mycket snabbare än eljest kunna komma i ett bättre läge. Produktionsli-

Kungl. propositioner ang. den ekonomiska stabiliseringspolitiken m. m.

vet måste ges möjligheter till rationaliseringar för att därmed skapa en hållbar grund för stegringar i människornas inkomster.

Herr talman! Jag ber att få yrka remiss till vederbörande utskott av på bordet liggande propositioner.

Herr **FÖRSTE VICE TALMANNEN**: Herr talman! De propositioner, som nu ligga på riksdagens bord och som skola remitteras i dag eller eventuellt i morgon till respektive utskott, ställa icke i utsikt, såsom nog många hade hoppats, att vi inom den närmaste tiden skola komma ifrån kristidens regleringar. Ransoneringarna av livsmedel och även av andra varor ha visserligen i stort sett kunnat avskaffas — det är i huvudsak endast kaffet och bensinen som äro kvar — men på det ekonomiska området finner man det åter nödvändigt för bibehållande av den ekonomiska stabiliteten att bygga ut systemet med subventioner, priskontroll och regleringar av olika slag.

För innevarande budgetår begäres för detta ändamål enligt propositionerna nr 215 och 217 ett belopp av 190 miljoner kronor jämte 66 miljoner kronor enligt proposition nr 216 till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. Därjämte föreslås återinförande av det under krisåren tillämpade systemet med förmalningsersättning till handelskvárnarna vid förmalning av vete och råg för att därmed kunna förbilliga mjölet för konsumenterna med 9 öre per kilogram. Visserligen uttrycks detta med orden, att Kungl. Maj:t torde beredas möjlighet att, om förhållandena därtill föranleda, införa en dylik subvention, men man kan fråga sig, om det är nödvändigt att nu återinföra detta system för att åstadkomma den lättnad som behövs — jag skall komma därtill något senare. Likaså ifrågasattes en subventionering av fläsk och ost, vilken för fläsk antages utgöra 20 öre per kilogram och för ost 30 öre per kilogram. Även hushållens bränslekostnader hänföras till den grupp av utgifter, som kan tänkas bli föremål för subventionering.

Det kan alltså bli ett ganska omfattande regleringssystem, som på nytt kommer att byggas upp. Statsrådet yttrar härom i propositionen, att risk föreligger att en alltför långt gående subventionering av ett relativt begränsat antal importvaror kan medföra en alltför stark förskjutning av prisrelationerna och att på grund härav det synes önskvärt att möjligheter öppnas att utsträcka subventionsförfarandet till ett mera vidsträckt område. Skall därjämte den av regeringen framhållna önskvärheten att åstadkomma en ökad marginal mellan levnadskostnadsindex och det i samband med lönestabiliseringen förutsatta prisstoppet tillgodoses, så ökas kraven på subventioneringen.

Jag har därför ännu anledning att understryka frågan om det är nödvändigt att återinföra detta system, som alla vore glada över att vi så småningom skulle kunna avskaffa. Är det för att få 31 miljoner kronor till förbilligande av mjölet, något som man räknar med skulle behövas för innevarande år, nödvändigt att införa ett system med förmalningsersättning? Jag sätter detta starkt i fråga.

Man har räknat med 190 miljoner kronor i subventioner. Med detta belopp skulle man höja socialstyrelsens indextal med tre och en halv enheter, men på andra områden blir det återigen en sänkning med två och en halv enheter. Man skulle alltså minska indextalet med en enhet. För varje enhet skulle således efter denna beräkning åtgå omkring 50 miljoner kronor. Det är alltså ett betydligt större belopp än de 31 miljoner kronor, som man beräknat erhålla i förmalningsersättningar. Är det nödvändigt att införa ett dylikt system för att öka säkerhetsmarginalen, så att vi inte skola nå taket, det tak som man ofta talar om när det gäller höjningen av tjänstemannalönerna? Är det nödvändigt att under tider som dessa, då man snarare bör vara ytterst försiktig med utgiftsökningar av detta slag, tillgripa detta system? Vilka rubbningar åstadkommer det inte — det har för övrigt den föregående ärade talaren här framhållit — inom

Kungl. propositioner ang. den ekonomiska stabiliseringspolitiken m. m.

näringslivet och inom handeln, att man ställer i utsikt införandet av ett sådant system? Verkningarna ha redan givit sig till känna inom mjölhandeln och även inom osthandeln, och jag förmodar att de även komma att visa sig på andra områden — systemet kan ju inte börja tillämpas förrän riksdagen fattat beslut och i övrigt först vid den tidpunkt, då regeringen finner det lämpligt; det kan därför åstadkomma mycken skada innan det träder i kraft. Det synes mig onödigt att vidtaga en dylik åtgärd.

Visserligen är det nödvändigt med en del åtgärder av detta slag, men här är det fråga om åtgärder, som icke äro principiellt tilltalande och som man helst skulle vilja gå emot — jag syftar på subventioneringen i dess helhet — men som kanske i någon form äro nödvändiga, om vi vilja upprätthålla den ekonomiska stabiliteten och hindra levnadskostnaderna att stiga. Detta är den viktigaste fråga, som vi vid denna höst-riksdag ha att ta ställning till, och det är nödvändigt att finna en lösning på densamma. Något alternativ till regeringens förslag torde det emellertid icke vara möjligt att framlägga, även om man frågar sig, om det är nödvändigt att gå så långt som regeringen föreslagit.

Anledningen till att dessa åtgärder nu måste vidtagas är ju devalveringen av vår valuta. Vi kunna säkert i vårt land inte undgå att genomföra en dylik devalvering, sedan England samt ett flertal andra europeiska länder, däribland Danmark och Norge, företagit en sådan. Men de ekonomiska återverkningarna därav ha nog blivit mera djupgående än vad som vid tidpunkten för devalveringen förutsågs. Sverige kunde då inte gärna gå någon annan väg än att följa England, icke minst med hänsyn till de omfattande handelsförbindelser, som vi ha med detta land. En lägre devalvering skulle sannolikt ha givit anledning till spekulationer i vår valuta. Skulle vi, såsom förordats från vissa håll, här i landet tidigare ha företagit en separat devalvering, torde de ekonomiska verkningarna av en sådan åtgärd ha blivit betydligt kännbarare för oss än den de-

valvering som nu ägt rum samtidigt med att andra länder också devalverat sin valuta. Man måste i detta fall även ge rättvisa åt regeringen. Regeringen är ju inte skuld till att ett sådant tillstånd inträffat, att England jämte andra europeiska länder ansett det nödvändigt att devalvera sin valuta i förhållande till dollarn. Denna devalvering har nu emellertid fört oss in i ett ganska besvärligt läge. Det råder ett verkligt osäkerhetstillstånd. Det betonade för övrigt herr Domö, då han förklarade att varken statsministern, statsrådet Ericsson eller han själv kunde förutse, hur läget skulle komma att gestalta sig under år 1950. Rangordningen inom denna treenighet nämnde han ingenting om, men även han själv var ju ganska osäker på den punkten. Vi ha nu emellertid att anpassa oss efter de förändrade förhållanden som inträffat och söka få till stånd en friare handel på de länder, där det för oss är fördelaktigast, vilket borde och väl har varit syftet med devalveringen.

För att bibehålla stabilitet i vår ekonomi har regeringen nu valt subventionslinjen, som dock medför flera svår-
bemästrade problem. Finansministern yttrar därom i propositionen, att möjligheterna att genom en subventionering motverka devalveringens återverkningar på levnadskostnaderna äro i viss mån begränsade, och han säger vidare, att det knapast synes möjligt, bland annat av tekniska skäl, att genomföra en subventionering, som omfattar alla de importvaror, vilkas priser äro av betydelse för levnadskostnaderna. Han räknar med att importprisstegringarna på vissa produkter komma att slå igenom och att ytterligare kompensande subventionsåtgärder måste vidtagas. Ja, förvisso, dessa åtgärder kunna komma att likna en formlig snårskog, där det kan vara svårt att komma fram.

Den ovisshet och oklarhet, som är rådande beträffande de ekonomiska verkningarna av devalveringen, skingras icke, då man läser propositionen. Där upplyses tvärtom att läget alltjämt är ganska oklart och att verkningarna på

Kungl. propositioner ang. den ekonomiska stabiliseringspolitiken m. m.

prisnivån av den svenska kronans devalvering endast ungefärligt kunna uppskattas. Man kan emellertid ha skäl att till regeringen ställa frågan, hur den ser på dessa problem, hur den med hänsyn till devalveringen bedömer den ekonomiska utvecklingen i vårt land och i vad mån prisbildningen i andra länder som devalverat, t. ex. England, kommer att påverka produktionskostnader och prisbildning inom vårt eget land. De åtgärder, som nu föreslås, komma — om de godkännas — att kräva en ganska omfattande organisation och kontroll, som i många fall blir besvärande för näringslivet. Det bör därför vara vår strävan att se till, att de så snart som möjligt lättas och icke bibehållas en dag längre än som är absolut nödvändigt.

Av föreliggande aktuella frågor, som riksdagen nu har att ta ställning till, är den som berör prisreglerande åtgärder på jordbrukets område en av de viktigaste. Den är det icke minst nu efter devalveringen, enär importerade livsmedel från dollarländerna skulle kosta oss avsevärt mera än vad de svenska jordbrukarna erhålla för de livsmedel de producera. Vetepriiset på den amerikanska börsen kan väl i dag beräknas till ungefär 40 kronor per deciton, medan de svenska jordbrukarna endast erhålla 30 kronor. Det är belysande siffror. Därjämte skulle en sådan import ta åtskilligt av våra valutatillgångar i anspråk. Det är därför angeläget att livsmedelsproduktionens betydelse beaktas av statsmakterna.

Denna fråga, som nu förelägges riksdagen i proposition nr 216, är en gammal bekant från vårriksdagen. Jordbrukarnas ekonomiska organisationer framförde då till regeringen den bestämda meningen, att jordbrukets prisfrågor i år liksom tidigare borde lösas på våren och i ett sammanhang samt att jordbrukarna borde erhålla bland annat en förbättring av mjölkpriset med 3 öre per kilogram mjölk. Samma åsikt framfördes även av starka meningsgrupper i båda kamrarna, då frågan var föremål för behandling. Statsrådet Sträng hade då föreslagit, att mjölkprisfrågan skulle

uppskjutas och avgöras i samband med överläggningar mellan representanter för jordbrukarnas ekonomiska organisationer samt LO och TCO angående en fortsatt stabiliseringspolitik. Detta blev ju även riksdagens beslut.

Den proposition, som jordbruksministern nu presenterar riksdagen, innebär att jordbrukets representanter för att nå enighet om den ekonomiska stabiliseringspolitikens fortsättande givit efter på sina krav, som de dock ansågo berättigade. Mjölkproduktionen är icke ekonomiskt lönande, vilket bekräftas från skilda håll. Den allt fortgående ökningen av de kreaturslösa jordbruken talar därvid sitt tydliga språk. För övrigt kunna priserna på livsmedel i vårt land, t. ex. på mjölk, icke anses höga, om man jämför dem med vad som erhålles i andra länder. Under ett föredrag vid mejerikongressen i Stockholm i somras yttrade professor L. Spencer vid Cornelluniversitetet i Förenta staterna, att detaljpriset på mjölk i New York var 70 öre per liter och för den vitaminbehandlade mjölken 90 öre och att genomsnittspriset på mjölk i andra städer i Förenta staterna skilde sig obetydligt från New York-priset. Detta var innan devalveringen av vår valuta ägt rum; nu är priset i svenskt mynt naturligtvis högre.

Ingen av de i rundabordskonferensen deltagande intressegrupperna synes emellertid vara tillfredsställd med uppgörelsen. Jordbrukets utövare hade räknat med att de skulle erhålla den av dem som skäligen ansedda ökningen av mjölkpriset med 3 öre. Det är i synnerhet för de jordbrukare, vilkas jord på grund av klimatiska förhållanden eller i övrigt ogynnsamma omständigheter icke så mycket lämpar sig för odling av mera ekonomiskt givande grödor, t. ex. oljevaxter, utan vilka i huvudsak måste ägna sig åt mjölkproduktion, som det låga mjölkpriset är mest kännbart. Då nu emellertid jordbrukets representanter godkände det förslag till överenskommelse med regeringen, som preliminärt träffades vid rundabordskonferensen, så var det under den för-

Kungl. propositioner ang. den ekonomiska stabiliseringspolitiken m. m.

utsättningen, att övriga samhällsgrupper godtogo de vid samma konferens antagna grunderna för stabiliseringspolitikens fortsättande. Detta måste vara ett villkor för att jordbrukarna skola stå fast vid den uppgörelse som då träffades. En annan utgång kunna de icke godkänna.

De erforderliga 66 miljonerna för jordbrukets prisreglering skulle i överensstämmelse med äskandet i propositionen täckas genom statsanslag. Dessa 66 miljoner skulle ju ge en möjlighet att öka det mjölkpris, jordbrukarna få, med ungefär 1,5 öre per liter, vilket skulle ta i anspråk 60 miljoner, och de återstående 6 miljonerna skulle användas till pristillägg åt jordbrukare i Norrland, vilkas odlingar i år kanske varit utsatta för torka eller frost. Att jordbrukarna emellertid godtogo detta förslag, berodde ju på att man ändå ville komma till enighet om att upprätthålla stabiliseringspolitiken, ehuru det på vissa håll i landet nog rädde ganska stort missnöje med detta godkännande. Nu har det emellertid skett, och förslaget byggde ju på de grunder som utarbetades vid underhandlingar under våren, alltså på den s. k. vårkalkylen. Jordbruksministern hade ju låtit under sommaren granska beräkningarna och kommit till ett något ändrat resultat, men jordbrukarna höllo fast vid att vårkalkylen skulle ligga till grund för uppgörelsen. Vart skulle det för övrigt leda, om man skulle gå ifrån den principen? Då skulle man ju inte kunna träffa en överenskommelse på våren, ty då kan man ju inte ha augustikalkylen färdig. Man skulle således icke kunna träffa en definitiv överenskommelse då, utan den skulle bli beroende på förhållandena senare under året. Ett sådant system kan inte bli tillfredsställande, i synnerhet som man måste räkna med många ovissa faktorer, t. ex. skörderesultatet, som inte kan fastslås vid den tiden utan senare blir föremål för ny beräkning och jämkning och som i övrigt ju är underkastat den s. k. 4-procentsregeln. Jordbrukarna ha alltså all anledning att hålla på de prin-

ciper, de tidigare gått in för, dels att det skall bli en allmän uppgörelse under våren och dels att man skall lägga de kalkyler till grund, som vid den tiden äro upprättade.

Bland andra frågor, som nu tränga sig fram, vill jag nämna frågan om lättning av skatterna. Till och med finansministern har ju tagit upp dessa frågor under senare tiden och gjort dem till föremål för offentlig debatt. För vår del anse vi, att om en skattelättnad skall inträda, vilket är i hög grad önskvärt och nog skulle hälsas med tillfredsställelse av alla, man i första hand bör se till att lätta på de skatter som verka tyngande på produktionen. Jag syftar härvid närmast på den höjda bensinskatten. Den tillkom för att den skulle bidra till att skapa ekonomisk jämvikt inom landet genom överbalansering av budgeten, och den skulle icke bibehållas längre än som var nödvändigt, utan vara en tillfällig åtgärd. Det underströks såväl av dåvarande statsrådet och chefen för finansdepartementet Wigforss som av bevillningsutskottet, vilket hade att taga ställning till frågan såväl 1948 som 1949, att skatten skulle avskaffas, så snart förhållandena gävo möjlighet därtill.

En annan skatt, som kan jämföras med bensinskatten, är pappersskatten. Det finns nu knappast något skäl att bibehålla denna skatt. Ekonomiskt ger den ju inte så mycket, men den är säkerligen till besvär och olägenhet och i många fall orättvis. Den tillkom ju för övrigt av samma motiv som den höjda bensinskatten, och den borde också nu kunna avskaffas. Finansministern bör därför, när förslag kommer att framläggas om jämkning av skatterna, i första hand taga upp dessa frågor för att de må på nytt bli föremål för riksdagens behandling.

Jag ber, herr talman, att få hemställa, att de nu behandlade propositionerna måste remitteras till vederbörande utskott.

Herr ÖHMAN: Herr talman! Det är ju meningen, att dagens remissdebatt skall

Kungl. propositioner ang. den ekonomiska stabiliseringspolitiken m. m.

ägnas de frågor, som sammanhånga med den ekonomiska situation som uppstått i landet genom att kronan har devalverats. Jag skall inte heller gå utom denna ram. Men det är nu en gång så, att det inte går att draga upp en mekanisk skiljelinje mellan landets handelspolitiska läge och den utrikespolitiska som genomföres. Handelspolitik och utrikespolitik äro ju egentligen två sidor av samma sak. De röra ju landets relationer till andra stater, och därför komplettera utrikespolitiken och handelspolitiken varandra genom en ständig växelverkan. För att riktigt förstå, vad som har fört landet till den nuvarande ekonomiska situationen, måste man således enligt min mening se sambandet mellan den utrikespolitiska kursen och det aktuella ekonomiska läget.

Devalveringen av kronan och de problem, som denna skapar, äro resultat av den utrikespolitiska kurs som regeringen med de borgerliga partiernas stöd slog in på, då den förde landet in i Marshallblocket. Det är konsekvenserna av denna politik, som nu börja visa sig. Jag säger *börja*, ty ännu ha vi inte på långt när sett allt som denna politik för med sig. Men en del har ju redan kommit i dagen. Den våldsamma upprustningen i Marshallländerna, de aggressiva militära blockbildningarna, den hysteriska krigshetsen, sänkningen av folkmassornas levnadsstandard, förföljelserna mot den marxistiska arbetarrörelsen, fraterniseringen med Franco-Spanien, ekonomiskt, politiskt och militärt stöd åt den grekiska fascistregimen, rehabiliteringen av nazistledare i Väst-Tyskland och Ruhrområdets rekonstruktion till vapensmedja för ett nytt världskrig, tillkomsten av Europarådet och det systematiska undergrävandet av Förenta Nationerna — allt detta är påtagliga uttryck för vad Marshallpolitikerna äro i färd med att genomföra. Och även på det ekonomiska området börjar det nu visa sig allt tydligare, vari den amerikanska »hjälpen» består. På ett år har arbetslösheten i Marshallländerna mer än fördubblats, och som extra tillskott till »Marshallhjälpen» kommer nu den

av USA dekreterade valutadevalveringen.

Denna senaste jättelika finansmanöver av dollarkungarna har till främsta syfte att stärka den amerikanska storfinansens ställning i den kapitalistiska världen. I första hand drabbar den amerikanska valutamanipulationen de arbetande massornas levnadsstandard. Därmed uppnå de amerikanska monopolkapitalisterna det mål som de uppställt, nämligen att sänka levnadsnivån för folkens breda lager i Marshallstaterna. På längre sikt komma även andra befolkningskikt att drabbas, då Marshallplanens syftemål otvivelaktigt är att i större eller mindre grad förvandla de Marshalliserade länderna till kolonier under den amerikanska imperialismen.

Vi kommunister ha hela tiden varnat för denna utveckling. Vi ha sagt — och vi kunna i dag med ännu större skärpa upprepa det — att Marshallplanen, som på borgerligt och socialdemokratiskt håll betecknats som uttryck för en storlagen amerikansk generositet mot de krigshärjade länderna, endast är en metod — ganska raffinerad för övrigt — för att underlätta för Förenta staternas imperialistiska härskare att uppnå den världshärskarställning, som Hitler på sin tid drömde om, men inte lyckades med.

Den valutadevalvering som nu har genomförts i en rad länder är en av de metoder som Förenta staterna utnyttjar för att stärka sin ställning, och detta signalerades ju redan i de avtal, som Amerika pådiktade Marshallländerna. I avtalets artikel 2 stadgas, som bekant, att de avtalslutande länderna skulle fastställa eller upprätthålla välavvägda växelkurser. Jag tillät mig, när detta avtal behandlades i kammaren den 20 juli 1948, att karakterisera detsamma som ett ensidigt diktat från Förenta staternas sida, som skulle komma att få många obehagliga följder för vårt lands rättigheter att bestämma i egna angelägenheter. Jag vågar hävda, att utvecklingen sedan dess har givit mig och det parti jag representerar rätt. Däremot är jag övertygad om att de, som talade och

Kungl. propositioner ang. den ekonomiska stabiliseringspolitiken m. m.

röstade för avtalet, komma att få det allt besvärligare, när det gäller att inför folket försvara och bära ansvaret för den politik, som knäsatte genom att detta avtal godkändes. Nu är stadgandet i avtalets artikel 2 om »välavvägda växelkurser» genomfört — för den här gången, får man kanske tillägga — och landets folk tvingas att bära konsekvenserna.

Regeringens argumentering för beslutet om valutadevalveringen är lika enkel som ohållbar. Man säger ungefär så här: England devalverade, en rad andra länder gjorde detsamma, och det uppstod en sådan situation, att Sverige måste följa med, ty annars skulle situationen för landet ha blivit ännu värre. Är inte denna argumenteringskonst ett billigt försök att krypa undan ansvaret? Jag tycker verkligen att den är det. Varför inte säga rent ut, att kronnedskrivningen är ett resultat av den politik som följer av landets anslutning till Marshallblocket? Regeringen och de borgerliga partierna ha ju medvetet gått in för denna utveckling. Ni ha ju frivilligt — detta att det skedde frivilligt underströks mycket bestämt av utrikesutskottets talesman, när anslutningen till Marshallplanen beslöts — ställt landet i ett mycket ofördelaktigt beroendeförhållande till USA. Ni ha här i kammaren klart sagt ut, att det numera inte är lämpligt att hålla så styvt på den nationella suveräniteten. Ni ha, kort sagt, accepterat Marshallpolitiken, och då skall man inte försöka bortförklara de konsekvenser denna politik medför, ty den förutsätter amerikanskt ledarskap, sänkning av folkets levnadsstandard och nationell underkastelse.

När därför regeringen sätter upp en förvånad uppsyn över att devalveringen blev ett faktum, så måste jag dra den slutsatsen, att den förvånade uppsynen är spelad och att regeringen försöker uppföra en dålig komedi inför folket i syfte att dölja den dubbelbottnade politik som genomföres.

Och om nu devalveringen kom som en obehaglig överraskning — vilket måste betyda att regeringen trodde på Staf-

ford Cripps' världshistoriska lögn om pundets stabilitet — vad var det då som dikterade den febrila brådskan med att fatta beslut i en sak av så utomordentlig betydelse för Sveriges folk? Det var inte nog med att riksdagen ställdes helt åt sidan — sådant äro vi ganska vana vid numera — utan regeringen tycks inte ens ha givit sig själv tid att bedöma, vilka konsekvenser beslutet skulle få. De uttalanden från regeringshåll om devalveringens inverkan på den ekonomiska läget i landet, som av och till förekommit i tidningspressen, ha inte präglats av någon större klarhet. De första dagarna förklarade regeringspressen tvärsäkert, att devalveringsbeslutet inte skulle ha någon större inverkan på den svenska ekonomien. Prisnivån skulle på sin höjd påverkas med 150 miljoner kronor, vilket med lätthet kunde elimineras genom subventioner och eventuellt vissa lindringar i den indirekta beskattningen. Sedan har en av LO:s ekonomiska experter uppskattat prishöjningarna till 500 miljoner, Finanstidningen har förklarat, att de bli över en halv miljard, tidskriften Svensk utrikeshandel uppskattar prisstegringen till 900 miljoner, och slutligen ha vi nu regeringens propositioner, som uppskatta det hela till 190 miljoner för återstoden av innevarande budgetår. Det är väl den sista uppskattningen, som vi i dag ha att hålla oss till, men av finansministerns yttrande framgår tydligt, att regeringen inte alls är övertygad om att prisstegringarna komma att stanna vid denna summa. Tvärtom tycks det vara så, att regeringen räknar med en ytterligare stegring av prisnivån, och det torde nog också vara riktigt. Svensk utrikeshandel uppskattar, som jag nyss sade, prisfördyringarna enbart på dollarländerna till 900 miljoner om året, och därtill kan läggas, att enligt den engelska tidningen Economist priserna på råvaror inom sterlingområdet under tiden från den 16 september till den 11 oktober stigit med 20—30 procent. Detta signalerar ju väldiga prisstegringar inte bara i dollarländerna utan över hela linjen. Jag tror således, att regeringens 190

Kungl. propositioner ang. den ekonomiska stabiliseringspolitiken m. m.

miljoner inte på långt när komma att visa sig tillräckliga för att hålla prisnivån stabil, och jag misstänker, att regeringen i själva verket inte ens själv tror på den saken. Det förefaller snarare, som om dessa subventionsåtgärder hade föreslagits för att lugna opinionen och åtminstone tillfälligt undvika, att index överskrider den punkt, som berättigar statstjänarna till 8 procents löneförhöjning. Dessutom ligger väl den beräkningen bakom det hela, att man vill försöka skapa en lämplig psykologisk grundval för att på nytt kunna låsa fast arbetarnas löner vid nuvarande nivå för ytterligare ett år framåt med alla de konsekvenser som detta medför för arbetarfamiljernas ekonomi.

Om nu regeringen är en smula optimistisk i fråga om att kunna hålla prisnivån nere trots devalveringen, så förefaller det som om önsketänkandet ännu mera gör sig gällande i fråga om devalveringens verkan på dollarbristens hävande. Detta framgår av propositionen och i ännu mera kategoriska ordalag av en skrift — utgiven av »Ekonomisk information» — som härom dagen utdelades till kammarens ledamöter. I denna skrift, som för övrigt har den missvisande titeln: »Vi sitter alla i samma båt», heter det: »Devalveringen har gett Sverige, liksom många andra länder, en chans att tjäna mera dollar genom export till USA.» Är inte det ett högst egenartat resonemang? När Sverige nu måste exportera nästan en halv gång till så mycket varor för samma dollarmängd, som före devalveringen, är det väl ganska orimligt, att detta i och för sig skulle öka dollartillgången i Sverige. Om exportsvårigheterna till Förenta staterna förorsakas av de priser som de svenska exportörerna hålla, hade väl den frågan kunnat regleras genom prissänkning på bekostnad av exportindustriens profiler, som inte ha varit så låga under de senare åren. Skillnaden hade då varit den, att det varit monopolkapitalet som fått betala i stället för att det nu blir de breda folklagren.

Men för övrigt, är det nu så säkert, att devalveringen utan vidare öppnar nya marknader för svensk export till dollarländerna? Nej, inte alls. Hittills har den endast resulterat i att enskilda företagare inom massaindustrien, för att ta ett exempel, passat på att ta ut en anseelig mervinst på devalveringen i svenska kronor räknat. Och hur blir det i fortsättningen på pappersmassemarknaden? Ja, det kanske man kan göra sig en viss föreställning om, då man vet, att Förenta staterna utbyggt sin massaindustri så att den nu omfattar 68 procent av världsproduktionen och därmed skapat möjligheter för att konkurrera med sin massa även på den europeiska marknaden.

Ännu ett par ord om förhoppningarna, att devalveringen har ökat möjligheterna att »tjäna mera dollar», som det heter i den citerade skriften. Om det skulle vara fallet, borde väl ett land som Frankrike ha övervunnit sin valutakris för länge sedan. Frankrike har genomfört fyra devalveringar, och en dollar kostar nu 350 francs mot tidigare 119, men därför har inte den franska exporten till Amerika ökat, utan motsatsen är fallet. Under första halvåret 1949 sjönko de amerikanska inköpen från Frankrike med 28 procent. Samtidigt stiga levnadskostnaderna med rasande fart. Från mitten av 1948 till nu ha reallönerna sjunkit med inte mindre än 21 procent enligt den reformistiska landsorganisationens beräkningar, och jag tror att de där erfarenheterna ha en del att säga även oss om Marshallpolitikens och devalveringens följder.

Herr talman! För mig står det klart, att syftet med den nu inledda politiken är att ytterligare sänka de breda folklagrens och i första hand arbetarklassens levnadsstandard. I enlighet med målsättningen för Marshallplanen går den amerikanska storfinsans i spetsen för denna politik i samförstånd med bestämmande kapitalgrupper här i landet, och den socialdemokratiska regeringen genomför villigt vad dessa uppdragsgi-

Kungl. propositioner ang. den ekonomiska stabiliseringspolitiken m. m.

vare önska. Det kommunistiska partiet kommer att göra allt vad i dess förmåga står för att resa arbetarna mot denna politik. Vi vända oss med skärpa emot att lönerna än en gång — och trots det läge som skapats genom devalveringen — fastläsas, vilket tydligen är regeringens mening. Vi anse det orimligt, att arbetarna liksom den övervägande majoriteten av bönderna och tjänstemännen stillatigande skola finna sig i den ökade utplundring som blir följden av Marshallpolitiken. Vi anse att löntagarna i landet ha rätt att fordra en högre levnadsstandard i en tid, då produktionen ligger på toppnivå och då storföretagarnas vinster uppnå nya rekordhöjder, och vi upprepa det krav som vi tidigare ställt om att landet bör utträda ur Marshallblocket, återvända till den alliansfria utrikespolitiken och utveckla handelsförbindelserna med de näraliggande krisfria marknaderna, vilket skulle vara den bästa beredskapen för att möta den kris, som redan skyftar i den kapitalistiska sektorn av världen.

Herr ANDERSSON, ELON: Herr talman! Då riksdagen för drygt fyra månader sedan åtskildes, väntade man väl i allmänhet en lugn sommar och en höstriktdag utan större sensationer. Händelserna ha velat annorlunda. Den ekonomiska utvecklingen utomlands ställer oss inför besvärliga och skickesedigra problem, som riksdagen nu har att ta ställning till. Regeringen har för sin del genomlevt svåra stormar till följd av vissa händelser utanför riksdagens arbetsområde, händelser som tilldragit sig stor uppmärksamhet och vilka svällt ut från personliga kontroverser till ett ärende, som rört den svenska demokratiens sätt att fungera och värna om sina egna principiella grundvalar. Detta ärende har fått det slut, som i nuvarande läge var det enda möjliga. Det har rätt någon oklarhet om dess innebörd. För min del tillåter jag mig därur utläsa, mindre ett framtvingat utslag av lojalitet inför det hotade lugnet inom det egna partiet än en ärlig strävan att slå vakt

omkring ett demokratiskt renlighetskrav, en strävan som i så fall är prisvärd. Om ett sådant konstaterande är riktigt, kan väl denna fråga nu avföras från den samling aktuella spörsmål, som alltjämt återstår att diskutera.

Till dem höra i främsta rummet de ärenden, som regeringen nu förelagt riksdagen, men även den grupp av uppskjutna frågor, som stå över från riksdagens vårsession. Jag skall snart återkomma till de genom höstens propositioner aktuella ärendena. Bland de uppskjutna frågorna finns åtminstone en, som genom såväl sin omfattning som sitt principiella innehåll tilldrar sig största uppmärksamhet. Det är t. ex. frågan om nya bestämmelser rörande markexpropriation. För min del anser jag att syftet med förslaget är berättigat, såvitt det avser att bereda ökade möjligheter för kommunerna att på skäliga villkor förvärva mark för tryggnad av bostadsbyggande och andra behov. Var och en, som i någon kommunal ställning inom städer och tätorter haft att syssla med dessa ting, känner behovet av vidgade kommunala befogenheter. Men detta kan inte få köpas till vilket pris som helst. Det är nödvändigt att den genom expropriationen åstadkomna överlåtelsen får ske på villkor, som trygga en likvärdig och skälig behandling av den som skall överlåta marken, och att den enskilda spekulatören, mot vilken man nu och inte utan rätt vänder sig, inte kommer att ersättas med en kommunal spekulatör och ett kommunalt markmonopol. Framför allt är det nödvändigt att så klara bestämmelser ges, att lagtillämpningen icke blir oviss. I detta avseende lider förslaget av vissa bristfälligheter, och jag hoppas för min del att dessa bli klarlagda och tillrättalagda under utskottsbehandlingen.

Det skulle vara frestande, herr talman, att här också säga några ord om flyktingpolitiken, men eftersom inrikesministern får tillfälle att i annat sammanhang beröra den frågan i kammaren, skall jag inte föregripa den debatt, som i anslutning därtill säkerligen kommer att uppstå.

Kungl. propositioner ang. den ekonomiska stabiliseringspolitiken m. m.

Alldeles särskild uppmärksamhet tilldraga sig i dag de frågor, som sammanhänga med den ekonomiska politiken.

I en av de propositioner, som nu skola remitteras, redogör finansministern för den hittills konstaterbara ekonomiska utvecklingen under innevarande år och bedömer denna såsom på det hela taget gynnsam. Jag skall ingalunda bestrida detta omdöme, men jag skulle vilja göra den erinran, att den gynnsamma utvecklingen till dels vunnits genom åtgärder, som göra den mera skenbar än verklig. Balansen har åstadkommit inte genom ökat sparande utan genom begränsade investeringar och har uppnåtts med tillhjälp av Marshallpengar och tack vare en god skörd. Det finns därför, tror jag, mera fog för det försiktiga omdöme om den framtida utvecklingen, som finansministern i samma redogörelse ger, än för några självbelåt-na glädjeyttringar över hur överlägset bra vi lyckats bemästra de föreliggande svårigheterna.

Från regeringens sida yppar man under stundom ett starkt intresse för att avskaffa ransoneringarna och minska den regleringsapparaten, som sattes i bruk för att möta kristidens svårigheter. Naturligtvis bör man med tillfredsställelse notera dessa försäkringar och de, om också ganska tveksamma utslag därav, som redan ha visats. Det är kanske inte minst anmärkningsvärt, att man nu söker framgångsvägarna på utrikeshandelns område inte efter en linje, som leder till skärpt statlig reglering, utan med ett friare system med mindre regleringar och större utrymme för fri konkurrens. Men om man till äventyrs av de upphävda ransoneringarna och andra lättnader i krisregleringarna skulle ha fått den uppfattningen, att vi nu företagit en så genomgripande avrustning inom krisapparaten, att vi kunna känna oss tämligen tillfredsställda, skulle jag vilja fästa uppmärksamheten på att det här ännu återstår mycket att göra. Regleringarnas snårskog är faktiskt ännu till betydande delar orörd, och den växer i dessa delar tämligen ohejdat och fritt. En inventering av de organ av oli-

ka slag, som tillkommit för att reglera kristidens alldeles särskilda förhållanden, visar att ett stort antal av dem ännu sitta i orubbat bo. Det finns alltså ransoneringar, som i likhet med en del av de tveksamt upphävda ha överlevt sig själva och te sig som gengångare från den tid, då man trodde, att varje lättnad i det hårda tvånget skulle betyda en oemotståndlig katastrof. Till dem hör bensinransoneringen. När jag reste hemifrån ned till riksdagen, hade höstlöven redan fallit. Hur förhåller det sig, herr handelsminister, med lövfällningen i Västergötland? Är den så mycket senare där än den är i de norrländska trakterna?

Den händelse, som närmast föranleder denna debatt, är devalveringen. Att döma av den dåvarande finansministerns uttalanden samma dag som den engelska regeringen offentliggjorde sitt beslut om devalveringen, kom den inte blott oväntat för regeringen, utan den betraktades också som en ur svenska synpunkter utesluten åtgärd och ett utslag av ekonomisk ansvarslöshet. Skulle denna attityd verkligen ha varit regeringens — och åtskilligt har onekligen tytt därpå — är det väl snarare dess hållning, som kan kritiseras som ett bevis på kortsynt sorglöshet. Regeringen styrde och ställde, förhandlade och träffade överenskommelser som om någon devalveringsrisk inte alls fanns. Devalveringen fanns inte med över huvud taget i den bild av den framtida utvecklingen, som regeringen sökte mana fram för sig. Resultatet blev, att regeringen inte heller ägnade någon tanke åt de förändringar i läget, som kunde tänkas inträffa därest en större eller mindre devalvering dock skulle komma till stånd. Den diskuterade inga alternativa framgångslinjer, den läste både sig och de parter, med vilka den diskuterade, i ett betraktelsesätt, som kunde vara hållbart i ett läge med oförändrat penningvärde men som måhända blivit annorlunda, om man bringats att räkna även med det alternativ, som öppnades genom devalveringen. Nu träffade denna regeringen oförberett och ställde den inför oväntade svårigheter, blev

Kungl. propositioner ang. den ekonomiska stabiliseringspolitiken m. m.

en sten på den förhandlingsväg, som regeringen vandrat tillsammans med organisationerna och som den nu på något sätt måste välta undan.

Regeringen söker möta svårigheterna med ett lätt tillgängligt och tidigare med förkärlek prövat medel: subventioner. Den gör det uppenbarligen utan större tvekan, fastän budgetöverskottet, som ännu för ett knappt halvår sedan betraktades som ett nära nog heligt tal, naggas i kanten med en dryg kvarts miljard. Visserligen erinrar man sig att det någon gång och i något annat sammanhang har rests principiella invändningar mot subventionslinjen. Men det finns, enligt finansministerns mening, ingen anledning fästa större uppmärksamhet därvid i dag.

Detta tämligen tveklösa förordande av subventionerna såsom det huvudsakliga medlet att bemästra devalveringens prisstegrings-tendenser synes främst grunda sig på en förhoppning, att prisstegringen skall bli relativt begränsad och kortvarig och att subventionerna därför mera bli av tillfällig karaktär. Det talas på olika ställen i propositionen om en övergångsperiod, om en åtgärd tills vidare och andra dylika uttryck, som tyda på ett mycket optimistiskt bedömande av läget. Finansministern profeterar om sannolikheten av ett snart förestående prisfall av sådan omfattning, att de ofrånkomliga prisstegrings-tendenserna ganska snart skola kunna neutraliseras. Därigenom skulle möjliggöras inte blott subventionernas avskaffande utan även lämnas utrymme för den standardhöjning, som tidigare ställts i utsikt, om vi blott hålla ut några månader eller ett år till med vår nuvarande strama, regleringsbundna ekonomiska politik. Jag har inte kunnat värja mig för det intrycket, att hela detta resonemang bygger på, jag vill inte säga en medveten men i varje fall en omedveten vilja att i så stor utsträckning som det över huvud taget är möjligt bagatellisera omfattningen av de problem, som vi här ställas inför. Ett tecken härpå är de siffror, man rör sig med. Det talas om att de subventioneringsåtgärder, som rege-

ringen föreslår, skola dra en sammanlagd kostnad av ungefär 190 miljoner kronor, men man antyder inte på något sätt, att denna summa gäller de kostnader, som skola täcka utgifterna under den återstående delen av detta budgetår, och sålunda inte alls omfattar hela nästa år, under vilket väl subventionerna i varje fall måste beräknas utgå. Och räknar man ihop allt detta som nu kommer i fråga på subventioneringsvägen, så stannar det ju inte vid siffran 190 miljoner, utan man kommer i stället till en summa som närmar sig 400 miljoner.

Finansministern får inte bli alltför förvånad, om han här och där skulle komma att mötas av Rellings bekanta replik, då det gäller att bedöma värdet av de förutsägelser, på vilka han grundar sin uppfattning om subventionernas kortvarighet och möjligheten av snart inträffande prisfall.

Regeringen har lagt upp sin politik på mycket kort sikt. Men är detta tillrådligt? Vad inträffar, om förhoppningarna slå fel, om det förömbådade prisfallet inte inträffar före 1951, utan prisstegrings-tendenserna tvärtom skärpas t. ex. genom att de nu inneliggande lagren, som man tänker sig utsålda utan tanke på vad deras förnyande kostar, då måste ersättas till höjda priser? Ämnar regeringen då behålla subventionerna som en bestående del i sin ekonomiska politik eller släppa dem och därmed öka pressningen på inkomstnivån, en pressning som då kan bli av explosionsartad karaktär och släppa loss en inflationsvåg av mycket betydande styrka? Vad kan komma att inträffa nästa år, därest det av finansministern beräknade prisfallet icke kommer till stånd? Det finns på arbetsmarknaden en uppdämd men mycket stark önskan att återvända till friare förhållanden mellan parterna, en uppdämd stark önskan om betydande inkomststegringar. Om något prisfall inte har inträffat och subventionerna samtidigt avskaffas, kommer denna önskan om förbättrade löner att förmåla sig med en tydligt konstaterbar prisstegring i fråga om levnadskostnaderna. Vad in-

Kungl. propositioner ang. den ekonomiska stabiliseringspolitiken m. m.

träffar, om båda dessa saker på en gång komma att göra sig gällande? Riskerar man inte, att utvecklingen kommer att ta en sådan inriktning att det blir mycket svårt att med det lugn, som jag föreställer mig att alla sätta värde på, lösa de problem, som då uppstå?

Det kan vara rimligt att anlita subventioner som en tillfällig åtgärd för att möta en första förvirrande stöt, därest denna blir av sådan styrka att den äventyrar en lugn anpassning till de nya förhållandena. Övergångssvårigheter uppstå ju alltid i en situation sådan som den vi nu ha råkat in i. Men vägen ut måste ju vara, att så småningom anpassa sig till det nya läget i stället för att permanenta de övergångssvårigheter, som man inte kan undvika. Att i skydd av tillfälliga åtgärder undanskjuta en realistisk omprövning av den nya situationen måste enligt min mening betecknas såsom en riskabel politik.

Bygger nu regeringen hela sin politik på den svagt grundade förhoppningen om ett snart förestående prisfall och därmed ett snabbt avskaffande av subventionerna? Eller rymmes det mellan raderna i propositionerna en förutsedd men icke uttalad möjlighet att behålla dem för lång tid framåt, med de följder som detta måste ha för statens ekonomi i övrigt, och tvånget att leva kvar i ett regleringssambälle, vars besvärligheter bli allt mer uppenbara och hindrande för såväl näringslivet som de enskilda medborgarna? Riksdagen har rätt att här begära ett klarare besked än det som ges i propositionernas resonemang. Jag kan inte tänka mig, att regeringen genom subventioneringarnas införande anser alla möjligheter tagna i anspråk, utan att den måste räkna med vissa kompletterande åtgärder, som bl. a. skola syfta till att göra det möjligt att så snart som möjligt ifrån subventionernas regleringsekonomi föra oss fram till friare förhållanden på marknaden.

Riksdagen saknar också besked om hur regeringen bedömer devalveringens inverkan på statens hushållning. Vilka åtgärder för att bringa ned utgifterna och för att hindra uppkomsten av en ny in-

fationsvåg ingå i regeringens bedömande av läget?

Det är således uppenbart, herr talman, att jag inte anser subventionslinjen som någon idealisk lösning av dagens svårigheter. All erfarenhet visar, att en gång införda äro subventionerna ytterst svåra att avskaffa, om de få ingå som ett led i en ekonomisk politik på längre sikt. Olägenheterna hänföra sig icke blott till det undanskjutande av de ekonomiska realiteterna, som subventionerna innebära. För sin tillämpning tarva de ett regleringssystem, som det — också detta med stöd av erfarenheten — måste vara högst angeläget att så snart som möjligt komma ifrån. Det tvingar till ett handlande inom så trånga marginaler, att rörelsefriheten blir så gott som ingen. Det innebär ingen verklig lösning av svårigheterna, utan ett sken.

Tyvärr ser det ut, som om subventionslinjen i dagens läge är den enda möjliga, såvida man vill undvika en standardsänkning, som inte skulle vara befogad. Men framgångslinjerna hade inte behövt vara så begränsade, om regeringen i tid låtit möjligheten av en devalvering ingå i den bild av den sannolika utvecklingen, som den gjort sig, och inför denna allvarligt prövat möjligheten av andra alternativ än subventioneringen. Det hade funnits ett sådant i ett ovanpå de prolongerade avtalen lagt ramavtal, som skulle ha medgivit löntagargrupperna kompensation för de levnadskostnadsstegringar, som hade blivit en följd av devalveringen, således ett arrangemang ovanpå de prolongerade avtalen av ungefär samma konstruktion som det vi hade för några år sedan. Den svårighet, som har uppstått på grund av det med statstjänstemännen år 1948 träffade avtalet om en infrysning av de dyrtidstillägg, som de då voro berättigade till, mot löfte att senare vid ett högre indextal få ett så mycket större, den svårigheten hade sannolikt kunnat undvikas genom att efter särskilda förhandlingar återställa läget sådant det var före detta avtals träffande, d. v. s. ge statstjänstemännen retroaktivt från 1 juli 1948 det 3-procents löne-

Kungl. propositioner ang. den ekonomiska stabiliseringspolitiken m. m.

tillägg, som de då voro berättigade till, och sedan ovanpå detta tillämpa samma system som för andra löntagargrupper, antingen enligt lönereglementets bestämmelser eller på ett generösare sätt.

Jag tänker mig att det även för jordbrukarnas del skulle ha gått att träffa en uppgörelse, som t. ex. genom någon mindre höjning av mjölkpriset på nyåret vid det ena eller det andra tillfället kunnat för deras lönekostnader ge dem den kompensation, som andra grupper hade fått. Man skulle därigenom ha vunnit ett bevarat budgetöverskott och ökade möjligheter till de av alla efterträdade skattesänkningarna, man hade fått en begynnande avlastning av det tryck, som eljest nästa höst kan komma att spränga alla dammar och vålla stora svårigheter på arbetsmarknaden, och man hade vunnit ett friare system, som hade tillåtit en fortsatt avveckling av regleringarna, mindre stelheter och mera rörelsefrihet i vårt ekonomiska liv, och jag förbiser inte att organisationerna måhända skulle ha ställt sig tveksamma inför ett sådant alternativ, i varje fall så länge man från regeringens sida förordade det från organisationernas synpunkt mycket bekvämare sättet med subventioner.

Men om ett sådant alternativ framlagts såsom regeringens linje i stället för subventionering, hyser jag ingen tvekan om att det inte till slut skulle ha accepterats. Enligt min mening skulle detta ha varit ett alternativ, som hade varit värt att diskutera, och jag beklagar att det inte i tid har funnits utrymme därför i regeringens tankevärld.

Jag saknar kännedom om i vilken utsträckning regeringen nu har bundit sig vid de förhandlingar om stabiliseringspolitiken som ha förts; om regeringen där alltså har frihet att upptaga stabiliseringspolitiken till förnyat övervägande, så skulle jag föreställa mig att det kunde vara värt att ägna någon uppmärksamhet åt ett dylikt alternativ.

I det läge, som nu har skapats, måste jag tyvärr bedöma regeringens linje, trots dess brister, såsom den enda praktiskt möjliga.

Jag skall inte fördjupa mig i några detaljer rörande propositionernas innebörd. Jag är övertygad om att den tekniska utformningen i många avseenden kan förtjäna att överses och att den kanhända gömmer en del saker, som göra läget sämre än det synes vara. Det har sagts beträffande innehållet i jordbrukspropositionen, att den inkomstberäkning, som ligger till grund för den nya överenskommelsen, knappast innebär de fördelar för det mindre jordbruket, som man hade haft anledning förvänta. Och det har påpekats, att bestämmelserna om förmalningsersättning en måhända kunna ge möjlighet till ett sådant kringgående av gällande utfodningsbestämmelser, att man åstadkommer en icke avsedd och kanske inte heller alldeles nödvändig standardhöjning för de svenska grisarna. Men de detaljerna skall jag inte ägna mig åt. Det blir väl någonting som utskottet får uppmärksamma.

När jag emellertid på detta sätt bedömer regeringens linje såsom den i dagens läge kanske enda möjliga — jag reserverar mig då för den möjlighet som regeringen kan ha att uppta stabiliseringsproblemet till förnyad, fullständig diskussion — sker det med en bestämd erinran om de olägenheter och risker, som subventioneringslinjen för med sig och som sannolikt hade kunnat undvikas eller i varje fall minska med en annan politik, som hade inrymt såsom en möjlighet en större eller mindre devalvering. Det sker också med en erinran om den ofullständiga redovisning av den ekonomiska politiken i övrigt, som regeringen har presterat i de nu framlagda propositionerna och som ställer riksdagen utan den översiktliga upplysning därom, som riksdagen hade haft rätt att begära.

Regeringen kan svara, att läget ännu inte har klarnat så pass, att den kan bedöma propositionernas innehåll och den sannolika framtida utvecklingen. Men den måste också vara medveten om att de åtgärder, för vilka den nu begär riksdagens godkännande, inte kunna fullt bedömas till sina verkningar an-

Kungl. propositioner ang. den ekonomiska stabiliseringspolitiken m. m.

nat än i ett större sammanhang. Det är rimligt att begära större klarhet därom än vad propositionerna ha kunnat ge. Det är rimligt, att riksdagen erhåller någon anvisning om de kompletterande åtgärder på det ekonomiska området, som äro nödvändiga för att subventionerna skola bli så kortvariga som möjligt och för att subventionspolitiken inte skall leda oss in i ett regleringssamhälle av ännu större omfattning och ännu större tvång än det vi ha.

Från riksdagens sida bör inte någon tvekan råda om vilken riktning som den önskar att regeringens kurs skall ha. Regeringen får inte med subventionernas hjälp föra oss fram till ett regleringssamhälle, från vilket ingen utfart finnes. Kursen bör gå emot en friare ekonomi, och de möjligheter därtill, som utvecklingen har skapat, måste noggrant bevakas och iakttagas. Det är ett bestämt önskemål, som ligger i linje med detta, att regeringen i god tid nästa sommar tar upp en diskussion om läget och om vilka åtgärder det tarvar och att den då inte skjuter undan obehagligheterna i den ovissa förhoppningen, att allting till sist skall ordna sig, om vi bara orka hålla ut.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN: Herr talman! Det förefaller, som om denna diskussion mera syftade till att bli en politisk uppgörelse än till att försöka klara upp en utan tvivel ömtålig situation. Det är ju så lätt att laga efter läglighet. Det är svårare att föra en konsekvent och genomtänkt politik, som sedan kan fullföljas i alla situationer, trots alla de oerhört revolutionerande händelser, som kunna inträffa även i en stats inre liv.

Jag hade för min del en uppgörelse med herr Ohlin. Den hör kanske inte till denna kammarens protokoll, men jag skall ändå beröra den. Jag skrev, att herr Ohlin inte hade motsatt sig apprecieringen av den svenska kronan för några år sedan. Han upplyste då, att han i utrikesnämnden hade talat för en mindre appreciering. Det är möjligt.

Det skedde i alla fall så tystlåtet och så tveksamt, att jag, som ändå var med på sammanträdet, inte kan erinra mig det. Men jag tycker inte det har någon större betydelse, om kronans värde höjdes med t. ex. 14 procent eller — såsom kanske herr Ohlin ville — med 10 procent. Togo vi fel den gången, gjorde vi det nog alla, och det förefaller, som om apprecieringen för några år sedan var ett missgrepp. Men vi voro alla fångna i den föreställningen, att vårt ekonomiska läge efter kriget, då vi hade samlat i ladorna, var lysande. Nu försöker man säga — här liksom i England — att det beror på missgrepp av regeringen, att valutaläget inte längre är så lysande. Men att detta tal är en politisk klyscha utan något verkligt underlag kunna väl ändå de flesta vara ense om.

Herr Domö säger, att den engelske finansministern möter situationen med en genomtänkt plan, herr Sköld däremot har ingenting att ställa upp i jämförelse med detta. Jag vet inte, vad som här menas med en genomtänkt plan. Om man jämför de båda regeringarnas politik, får man nog säga, att den svenska regeringens politik är minst lika klar och minst lika genomtänkt som den engelska regeringens. Man kan ju tillägga, att i den nuvarande situationen har den engelska regeringen haft mera tid på sig, ty den visste redan ett par veckor innan den genomförde devalveringen, att det skulle ske, under det att den svenska regeringen helt plötsligt vid ett veckoslut ställdes inför den situationen, att vi måste devalvera, vare sig vi ville eller inte.

Herr Domö liksom herr Elon Andersson häpnade inför de väldiga summor som subventionerna röra sig om. Herr Domö räknade med 470 miljoner kronor, herr Elon Andersson stannade vid 400 miljoner kronor. Ja, det är mycket. Men det kanske kan upplysas om att i Norge, som ju inte ens har hälften av Sveriges invånarantal, var man redan före devalveringen uppe i bortåt en miljard i subventioner, och man har där kommit så långt på den vägen, att

Kungl. propositioner ang. den ekonomiska stabiliseringspolitiken m. m.

man nu efter devalveringen inte kan öka subventionerna, utan får försöka klara situationen med andra medel.

Jag erkänner villigt, att jag inte alls är glad i subventioner. Det riktiga är givetvis att låta de priser gälla, som betingas av kostnaderna för att framställa varorna. Å andra sidan frågar man sig: Vilka medel skulle man då ha tillgripit vid devalveringen för att hålla läget något så när stabilt? Herrar Domö och Elon Andersson tvivla på att det skall gå att bevara stabiliteten, och herr Öhman instämde ju med dem i det tycket. Ja, det är möjligt, att det finns grund för deras tvivel, men man frågar sig: Hur skulle det ha gått, om vi hade följt de anvisningar som herr Domö har gett och som herr Elon Andersson i stort sett tycktes godkänna? Vilja vi hålla läget någorlunda stabilt, få vi väl bita i det sura äpplet, och jag kan då inte se någon annan möjlighet än just subventioner. Trots att jag principiellt ogillar den linjen, måste den i nuvarande situation anses vara den enda riktiga, och herr Elon Andersson kom efter många krumbukter även fram till det resultatet, att den väg som regeringen anbefallt var den enda möjliga.

Herr Domö tyckte, att det var egenomligt, att en socialistisk regering ville framställa förhållandena i ett kapitalistiskt land som Amerika såsom förebildliga och någonting som vi skulle kunna hoppas på att nå fram till. Jag tycker inte, att det är så märkvärdigt. Det är i varje fall inte märkvärdigare än att den svenske högerledaren framställer en socialdemokratisk finansminister som Cripps såsom förebildlig. Herr Domö menade, att denne var så mycket bättre än herr Sköld, och ett tag trodde man nästan att herr Domö hade inkorporerat honom med det svenska högerpartiet.

Vidare tyckte herr Domö, att man inte skulle skjuta på bittra avgöranden alltför länge. Nej, om man vet vilka bittra avgöranden det är fråga om, skall man ta dem så fort som möjligt. Men när läget är i någon mån svävande, kan det väl ändå finnas skäl för att av-

vakta den normala och lugna utvecklingen.

Kärnan i herr Domös anförande var emellertid, att vi skulle säga till den svenska allmänheten: Vi leva i ett läge som kräver offer av oss. Ja, det har regeringen gjort under flera år. Regeringen har på arbetarna, tjänstemännen och bönderna ställt det kravet, att de inte skola begära något orimligt, att de skola behålla sina gamla löner och sina gamla priser. Men gent emot detta krav har åtminstone herr Domö ställt sig tämligen tveksam. Man har aldrig märkt, att han hänfört slutit upp kring denna politik. Herr Elon Andersson har, kanske något mera välvilligt, men inte så helhjärtat som man kunde begära, instämt i herr Domös principiella deklARATION.

Nu skriker herr Domö till regeringen: Kräv! Det Domöska programmet innebär, om man skalar av det yttre, ingenting annat än ett kullstörtande av det stabiliseringsprogram som regeringen hittills har följt. Herr Domös program skulle leda till att grunden för lönestoppet raseras. Ingen menar väl, att regeringen har någon möjlighet att kommandera, utan när man begär av arbetarna och tjänstemännen, att de skola hålla sina lönekrav inom vissa gränser, måste man ge dem något i stället. Man får lova dem att hålla igen på priserna. Om man släpper på det ena hållet, tvingas man väl att släppa också på det andra. Kräver man, att alla människor skola ålägga sig offer, blir resultatet lätt nog det rakt motsatta: det blir inflation.

Men herr Domö var ju inte konsekvent. Han gjorde tydligen något undantag för statstjänstemännen, som han ville tillerkänna ökade inkomster. Han sade i det sammanhanget, att organisationerna böra vara angelägna att bevara sina medlemmars reallöner. Om man kräver av människorna att de skola offra något, borde det väl innebära att de skulle sänka sina reallöner. I annat fall kan jag inte förstå vad det är för offer herr Domö menar. Detta uttalande av herr Domö stod i en viss motsättning till vad han sade i andra sammanhang.

Kungl. propositioner ang. den ekonomiska stabiliseringspolitiken m. m.

Om man vill att andra grupper, t. ex. industriarbetarna, skola till och med sänka sina reallöner, under det att stats-tjänstemännen skola få sina höjda, så behöver man inte ingå i något längre resonemang om det programmet. Man behöver inte säga någonting annat än att det i den nuvarande situationen är ett ogenomförbart program. Det innebär ett kullstörtande av de stabiliseringsplaner, som varit bestämmande för regeringens politik under flera år.

Att man skall försöka bevara penningvärdet är ju en sak som knappast kan tas upp till diskussion i ett läge, där man alldeles nyss har devalverat just penningvärdet. Det som man skulle kunna kräva av människorna i den nuvarande situationen är väl, att de skola hålla sig lugna, att de inte skola tillgripa panikartade åtgärder, att de inte skola vara illojala — det som herr Öhman egentligen proklamerade — utan att de skola ställa sig lojala till de åtgärder som landets regering anbefaller, givetvis i det helas intresse.

Herr Domö menade, att våra sociala reformer hålla på att urholkas inifrån och att det leder till kapitalförstöring. Det ville inte herr Domö vara med om, och han ville heller inte att man skulle skjuta vår nuvarande konsumtion i förgrunden, såsom regeringen gör.

I det sammanhanget ville herr Domö lätta på skatterna. Vilka skattedragare är det som herr Domö vill lätta för? Är det den stora allmänheten? Nyss ville han ju, att man skulle kräva inskränkningar av den. Om man lättar på skatterna, får väl den stora allmänheten snarare möjligheter att höja sin levnadsstandard. Hur kan herr Domö då ha som ett program, att människorna skola få disponera en större del, som han sade, av sin inkomst än som är möjligt nu på grund av de höga skatter, som regeringen och riksdagen ha pålagt? På vilket sätt skulle det kunna åstadkommas? Möjligtvis genom att urholka de sociala reformerna, såsom herr Domö talade om. När det gäller en sådan urholkning är det alltså han som går i spetsen.

Herr Öhman behöver man inte syssla

mycket med. Vad han sade var de vanliga kommunistiska fraserna utan egentligt innehåll. Han talade om den av USA dekreterade devalveringen. Jag kan inte förstå annat än att det är bara prat. Jag har aldrig hört, att vår regering har frågat i Washington, om vi skola devalvera eller inte. Vi ha inte fått några råd därifrån och ännu mindre några order. Vi devalverade, därför att det låg i vårt intresse att göra det, när England gjorde det. Möjligtvis kan England ha fått någon order från Washington. Cripps for ju dit för överläggningar, innan devalveringen kom, men det talades också om att regeringen i London hade beslutat att devalvera, innan han reste. Och jag förstår inte vad Förenta staterna kan ha för intresse av den europeiska devalveringen och hur den kan leda till att kapitalismens välde i världen stärkes. Om nu devalveringen medför, att människorna få mindre inkomster i de länder, som devalvera, få de ju mindre pengar att köpa varor för från Amerika. Jag kan inte förstå, att kapitalismen i Washington eller New York på något vis stärkes genom detta. Man skulle snarare, om man vore herr Ohlin eller någon annan vis nationalekonom, kunna räkna ut, att resultatet blir det motsatta.

Det där är ju enkla kommunistiska formler, som man inte behöver ta så allvarligt. Valutorna ha givetvis det värde, som varje stat sätter och har intresse av att sätta på sin valuta. När vi höjde vår krona för ett par år sedan, trodde vi att den var mäktigare än den var. När vi sänkte den i år, trodde vi att det var nödvändigt för att det svenska näringslivet skulle kunna upprätthålla sin stabilitet, framför allt att vi skulle kunna hålla vår export i gång. Valutorna ha väl strängt taget det värde, som betingas av prisnivån inom landet.

På tal om herr Öhmans yttrande, att det var USA som diktatoriskt hade dekretat devalveringen, vill jag erinra om att det finns ett annat land, som är mera angeläget att blanda sig i andra länders inre förhållanden. Jag förstår inte, varför herr Öhman som kommu-

Kungl. propositioner ang. den ekonomiska stabiliseringspolitiken m. m.

nist är så ond över att Amerika också gör det. Jag tror, att han har tagit fel på den punkten. Kapitalisterna i New York ha ingen anledning att dekretera, att vi skola devalvera. Vi gjorde det, som sagt, därför att vi själva tyckte att det var nödvändigt.

Herr Öhman var så säker på att allting skulle bli dyrare här i Sverige. Men regeringens politik går ju tvärtom ut på att man skall försöka hålla de nuvarande priserna. Det kan ju därvidlag alltid göra något att vi få sälja mera, och när vi sänka vår valutas värde, måste väl resultatet bli att vår export underlättas. Om vi inte hade devalverat valutan, hade exporten måst arbeta under ett oerhört tvång. Vi hade kanske fått en stor arbetslöshet i landet. Det tycker herr Öhman inte är någonting att bekymra sig för. Resultatet av de åtgärder, som kommunisterna rekommendera i olika sammanhang, kommer dem i allmänhet inte vid, ty de äro ju inte så många, att de få vara med och ta ansvaret för de åtgärder, som de själva ha predikat.

Herr Öhman menade också, att »monopolkapitalet» hade fått betala, om man inte hade devalverat. Vad är monopolkapitalet för någonting? Är det Tobaksmonopolet eller Vin- och spritcentralen? De ägas ju av staten. Exportindustrien, som väl närmast skulle känna lättnad genom devalveringen, kan ju inte sägas inneha något monopolkapital. Exportindustrien är alltid inbegripen i en rasande konkurrens med utlandet, och om den konkurrensen lättas något genom devalveringen, blir det väl bättre också för de svenska arbetarna. Men herr Öhman bryr sig ju inte så mycket om hur det går för de svenska arbetarna. Han predikar här, att devalveringen kommer att sänka deras levnadsstandard. Som jag nyss nämnde ville regeringen genom sina åtgärder just söka förhindra, att det blir en sänkning av hela folkets levnadsstandard.

Nu skall herr Öhman samla de svenska arbetarna mot denna politik. Vad vill herr Öhman? Det klarade han aldrig riktigt upp. Han klaggjorde inte, om han ville sänka arbetarnas lönestan-

dard. Under sådana förhållanden måste man med belägg från dagens händelser konstatera, att de svenska arbetarna inte tro på herr Öhman och hans kommunistiska parti. Det har ju nyss förrättats mycket uppmärksammade val till metallarbetarförbundets avtalskonferens. Det blev knappast en enda kommunist på hela konferensen, trots att många av de allra största avdelningarna inom förbundet förut ha varit mycket lyhörda för kommunisternas förespeglingar. Det tycks alltså inte finnas så stora förutsättningar för herr Öhman att proklamera en kamp mot regeringens åtgöranden på det här området.

Man ser i alla fall, hur herr Domö och herr Öhman representera två alldeles motsatta ytterligheter. Herr Domö vill lägga de ökade bördorna på löntagarna, framför allt industriarbetarna. Var herr Öhman vill lägga bördorna vet man inte — det sade han ingenting om, ty monopolkapitalet är ju en sådan där mystisk formel, som han antagligen inte själv begriper — men han vill inte lägga dem på arbetarna, utan på något annat håll.

Herr Öhman talade också om en mystisk kris, som är i annalkande i den kapitalistiska världen — inte i Ryssland. Vad är det för en kris? Säkert stå vi inför många kriser. Det gamla samhället är ju ett krisernas samhälle, och man behöver inte falla i farstun, om det blir en kris mer eller mindre. Får herr Öhman bestämma, blir det ju många kriser för de svenska arbetarna. Men han kommer inte att veta mycket om orsaken till dessa kriser. Han har sin katekes, som han slår upp. Den är inte författad i Sverige, utan i ett annat lands huvudstad, som jag är förhindrad att nämna med hänsyn till att man inte får vara ofin i riksdagens talarstol. I den där katekesen slår han, och där får han ett svar. I allmänhet blir svaret obegripligt. För svenska förhållanden har det i varje fall inte någon egentlig betydelse.

Herr Elon Andersson menade till slut, att den balans, som regeringen talar om och som har blivit så mycket bättre,

Kungl. propositioner ang. den inte har blivit det genom regeringens åtgöranden utan tack vare en rikare skörd och en minskad investering. Ja, det är ju bekvämt att försöka bortförklara ett förhållande, när man kan konstatera det. Skörden är inte nämnvärt högre i år än i fjol. Jag tror jag såg en uppgift häromdagen, att den var mindre än i fjol.

Men vad herr Elon Andersson framför allt anmärkte på var att devalveringen inte fanns med i den bild, som regeringen har gjort upp av utvecklingen före devalveringen. Det var, menade herr Elon Andersson, ett kardinalfel. Ja, jag vet inte, vad finansministern — vare sig det var herr Wigforss, herr Hall eller herr Sköld — har tänkt, men nog antar jag, att finansministrarna under olika tider ha räknat med devalveringen. Men finansministrar ha ju en viss benägenhet att inte säga alltför mycket. Jag kan erinra herr Elon Andersson om hur det var, när vi devalverade förra gången, 1931. Då hade vi en finansminister, som tillhörde folkpartiet. Han hette Hamrin. Dagen före devalveringen lät han intervjuas sig och sade med näven på Jobs bok, eller vad det var, att den svenska regeringen aldrig i tidernas tid kom att gå med på att sänka den svenska kronans värde. Dagen därefter devalverade vi. Man kan fråga sig: Visste herr Hamrin inte det? Om han visste det, var det kanhända oportunt att inte säga det. Varför kan herr Elon Andersson inte vara lika generös mot en socialdemokratisk finansminister som han den gången utan tvivel var mot sitt eget partis?

Jag svär inte på allt vad den socialdemokratiska finansministern har hittat på. Jag kan nog ha invändningar mot denna proposition. Jag erinrar om en detalj. Tobaksmonopolet ligger ju inne med stora lager, och finansministern räknar med att dessa skola utnyttjas, för att hålla priserna stabila. Man skall inte höja priset, ty det ingår i beräkningarna av levnadskostnaderna i landet, och därför vill inte finansministern vara med om det. Tobaksmonopolet har i alla fall begärt hos regeringen att få sänka skat-

ekonomiska stabiliseringspolitiken m. m. terna för att kunna hålla priset stabilt. Men det nämner finansministern inte i propositionen.

Jag måste deklarerera en motsatt uppfattning. Lagren måste ju successivt förnyas och det till högre priser än man säljer ut dem för. Jag tror inte, att det i längden är riktig politik att sälja varor till ett lägre pris än man kan skaffa dem tillbaka för. Men framför allt får man fråga sig: Hur länge kan en sådan politik fortsätta?

Detta var en detalj, som inte föranlett någon i stort sett ändrad uppfattning från min sida beträffande regeringens olika propositioner. Herr Elon Andersson menade, att subventioneringen måste vara en tillfällig åtgärd. Det anser jag också, och jag tror att regeringen även gör det. Jag vill inte ha något regleringssamhälle, lika litet som herr Elon Andersson och herr Domö. Därför tror jag också, att en övergång till icke reglerade förhållanden under nuvarande situation är ett försök att trolla, som kommer att ställa den kommande tidens finansministrar inför oerhörda prov.

Herr Elon Andersson slutade med att säga att regeringsprogrammet var det enda möjliga, vilket ju var litet egendomligt, eftersom han förut hade kritiserat det i alla detaljer. Men det program, som man ansåg sig kunna skymta i hans anförande, måste jag för min del beteckna som oacceptabelt, därför att det var ett inflationsprogram.

Beträffande den där klara och bestämda planen, som herr Elon Andersson ansåg att man borde ha haft i stället för det dimmiga något, som finns i regeringens proposition, kan man fråga sig, om herr Elon Andersson vet, huruvida herr Hamrin hade någon sådan klar och bestämd plan 1931. Det hade han säkerligen inte, eftersom han dagen före devalveringen inte hade reda på att den skulle ske. Men det gick bra i alla fall, och detta trots att herr Hamrin inte satt kvar så länge utan det blev en socialdemokratisk regering rätt snart efter det devalveringen hade genomförts. Jag erkänner, att det är betydligt svårare i dag än det var 1931, men läget får väl ändå

Kungl. propositioner ang. den ekonomiska stabiliseringspolitiken m. m.

inte betraktas som hopplöst. Jag tror, att om vi sluta upp omkring regeringen och det program, som man kan läsa fram ur propositionen, går det bra. Om vi hålla den linje, som herr Domö anbefallde och herr Öhman indirekt understödde, så kommer det under alla förhållanden att bli mycket, mycket svårare.

Herr DOMÖ (kort genmäle): Herr talman! Jag måste omedelbart be att få inlägga en gensaga mot herr Åkerbergs misstolkning av ett par saker i mitt yttrande. Han sade, att syftet med den linje jag antydde skulle vara att vräka ikull stabiliseringen. Tvärtom avsåg jag att komma fram med en möjlighet till en ändring av den förda politiken, som jag menar inte leder till stabilisering. Jag skulle, sade han vidare, gå i spetsen för dem, som vilja urholka de sociala reformerna. Men den linje jag antydde avser framför allt att trygga de sociala reformerna och ge dem det innehåll, som man avsåg när man beslöt dem.

Vidare menade herr Åkerberg, att jag skulle vilja lägga bördorna på löntagarna. Är det rimligt att säga, att när man kritiserar ett förslag, som vill lägga bördan av devalveringen på en viss kategori inkomsttagare, så skulle det vara att lägga bördan på de andra? Herr Åkerberg, vi få lov att handskas litet mera gentlemannamässigt med floretterna!

Vad beträffar min beundran för sir Stafford Cripps, inskränkte jag mig till att säga, att han i ett avscende kunde vara ett föredöme för exempelvis herr Sköld. Han vågade nämligen säga rent ut, hur det är, och tala om, vad man skulle göra, under det att herr Sköld söker komma undan det.

Det är rätt intressant att höra herr Åkerberg. Han kritiserar regeringen i visst avseende, han tycker inte om subventioner, men, säger han, man måste vara lojal och lugn inför regeringens förslag. Och vad skulle man ha för vapen om man inte toge det? Ja, tillåt

mig då till sist säga, att om man i England förklarar, att i stället för att tillgripa en Geddesyxa har herr Cripps tillgripit en pennkniv — vad skall då omdömet bli om det vapen, som vår regering använder? En svamp?

Herr ÖHMAN (kort genmäle): Herr talman! Herr Åkerberg hade svårt att tänka sig vilket intresse storfinansen i Amerika kunde ha av den valutadevalvering, som nu genomförts. Jag vill då bara säga, att intresset väl är uppenbart, när det för Amerika medför den fördelen, att det kan köpa svenska varor billigare och sälja sina varor dyrare till Sverige. Det är väl om något en fördel för den amerikanska industrien, för det amerikanska kapitalet. Vidare, herr Åkerberg, har ju genom denna devalvering de olika Marshalländernas skuldsättning automatiskt stigit i förhållande till Amerika. För vårt lands vidkommande beräknas den skulden till ungefär 34 miljoner, om jag inte minns fel. Då måste väl devalveringen vara en fördel för Amerika och en nackdel för Sverige.

Jag har inte påstått, att svenska regeringen har sänt någon emissarie till Amerika för att fråga om devalveringen. Jag har bara erinrat om att vi egentligen bundo oss för den i samband med att det bilaterala avtalet med Amerika träffades den 20 juni 1948.

Sedan till frågan om vad monopolkapitalet är för någonting. Jag hinner inte i ett kort genmäle att ge herr Åkerberg någon lektion i politisk ekonomi, men jag kan erinra om att vi i alla fall ha en rad stora monopolsammanslutningar inom den svenska industrien. Jag trodde icke, att herr Åkerberg som gammal politiker skulle vara främmande för den saken. Jag kunde kanske använda ordet storfinans i stället, om det då blir lättare för herr Åkerberg att begripa vad jag menar.

Herr Åkerberg säger: »Regeringen vill hindra standardsänkning, men vad vilja ni kommunister?» Han vill därmed indirekt säga, att kommunisterna skulle gå in för motsatsen. Nej, herr Åkerberg,

Kungl. propositioner ang. den ekonomiska stabiliseringspolitiken m. m.
så är ingalunda fallet. Vi mena i nuvarande läge, att det vore olyckligt för den svenska arbetarklassens levnadsstandard, om avtalsprolongationen, som tydligen är LO:s linje, skulle genomdrivas, då man med allt fog kan befara, att det kommer att bli väsentliga stegringar i prisläget. Därmed skulle arbetarna vara bundna och en standardsänkning ganska omedelbart komma till stånd.

Till sist bara några ord om min katekes. Jag förstår, att herr Åkerberg menar, att vi kommunister stå kvar vid den marxistiska uppfattningen av samhället. Det är sant, herr Åkerberg, men denna uppfattning av samhällsutvecklingen har ju redan materialiserats i så stora segrar, att för närvarande ungefär en tredjedel av mänskligheten marscherar den väg, som marxismen förutsätter.

Herr **ANDRE VICE TALMANNEN** (kort genmäle): Herr Öhman försökte bevisa, att devalveringen medför en oerhörd förtjänst för det amerikanska kapitalet, som nu köper billigare i Sverige och säljer dyrare hit. Det är givetvis riktigt, men varför skulle det ha möjlighet att dekretera för oss, att vi skulle devalvera? Vi ha ju inte någon anledning att ta order från andra länder annat än om det är förenligt med våra intressen, och i det här fallet har åtgärden varit det. Framför allt är det ju rent penningpolitiskt så, att när vi få köpa dyrare från Amerika, köpa vi också mindre, d. v. s. Amerika får leverera mindre till oss. Av detta följer, att penningpolitiskt kan det för det amerikanska kapitalet komma på ett ut, om vi ha devalverat eller inte.

Herr Öhman satte likhetstecken mellan marxismen och den där katekesen jag talade om. Jag erkänner, att den där katekesen är det ryska sättet att uppfatta marxismen, men ingen människa vill väl påstå, att det är den marxism Karl Marx på sin tid betraktade som den riktiga.

Herr Domö sade, att han inte hade

velat lägga bördor på löntagarna, och han protesterade mot att jag hade tolkat hans ord på det sättet. Ja, jag vill fråga auditoriet, huruvida inte det också hade den uppfattningen, att innebörden av herr Domös tal var att bördorna skulle läggas på de mindre löntagarna.

Herr statsrådet **ERICSSON**: Herr talman! Jag räknar med att finansministern senare kommer att ta upp de mera principiella frågorna till belysning och behandling. Jag skall för min del begränsa mitt anförande till att försöka ge svar på vissa frågor, som ha riktats till mig.

Herr Domö kritiserade den utformning, som propositionen hade fått. Han ansåg för sin del, att regeringen lika gärna kunde ha begärt anslag från riksdagen för subventionering av vissa varor, när regeringen fann detta lämpligt. Jag föreställer mig, att herr Domö därmed vill ha uttryckt den meningen, att det är ett alldeles för summariskt skrivsätt, som har använts i propositionerna, och att man inte därav kan få den ledning, som riksdagen kan begära. Jag erkänner, att det i och för sig skulle varit nyttigt eller i varje fall angeläget ur riksdagens synpunkt, om det kunde ha blivit en mera detaljerad beskrivning av vilka varuslag man tänker hålla priserna nere på genom dessa subventioner. Att så inte har skett sammanhänger med att vi räkna med betydande olägenheter i det praktiska livet med detta förfaringssätt. Jag behöver inte påpeka här, att vederbörande riksdagsutskott skall disponera över alla handlingar, som behövas för belysning av dessa frågor. Jag får bekräftelse på att denna syn är riktig, när jag hör att ett par talare här ha beklagat sig över de rubbningar eller i varje fall tendenser till sådana, som redan nu ha uppstått genom dessa förslag om subventioner.

När herr Domö vill göra gällande, att inte vi från regeringens sida våga tala om för folket, hur prekärt vårt läge är, och omedelbart efter detta påstående hänvisar till att riksdagen gärna vill ha

Kungl. propositioner ang. den ekonomiska stabiliseringspolitiken m. m.

upplysningar om hur vår valutareserv för närvarande ser ut, måste jag säga, att den fråga som följde väl inte hörde samman med påståendet. Riksbanken redovisar ju officiellt innehavet av utländska valutor och guld, men jag kan gärna stå till tjänst med att lämna några upplysningar, om herr Domö har den uppfattningen, att vi här skulle ha försökt att ge en bild av läget, som inte överensstämmer med verkligheten.

Om jag, för att inte ta ett ur våra synpunkter för gynnsamt utgångsläge, väljer tidpunkten $\frac{30}{100}$ 1948, finner jag, att vår nettovalutareserv uppgick till 386 miljoner, varav en dollarandel på 13 miljoner. Om jag vidare går över till veckan före devalveringen, finner jag till jämförelse, att nettovalutareserven var 786 miljoner, varav 173 miljoner USA-dollar. Jag tror inte, att det på något sätt har framskymtat, att regeringen har velat göra gällande den meningen, att nu ha vi fått en ordentlig buffert i vår valutareserv. Vi ha tvärtom gång på gång framhållit, att ju större valutareserv vi kunna åstadkomma, desto större rörelsefrihet få vi i vår utrikeshandel.

Herr Domö frågade vidare, huruvida den eventuella förbättringen i valuta-reserven kommit från de pengar, som vi få från Marshallorganisationen. Jag vet inte om jag missuppfattade herr Domö, men jag fick i varje fall den uppfattningen, att han hade den meningen att vi skulle ha erhållit stora lån från Amerika. Det är ju inte så. Vi ha fått lån på ungefär 23 miljoner dollar. Alla andra inkomster, som från Marshallorganisationens sida ha kommit till Sverige, äro ingenting annat än betalning för den överskottsexport, som vi ha haft till de andra Marshalländerna. De s. k. dragningsrätterna innebära helt enkelt det, att om vi få ett exportöverskott på Norge på t. ex. 35 miljoner dollar och vi och norrmännen äro överens om att det bör betalas via Marshallorganisationen, så få vi lyfta likviden där i dollar. Det är alltså ingen belastning på svensk ekonomi, utan det är bara ett steg till ett friare betalningssystem, och det kan ju ur svenska synpunkter inte finnas någon-

ting att invända däremot, utan alldeles tvärtom.

Herr Domö begärde att få upplysningar om vad vi komma att få för inkomster under nästa år i form av Marshallpengar, d. v. s. dragningsrätter. Det är alltså inte fråga om lån, utan betalning för vår överskottsexport med pengar från Marshallorganisationen. Jag vågar inte uttala mig bestämt om hur mycket vi kunna få lyfta nästa år på detta sätt, helt enkelt därför att man ännu inte har definitivt fastställt, vilka belopp det blir fråga om i sin helhet, men vi räkna med att få disponera ett mindre belopp under nästa år än i år. Man kan kanske säga, att läget är det, att vi i år ha disponerat omkring 50 miljoner dollar och att vi nästa år komma att få nöja oss med 30 à 35 miljoner dollar.

Frågan om dollarinkomsternas storlek nästa år har ju betydelse för lösningen av en annan fråga, nämligen den, som herr Elon Andersson förde fram här, när han mycket bestämt ville göra gällande, att den bensinransonering vi ha är onödigt och bör avskaffas per omgående. Han frågade mig, när höstlöven egentligen falla, och han tillade: i Kina. Herr Elon Andersson är ju journalist. Han vet om att journalister fråga, och då brukar den tillfrågade få svara något. Jag tycker, att jag var väldigt snål med uttalanden. Jag tar bara tre ord. »När höstlöven falla», kan det hända att det kan inträffa någonting. Det är klart att det låg någonting bakom det yttrandet, och jag vill gärna erkänna att det var min förhoppning att vid den här tiden skulle vi ha kunnat avskaffa bensinransoneringen. Men både herr Elon Andersson och andra ledamöter av denna kammare begripa säkerligen, att det har inträffat någonting under mellantiden, som kan inverka på ett sådant sätt att det är svårare att förverkliga våra avsikter nu än det tidigare såg ut att vara. Det är inte bara fråga om den merkantitet, som kan bli förbrukad, om bensinransoneringen upphävs. Man kan diskutera om hur stor den förbrukningsökningen blir. Man kan nämna talet 150 000 kubikmeter, och man kan

Kungl. propositioner ang. den ekonomiska stabiliseringspolitiken m. m.

kanske säga att det är för pessimistiskt och att det nog inte går åt mer än 100 000 kubikmeter mer o. s. v. Men det är inte det väsentliga i detta sammanhang, utan det väsentliga är att våra utgifter för flytande bränsle, oljor över huvud taget, komma att stiga i pris och det mycket väsentligt. Jag vill inte göra något bestämt uttalande om hur stor höjningen kan bli, men den kan komma att uppgå till ett hundratal miljoner kronor, och jag tycker att det är motiv nog för regeringen att vänta och se någon tid ytterligare, innan vi ta ställning till frågan, om vi kunna släppa bensinransoneringen eller inte. Jag vill än en gång slå fast, att ingen människa önskar ha den ransoneringen kvar en enda dag längre än som är nödvändigt.

Herr Elon Andersson sade vidare, att devalveringen kom som en överraskning för regeringen — man var uppenbarligen inte förberedd, och därför hade man kanske måst tillgripa åtgärder som voro mindre välbetänkta. Regeringen hade åtskilliga gånger uppe frågan om de svenska växelkurserna, men som bekant kommo vi inte fram till ett beslut om att Sverige ensamt borde devalvera, utan både i riksdagen och annorstädes deklarerades, att i den mån det blir en allmän devalvering, kommer Sverige att få ansluta sig. Devalveringen i sig själv kom alltså inte överraskande. Däremot måste vi väl alla erkänna, att den omfattning, som devalveringen fick, var en överraskning, och det är väl detta, som har förorsakat oss svårighet. Jag vet inte, om oppositionen vågar hävda den meningen, att man hade förutsett en devalvering, som skulle gå så långt som till 30 procent. Jag tror, att jag för min del kan säga, att vi inom regeringen nog inte hade förutsett detta, utan det var däri som överraskningen bestod.

Nu är väl frågan den, om det är en riktig politik att tillgripa dessa subventioner för att hålla nere vår kostnadsnivå. Våra motiv för det förslag, som har förelagts riksdagen, måste vara att vi vilja få en överblick över den allmänna utvecklingen ute i världen, och

för att vinna tid måste vi bevara en rörelsefrihet genom att inte släppa upp den svenska pris- och kostnadsnivån. Jag hörde, att herr Elon Andersson hade den meningen att det nog är den enda praktiska politiken för närvarande, och det är alltid en glädje att kunna registrera en sådan uppfattning. Om devalveringen bara skulle leda till en allmän höjning av priserna och därmed också omkostnaderna stegas, vinna vi inte det som vi trodde oss komma att vinna med devalveringen. Meningen med den måste vara att göra det möjligt för Sverige att exportera till sådana marknader, dit vi tidigare på grund av vår höga kostnadsnivå haft små möjligheter att exportera. Jag syftar i första hand på dollarområdet, dit exporten har minskats undan för undan. Devalveringen bör kunna ge oss en chans att göra oss gällande på den amerikanska marknaden. Det är möjligt att vad som nu sker inte blir bestående. Det kan bli en hårdare konkurrens på de olika marknaderna, som kan leda till att de prishöjningar, som nu registreras, upphöra och vi få ett mera normalt och stabilt prisläge. Jag tror därför att det är fördelaktigt ur det svenska folkhushållets synpunkt, att vi inte förhastar oss och släppa upp vår kostnadsnivå och därigenom omöjliggöra för oss att nå det mål i exportavseende, som vi har räknat med.

Vad jag nu har sagt leder fram till frågan, hur våra bytesrelationer i förhållande till utlandet komma att gestalta sig efter devalveringen. Det är känt, att våra exportpriser ha fallit mera än importpriserna. Vi ha alltså i stort fått sämre betalt för våra produkter än vi fingo tidigare. I vad mån dessa förhållanden komma att försämrats ytterligare genom devalveringen, veta vi ännu ingenting om, men det är klart att det är den stora frågan.

Oppositionen kan naturligtvis säga att vi inte borde tala om de framsteg som ha gjorts, utan att vi endast borde tala om svårigheterna. Jag tycker nog att det är berättigat att, i den mån som den ekonomiska utvecklingen går i

Kungl. propositioner ang. den ekonomiska stabiliseringspolitiken m. m.

gynnsam riktning, också upplysa där-
om.

Jag kan för min del gärna säga, att utvecklingen på utrikeshandelns område, uttryckt i volym, har varit tillfredsställande under innevarande år. Vi närma oss alltmera den exportvolym, som vi hade 1938/39. I volym räknat voro 1947 års exportsiffror 25 procent lägre än under de bästa förkrigsåren. I fjol ökades exporten med 10 å 12 procent, och innevarande år har den stigit med ytterligare cirka 13 procent. Det skulle alltså återstå några få procent — i varje fall inte mera än 5 procent — innan vi äro uppe i förkrignivån, och det är att märka, att detta gäller volymen och inte exporten i kronor räknat. Det avgörande för oss blir då, om vi kunna erhålla rimliga priser för våra exportvaror i förhållande till vad vi få betala för vår import.

Dessutom vill jag tillägga, att vår valutareserv har förbättrats. Vi ha nämligen haft ett aktivt saldo i vår utrikeshandel under innevarande år och sista kvartalet förra året. Vi ha haft en import till ett värde av 3,1 miljarder och en export, som uppgått till 2,9 miljarder. Eftersom importen räknas cif, d. v. s. i svensk hamn, och vi räkna exporten fob, alltså exklusive frakt, är skillnaden större än vad siffrorna ange. Vi ha ju en betydande inkomst på vår handelsflotta. Det innebär, att bytesbalansen är något mera tillfredsställande än som framgår av de siffror jag nämnde. Men det är klart att vi nu stå inför frågan, hur det framdeles kommer att gå. Jag vill inte sticka under stol med att det kommer att vålla oss allvarliga bekymmer, om t. ex. de råvaror, som vi köpa utifrån — kol, olja, bomull, ull, kemikalier o. s. v. — över hela linjen komma att stiga i pris. Vi ha emellertid inte anledning att räkna med att så skall bli förhållandet, sett på längre sikt, även om vi nog inte kunna undgå kostnads-
höjningar.

Jag har ingen anledning att gå in på några ytterligare detaljer i vår utrikeshandel, men jag vill såsom ett allmänt omdöme säga, att vi gott och väl hålla

den s. k. fyraårsplanen när det gäller utrikeshandelns utveckling. I den mån inte devalveringen kommer att medföra alltför ogynnsamma kastningar för oss, skulle vi i varje fall i ett avseende kunna nå ett ännu bättre resultat, nämligen när det gäller våra affärer på Amerika. Vad som hittills har inträffat bestyrker den uppfattningen, att våra stora stapelartiklar, i första hand massan, ha vi nu möjlighet att placera på den amerikanska marknaden. Våra försäljningar av massa hittills under innevarande år ligga totalt sett inte under utan snarare över vad vi ha sålt föregående år. Jag skall inte nämna några siffror angående denna försäljning till Amerika, men jag kan säga att det därvidlag gjorts avslut i en relativt stor omfattning.

Herr ELOFSSON, GUSTAF: Herr talman! Man blir bekymrad, när man tar del av de propositioner, som Kungl. Maj:t har framlagt, och ser vilka åtgärder regeringen föreslår för att hindra en prisstegring. Alla äro väl ense om att subventionsåtgärder inte kunna undvikas, men det förvånar, att hela subventionssystemet inriktas på livsmedlen.

I den proposition, som utarbetats inom folkhushållningsdepartementet, föreslås att man eventuellt skall tillgripa förmalningsersättning. Det innebär med andra ord, att vi skulle återgå till ett system, som vi hade under kriget. Jag tror att man slår in på en farlig väg, om man återinför det systemet.

Om de förslag, som propositionen anvisar, skola genomföras, skulle det medföra en sänkning av mjölpriset med 9 öre per kilogram. Jag undrar, om det är regeringens avsikt att i fortsättningen på längre sikt bibehålla subventionsåtgärderna. Om så är fallet, kan saken ses något annorlunda, men om så inte skulle vara förhållandet, undrar jag, om regeringen är beredd att vidta en så kraftig höjning av mjölpriset som med 9 öre per kilogram, när man slopar subventionerna. Hårtill kunna komma ökade utgifter av andra slag, som göra att prishöjningen kanske behöver bli ännu större. Detsam-

Kungl. propositioner ang. den ekonomiska stabiliseringspolitiken m. m.

ma är förhållandet i fråga om de föreslagna subventionerna på fläsk och ost. Även där kunna säkerligen uppstå mycket stora svårigheter.

När det talades om att man försöker förmå den stora löntagarklassen att avstå från sina lönekrav, sades det — jag tror det var av andre vice talmannen — att man då fick ge dem något ben i stället. När det gäller det svenska jordbruket, göres det från regeringens sida gällande, att subventionerna skola utgå under budgetåret 1949/50, men om de inte genast kunna slopas, måste man enligt min mening genomföra en mycket kraftig prishöjning, när man en gång tar bort subventionerna. Men då är man kanske inte beredd att höja priserna lika kraftigt som man nu är beredd att sänka dem.

Jag skall inte säga något om de feta grisar, som herr Elon Andersson talade om, men även därvidlag föreligger det naturligtvis en fara. Om man sänker priset på vår brödspannmål i så avsevärd grad, att det understiger priset på fodervarorna, måste man naturligtvis räkna med den risken, att brödsäd kommer att användas till foder. Det är säkerligen en mycket farlig väg man slår in på, om man ger regeringen den fullmakt, som den har begärt i fråga om dessa subventioner för spannmålen. Det säges visserligen, att man inte skall utnyttja subventionerna, för den händelse de inte behövas, men med tanke på den nuvarande situationen tror jag, att man får tillgripa rätt kraftiga åtgärder, om man skall kunna hålla prisstegringen tillbaka.

Jag trodde att vi skulle ha fått höra litet mera av handelsministern om bensinen. När 27-öresskatten på bensin infördes, förklarades det, att den var tillfällig och avsedd att uppsuga den överflödiga köpkraft, som då fanns hos svenska folket. Jag tror att denna uppsugning skett så kraftigt med de olika skatter, som vi ha, att något överskott på köpkraft inte längre finns. Men regeringen tycks inte vara beredd att infria löftet, att den särskilda bensinskatten skulle vara tillfällig, utan regeringen vill nu i stället öka skatten med 3 öre. Om rege-

ringen hade föreslagit en sänkning av skatten på bensin, hade det hälsats med mycket större tillfredsställelse än denna höjning. Det är kanske många, som betrakta bensinen som en lyxvara, men det är bensinen för närvarande alls icke. Med den utveckling, som skett på alla områden i vårt land med fördyrade arbetskostnader och fördyrade maskiner, som den senaste tiden stigit avsevärt i pris, vill man gärna använda detta drivmedel för att nedbringa kostnaderna. Om man nu, såsom regeringen föreslår, pålägger denna för landet så nyttiga vara ytterligare skatt, är jag rädd för att det en gång kan leda till en situation, som kan bli ännu svårare att bemästra för en regering än den nuvarande situationen. Om bensin och olja hade tillhört de varor, som komma i betraktande vid indexberäkningen, hade regeringen säkerligen inte vågat föreslå en höjning av bensinskatten.

När man ser på de övriga anslag som begäras för subventioner, kan man gott säga att det hade varit lyckligt om de ökade kostnaderna i stället hade fått slå igenom i priserna. Som förhållandena äro, skulle säkerligen ingen vilja förorda en sådan åtgärd, men jag skulle vilja fråga handelsministern, som är närvarande i kammaren, om inte regeringen har övervägt att lägga subventionerna på andra varuslag, som också behövas för hela svenska folket, än just livsmedel. I propositionen upptagas visserligen subventioner för bomull och hudar och skinn o. d. med ett belopp, som inte är så avskräckande, men i övrigt gälla subventionerna livsmedel, och jag är mycket betänksam med tanke på hur vi en gång skola kunna återgå till normala förhållanden. Man kan naturligtvis fortsätta med att subventionera dessa varuslag, men vill man fortast möjligt återgå till normala förhållanden och inte några särskilda omständigheter uppstå vare sig inom eller utom vårt lands gränser, bli svårigheterna enligt mitt förmenande mycket stora.

När det tillkännagavs i tidningarna, att priserna på livsmedel skulle sänkas, är det klart att det hälsades med myc-

Kungl. propositioner ang. den ekonomiska stabiliseringspolitiken m. m.

ket stor tillfredsställelse, särskilt av våra husmödrar, som ha haft och fortfarande ha svårigheter att få debet och kredit att gå ihop. Men om man samtidigt hade tillkännagivit, att man för att åstadkomma denna prissänkning måste tillgripa skattemedel, som voro avsedda för andra ändamål, tror jag att glädjen inte hade blivit lika stor.

Jag har velat påpeka detta, herr talman, emedan jag ser saken på det sättet, att det kan bli en mycket allvarlig situation för det svenska jordbruket den gång, då man skall upphöra med subventionerna och låta kostnadsökningarna slå igenom i priserna. Det är självklart, att svårigheter uppstå, när man måste vidtaga sådana åtgärder som en devalvering av vårt kronvärde, men det är vår förhoppning och vår tro, att regeringen med noggrann uppmärksamhet följer utvecklingen och inte tillgriper mera omfattande subventioner än nöden kräver.

Jag skulle också vara mycket tacksam, om jag i dag från någon regeringsledamot kunde få reda på om regeringen ämnar vidtaga några åtgärder mot ungdomsbrottsligheten, som ökar nästan för varje dag. Ätminstone i Skåne är situationen faktiskt sådan, att folk knappast vågar lämna sina hem, och de utsättas för stölderna av varjehanda slag, då dessa brottslingar rymma från anstalterna. Det visar sig, att med de instruktioner, som tjänstemännen på anstalterna ha, kunna de inte vidtaga de åtgärder, som behövas för att trygga svenska folkets säkerhet. Jag skulle önska att någon regeringsledamot kunde lämna en upplysning om huruvida regeringen överväger att göra något i denna fråga.

Herr WISTRAND: Herr talman! Det har inte varit min mening att genom att yttra mig i denna diskussion delta i den process, som naturligtvis efter alla parlamentariska regler måste föras emellan opposition och regering, om vad som har gjorts eller icke gjorts, om lämpligheten därav och om vad som

hade bort göras. Jag tror att det dock kan vara anledning att i det sammanhanget erinra om fel, som vi alla, som leva under ett demokratiskt system, ha mycket lätt för att göra och till vilka vi nog alla mer eller mindre, ehuru i mycket olika grad på olika håll, ha gjort oss skyldiga. Nästan på alla håll har det under senare tid förspillts alldeles för mycket arbete för att finna argument för ståndpunkter och ställningstaganden, som inte ha intagits på grund av deras objektiva riktighet, sedd ur den allmänna välfärdens synpunkt, utan på grundval av andra synpunkter, som på lång sikt måste te sig mycket futila, såsom t. ex. hur de skulle göra sig i en valrörelse. Om man betraktar det parlamentariska livet, är det alldeles uppenbart, hur just eftertanken och klokheten ha sin högkonjunktur under år, som ligga mellan valrörelserna. Ju närmare man kommer valrörelsen, dess mer avlägsnar man sig på betydande punkter från vad man borde göra. Politiken har i alldeles för hög grad kommit att handla efter det minsta motståndets lag. Det ligger till väsentlig del i sakens natur, men jag tror att det är en absolut plikt för oss alla att komma ifrån de frestelserna särskilt i en allvarlig tid.

Mycken nationalekonomisk expertis har bådats upp i det politiska livet, men det har varit förunderligt att iakttaga hur företrädarna för denna vetenskap ofta visat sig kunna avpassa den alltefter det politiska dagslägets behov. Man har på ett sätt, som kan te sig nationalekonomiskt obegripligt, visat sig kunna tala valmännen till lags och tillmötesgå deras olika önskemål och behov.

Vi ha i vårt handlande alldeles för mycket uppbådat denna *taktik*, som i hela sin småförnumstiga förljugenhet ofta förfalskar även så månget spel, som från början har menats ärligt. Och på det viset ha vi inte sagt sanningen vid de tidpunkter, då den borde sägas.

Man borde ha kunnat säga folket rent ut att just den period, då Europa härjats av ett oerhört svårt krig, då kolossala områden äro utarmade och städer

Kungl. propositioner ang. den ekonomiska stabiliseringspolitiken m. m.

och byar ligga i ruiner, då är tidpunkten den sämsta möjliga för snabba ökningarna av välståndet och för ekonomiska och sociala framsteg. Jag tror att vi borde haft mer mod i det fallet. Dessa sanningar äro så uppenbara, att folkopinionen dock borde kunna vara mottaglig för dem. Till slut måste man i alla fall erkänna livets regel, det kommer man inte förbi, men hur mycket har man då inte förlorat på de många experimenten att eliminera verkligheten?

Detta är några reflexioner, herr talman, som jag har gjort, så att säga i förbigående, men som jag inte har kunnat undanhålla. Vad jag här egentligen skulle vilja tala om är emellertid något annat.

Tidsläget och dess svårigheter ha framför allt lärt oss, hur omöjlig isoleringen är för alla länder och i all synnerhet för ett litet land som vårt. De stora fläktarna utifrån känna vi. De kunna rubba alla våra cirklar. Enligt min uppfattning klargör läget med en ofantlig tydlighet, hur svårt de små staterna ha att, i varje fall i längden, behärska sin egen utveckling. Naturligtvis kan en försiktig politik — t. ex. den som har förts av Schweiz eller av Belgien — medföra avsevärt bättre resultat än en mindre försiktig. Den förblir alltid en väsentlig sak. Mycket beror dock på den allmänna utvecklingen i världen, och den blir i det långa loppet den bestämmande faktorn.

Jag tror därför att behovet av ett intensivt internationellt samarbete med praktiska syften för ögonen vid ingen tidpunkt har varit mera uppenbart och trängande än just nu. En av de mest glädjande förteelserna under detta år är också enligt min mening, att ett sådant arbete har kommit i gång. Tillkomsten av Europarådet har skapat ett instrument för detta arbete. Och det behövs ju inte långa utläggningar från min sida för att klargöra, vad det gradvisa förverkligandet av Europarådets syfte att skapa ett större, gemensamt europeiskt handelsområde skulle medföra i fråga om lättnader för hela Västeuropas ekonomi.

Handelsförbindelsernas utveckling efter kriget — med bilaterala avtal, som göra det omöjligt både att köpa och att sälja där det är fördelaktigast — måste ju så småningom leda till ett strypande av världshandeln, som är så betydelsefull just för ett land av Sveriges struktur.

Om Västeuropas stater en gång skulle kunna inbördes byta sina varor fritt, så har ett långt steg tagits för att återställa förhållanden, som kunna uppbära en ökad produktion, vilken i sin tur ensam kan skapa ökat välstånd. Ett ekonomiskt enat Västeuropa utgör också gent emot den övriga världen en ekonomisk maktfaktor, som på ett helt annat sätt än mångfalden av sinsemellan splittrade stater kan utåt tillvarataga sina ekonomiska intressen.

Arbetet i Strassburg har ju nyss börjat, och några konkreta resultat som kunde gå till omedelbart förverkligande har detta arbete av naturliga skäl inte hunnit avsätta. Det viktigaste är i detta fall den anda, med vilken varje stat går till verket. Ett av de bestående och mest glädjande intrycken av Europarådets första session var just att den präglades av en så verkligt europeisk anda och en vilja till samarbete, som bådade gott.

Men denna vilja till samarbete får inte begränsas till Strassburg, utan den måste genomtränga parlament och folkopinioner i de olika länderna. Min övertygelse är att det arbete, som nu nedlägges på att skapa ett närmare samarbete mellan Europas demokratiska stater, utgör den sista möjligheten för Europa att bevara resterna av sin forna ställning, ekonomiskt, kulturellt och moraliskt. Vad som nu försummas, är antagligen försummat för alltid. Aldrig torde en generation i det fallet ha stått inför ett så stort ansvar som vår. Man måste gå till verket och förbereda framtiden.

Den amerikanska Marshallhjälpen har, för en mycket kort tidsperiod, avhjälpit de största svårigheterna — och kanske därför också skymt sikten för det verkligt allvarliga läget. Men denna hjälp är

Kungl. propositioner ang. den ekonomiska stabiliseringspolitiken m. m.

inte evig, utan skall tvärtom upphöra redan år 1952. Har intill dess ingenting åstadkommits, som innebär en kraftsamling inom det nu understödstagande Europa, så ha vi endast att vänta på den kris som hyenorna avvakta, vädrande efter liklukt. De korta år, som återstå, måste ägnas åt ett gemensamt uppbyggnadsarbete. Europas ekonomiska liv är bundet i ett så omedelbart sammanhang, att ingen stat kan undandraga sig sin andel i samarbetet. Alla äro vi beroende inte endast av att ett samarbete kommer till stånd, utan också av att det leder till reella och påtagliga resultat.

Det vore naturligtvis ett mycket fåvitskt tal, om man ville göra gällande, att vi skulle kunna nå sådana resultat utan uppoffringar. Uppoffringar av mindre intressen äro ofta nödvändiga för att tillvarata de större. Man får inte glömma, jag upprepar det, att det i själva verket kanske gäller livet. Hur många gånger har inte det uttrycket åberopats: att styra är att förutse. All politik bedömes, förr eller senare, efter dess förmåga till förutseende.

Problemen äro nu större än någonsin, och kraven på förutseende växa också därmed. Det är min bestämda övertygelse, att svensk politik under de år, som komma, måste föras från en långt vidare synvinkel än vad förhållandena hittills givit oss anledning att göra. Hela världsbilden har förändrats, och det vore ju en galenskap att tro att vi ensamma skulle kunna utgöra den oföränderliga punkten i ett statssystem, som har blivit så till den grad skakat som det nuvarande.

Jag ber att till regeringen, och speciellt till hans excellens utrikesministern, få rikta en vädjan att den måtte, som hitintills, i Europatankens anda stödja det arbete, som pågår i Strassburg. Jag vädjar särskilt till hans excellens utrikesministern att i ministerkommittén stödja de positiva resultat, vartill församlingen har kommit och som *kunna anses* på ett rätt sätt tjäna dessa syften.

Det gäller här problem, inför vilka de

inbördes motsättningarna minskas och även böra minskas. Också på detta stora område gäller det för oss att inte i främsta rummet se till vad som är behagligt, utan till vad som är nödvändigt: att leva vidare. Jag vill uttrycka en önskan att Sveriges medverkan i detta arbete, i den mån den utövas av Sveriges regering, kommer att bära en positiv prägel och verksamt främja hela vår världsdels och vårt eget lands lycka och framgång.

Häri instämde herr *Arrhén*.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**: Herr talman! I anledning av herr Wistrands anförande skulle jag bara vilja säga, att jag i likhet med honom, anser att det är ett viktigt möte som i nästa vecka skall äga rum i Paris, då ministerkommittén skall ta ställning till en rad av resolutioner, som ha antagits av församlingen vid dess första möte i Strassburg i augusti och september. Det är klart att svenska regeringens ombud komma att vara intresserade av att någonting positivt och konkret skall komma ut av dessa många uppslag, och vi komma alltså att i möjligaste mån stödja ett ställningstagande från ministerkommitténs sida i denna riktning.

Vad beträffar de särskilda förslagen skulle det inte vara riktigt att på detta stadium göra några bindande uttalanden. Besluten skola ju komma till i sista hand genom omröstning med i flertalet frågor två tredjedels majoritet. För de enskilda medlemmarna är det naturligtvis ett stort ansvar att vare sig medverka till eller rösta mot ett förslag enligt sin individuella uppfattning. Man har ju alltid skyldigheten att i sådana situationer se utöver de mera begränsade nationella intressena.

En av de viktigaste frågorna är, så som jag ser det, att få till stånd ett förnuftigt samarbete mellan Europarådet och Marshallorganisationen, vilka båda i första rummet syssla med den ekonomiska politikens problem. Åtskilliga av

Kungl. propositioner ang. den ekonomiska stabiliseringspolitiken m. m.

de resolutioner, som ha antagits av Europarådets församling, gälla alldeles direkt spörsmål varmed Marshallorganisationen sedan länge har sysslat, och jag tror att det bör vara ett allmänt intresse att dessa två organisationer inte arbeta alldeles parallellt med samma uppgifter, utan att man försöker att få till stånd ett ordnat och förnuftigt samarbete mellan dem.

Herr NÄSGÅRD: Herr talman! Även om devalveringen till en början förorsakar en del besvärligheter, få vi hoppas att den skall bidra till att skapa sundare ekonomiska förhållanden i Europa genom att lägga en mera stabil grund för bytesrelationen med Amerika. Vi hade från vårt håll inte krävt annat än att vårt land skulle återföra kronkursen till samma nivå som före den omotiverade uppskrivningen 1946. Vid Englands kraftiga nedskrivning av pundet, som redan förut låg lägre än kronan i förhållande till dollarn, fanns säkert ingen annan utväg än att helt följa med.

Ett omfattande subventionsprogram har framlagts med anledning av väntade prisstegringar i samband med devalveringen. Jag skall för min del inte klandra regeringen för att den har valt subventionsvägen — jag kan inte finna att det var något annat att göra just nu — men jag vill beröra en punkt i de framlagda förslagen. Regeringen begär bland annat fullmakt att, om förhållandena föranleda därtill, återinföra förmalningsersättningarna vid handelsförmalning av vete och råg. Ett par talare ha redan vidrört det förslaget, men jag vill ytterligare understryka anmärkningarna. Man må livligt hoppas, att förhållandena varken måtte föranleda eller förleda regeringen att tillgripa denna utväg. Det är antagligen tekniskt möjligt att ta detta steg tillbaka, men anordningen skulle fordra en väldig kontrollapparat för att fungera. Bland annat skulle troligen en omständlig foderreglering ånyo få införas, och hur har man för övrigt tänkt sig att ordna

det för jordbrukarna med deras tullmald? Jag skulle tro att om regeringen i förväg hade infordrat en plan från livsmedelskommissionen för hur dessa förmalningsersättningar skulle föras ut i praktiken, så hade detta förslag aldrig blivit framlagt.

Nu ser jag statsrådet Kock närvarande här i dag, och jag vill då framhålla att hon tycks vara utan skuld i den här frågan, eftersom det är en t. f. departementschef som framlagt förslaget. I propositionen erinras om att vi haft förmalningsavgifter förut, men det var under kriget, då förhållandena voro helt andra än nu. Praktiskt taget allting var då under beslag på det här området. Bland annat var fullständig foderreglering införd, enhetsmjöl var föreskrivet och brödransoneringen fanns. Skulle man nu återinföra dessa förmalningsavgifter, tror jag att följden skulle bli att en stor del av den gamla krisapparaten kommer tillbaka. Vad brödspannmålen beträffar är den fortfarande visserligen formellt under beslag, men handeln löper fri och mjölet är inte under beslag. Redan i tidningarna i dag på morgonen har från kvarnhåll påpekats vilka konsekvenser den föreslagna anordningen skulle få. Om t. ex. en kvarn inköper vete för 30 kronor per 100 kilogram, beräknar en ersättning för förmalningen av 2 kronor och utmal vetet till grahamsmjöl, alltså sammalet till 100 procent, så skulle mjölet kosta 34 kronor. Med en subvention av 7 kronor skulle priset ute i marknaden bli 27 kronor. Majsen säljes nu cif svensk hamn för 27 kronor 50 öre omalen till förbrukare, och man har sagt mig att detta grahamsmjöl snarast är bättre än majsen. Man förstår att mycket invecklade regleringar bli nödvändiga. När inte Kungl. Maj:t har infordrat någon detaljerad plan från livsmedelskommissionen, bör utskottet ta sig en grundlig funderare innan det tillstyrker en sådan krisfullmakt.

Man har räknat med en kostnad för helt budgetår av 46 miljoner kronor för denna subvention och för den återstående delen av innevarande budgetår 31

Kungl. propositioner ang. den ekonomiska stabiliseringspolitiken m. m.

miljoner kronor. Om man måste minska någon livsmedelspost för indextaket skull, så skall jag skänka regeringen ett uppslag. Det sker visserligen inte med varm hand, ty jag tycker över huvud taget inte att det är roligt att behöva ha subventioner på livsmedelsområdet, men jag skall i alla fall säga så mycket: Varför inte i stället subventionera sockret? Det är ju ett utomordentligt viktigt livsmedel, och subventioneringen bör träffa över hela linjen. Sockerkonsumtionen är omkring 300 000 ton per år, och här rör det sig, märk väl, om en enda producent, sockerbolaget, som har monopol på all tillverkning inom landet. Det skulle vara mycket enklare och sannolikt inte fordra någon ny krisreglering, ifall subventionen lades på sockret i stället för på mjölet — om en subvention över huvud taget är absolut nödvändig.

Bytesbalansen med utlandet synes ha kommit i jämvikt under första halvåret 1949, såsom finansministern påpekar i sin proposition, och detta hälsas av oss med den allra största tillfredsställelse, även om detta glädjande förhållande i avgörande mån, såsom finansministern också själv erkänner, betingas av de särskilda åtgärder som vidtagits för att ernå samhällsekonomisk balans. Jag vill här erinra om vad som redan har nämnts, att man även kan taga fjolårets utmärkt goda skörd med i beräkningen. Förra årets brödsädesskörd var den bästa sedan år 1939 och kom mycket nära förkrigskvantiteten. Det är intressant att anteckna hur man i detta läge måste erkänna att jordbrukets produktion har en livsviktig betydelse. De särskilda åtgärder, som finansministern åsyftar, äro naturligtvis de många regleringar och restriktiva åtgärder inom det ekonomiska området, av vilka balansen i övrigt är beroende. Det är således ingen naturlig jämvikt, uppnådd genom ökad produktion och sparande — med undantag av den nyss nämnda goda skörden — utan en jämvikt av artificiellt slag. Vi äro tyvärr i det läget, att vi måste begränsa investeringar och import samt statliga och kom-

munal utgifter för att hålla efterfrågan inom ramen för de tillgängliga resurserna.

Situationen hade varit bättre, om regeringen redan för ett par, tre år sedan hade kunnat besluta sig för den s. k. hårda ekonomiska politik, som sedermera har blivit införd. Kraftiga varningar saknades inte. Till och med inom regeringskretsen blev ju oron så stor, att man inte kunde låta bli att slå larm offentligt.

Jag vill beröra ytterligare ett par frågor innan jag slutar. Här har förut talats om bensinransoneringen, och även handelsministern var inne på den frågan. Att regeringen vid sin strävan att hålla priserna nere inte i första hand tillgripit den näraliggande åtgärden att taga bort eller åtminstone kraftigt sänka den orimligt höga tilläggsskatten på bensin måste väcka den största förvåning. Vi få i stället bevittna, att bensinpriset tillåtes stiga med tre öre per liter utöver extraskatten 27 öre. Skogen t. ex. har givit oss två tredjedelar av våra dollarinkomster. Exporten av skogsprodukter har försvårats av andra skäl — jag hoppas att massaexporten som en följd av devalveringen nu skall få gynnsammare betingelser — men nog verkar det föga statsmannamässigt att bibehålla denna extraskatt och till med med låta bensinpriset ytterligare stiga, när regeringen kategoriskt vägrar varje restitution för skogsbrukets del och skogskonjunkturerna avsevärt försämrats. Vad beträffar bensinransoneringen har handelsministern här för en stund sedan sagt, att om den skulle upphävas så kunde det tänkas att konsumtionen skulle ökas med 100 000 eller 150 000 kubikmeter. Med hänsyn till landsbygden måste jag för min del, när det gäller bensinen, avgjort sätta skattesänkningen i första rummet. Hur önskvärt det än må vara att få bort restriktioner, måste i detta fall skattesänkningen gå före, om det är omöjligt att både sänka skatten och taga bort restriktionerna.

I fråga om tidningspapperet vill jag instämma i vad förste vice talmannen

Kungl. propositioner ang. den ekonomiska stabiliseringspolitiken m. m.

tidigare här i debatten har anfört, att såväl ransonerings som extraskatt borde kunna tagas bort. Det är helt oförståeligt, att vissa tidningar skola betala en särskilt pappersskatt. Ransonerings av tidningspapper är ett påhitt, som snarast möjligt bör bringas ur världen. En sådan ransonerings kan av naturliga skäl aldrig bli rättvis ordnad, och den kan på inga villkor bringas i överensstämmelse med den tryckfrihetsförordning, som riksdagen under medverkan av samtliga politiska partier så nyligen har antagit.

Herr STRAND: Herr talman: Herr Wistrand började sitt anförande med en filosofisk betraktelse över den nationalekonomiska vetenskapens objektivitet, när den kopplas samman med taktiska, politiska beräkningar. Jag tror att man alltid bör ställa frågan hur stort värde som bör tillmätas ett nationalekonomiskt ståndpunktstagande. För att få fram någonting användbart är det nog nödvändigt att försöka dissekera resultatet och slutsatserna och skilja ut vad som är ekonomiskt objektivt och vad som är politisk taktik samt därefter försöka väga de båda värdena mot varandra.

Jag skall inte så värst mycket syssla med de nationalekonomiska inslagen i dagens debatt, men det kan ändå inte undvikas att man i ett eller annat sammanhang tvingas att åtminstone vidröra de resultat, som vetenskapen själv redovisar.

Tidigare i denna debatt har det sagts, att regeringen borde haft både möjlighet och skyldighet att räkna med en devalverings såsom en faktor i de ekonomiska kalkylerna. Om så skett, har det sagts, borde hela ärendet, när nu devalveringen ändå kommit till stånd, kunna framläggas på ett annat och mera tillfredsställande sätt, något som också skulle ha givit ett, ur allmänna synpunkter sett, bättre resultat.

Jag vill säga att frågan om en eventuell devalvering väl ändå har varit med i kalkylerna och i ekvationen under den senaste tiden, men tidpunkten för en

eventuell devalvering och framför allt storleken av den ha ju varit s. k. obekanta. Tidpunkten för devalveringen var säkerligen en överraskning för de allra flesta och devalveringens omfattning med sannolikhet en överraskning för alla, möjligen med undantag för några få, som varit inkopplade i det övervägande mellan experterna, som föregått det definitiva beslutet.

Bortser man från detta överraskningsmoment, så har i varje fall jag utgått ifrån att motiveringen för dem, som förberett och slutligen satt devalveringen i verket, måste ha varit att den skulle medföra lättnader för de betryckta länderna. Vid de överväganden mellan både politiska och ekonomiska experter i Amerika och England, som föregått beslutet, måste ju syftet med devalveringen ändå ha varit att åstadkomma lättnader.

I dagens debatt förefaller det emellertid som om man från oppositionens håll, med samma nationalekonomiska förutsättningar som de nämnda experterna haft vid sina överväganden, kommer till det resultatet att devalveringen för Sveriges vidkommande måste leda till betydande försämringar. Jag kan inte finna annat än att ett sådant antagande måste stå i ett motsatsförhållande till uppfattningen bland de experter, som ha sysslat med och handlagt devalveringsfrågan från begynnelsen. För samtliga devalverande länder har syftet med åtgärden varit att den, naturligtvis med olika styrka i de enskilda fallen, skulle betyda lättnader och förbättringar i möjligheterna till handelsutbyte länderna emellan, men framför allt i handelsutbytet med hårdvalutaländerna.

Från sådant håll, där man ju ändå borde på grund av utbildning och praktiska erfarenheter ha alla förutsättningar att bedöma frågor av detta slag, gör man här i dag någonting annat gällande. Man framställer det som en solklar sak, att devalveringen måste betyda försämringar för Sverige. Men hur skulle de breda folkmassorna, som inte ha motsvarande möjligheter till ett ekonomiskt bedömande, kunna komma till slutsatsen att det är alldeles självklart, att resultatet av

Kungl. propositioner ang. den ekonomiska stabiliseringspolitiken m. m.

devalveringen blir detta? Såvitt jag kan förstå måste det i varje fall vara för mycket begärt att man skall utgå från såsom någonting utan varje diskussion självklart, att de stora befolkningsgrupperna här i landet skulle kunna komma till ett sådant resultat med ledning av de diskussioner, som förts i pressen och på annat sätt. Den saken kan inte vara så lätt och enkel och självklar för det enklare folket, som inte har haft tillgång till en sådan ekonomisk skolning, att man med hjälp av det objektiva i den ekonomiska utbildningen skulle kunna skapa sig en uppfattning om vad som har inträffat.

Mycket tyder på att de, som predika om nödvändigheten av återhållsamhet, rikta dessa predikningar direkt till de breda folklagren, men försöker den enkle mannen att bilda sig en uppfattning om handlandet från de personers sida, som predika återhållsamhet, kan han ju inte finna annat än att alla försöka skaffa sig så stora vinster som möjligt på vad som har inträffat. Det är ingenting som tyder på att man bygger upp barriärer för att söka hejda väntade svårigheter. Rösten påminner naturligtvis mycket om Jakobs, men handlingarna erinra faktiskt mera om Esau.

Den första talaren i dag, herr Domö, riktade starka invändningar mot den ökning av subventionerna, som de framlagda propositionerna innebära. Jag kan för min del utan vidare instämma i att det är betänkligt med en utökning av subventioneringen. Vi inom fackföreningsrörelsen äro inga anhängare av en sådan politik. Vi kunna acceptera den om den avser en övergångsperiod men tycka nog, att på längre sikt är det ingenting, som kan hjälpa oss ut ur svårigheterna. Såvitt vi kunna förstå, är det även på kort sikt mycket svårt att bedöma, hur vi med hjälp av subventioner, som ju äro beräknade för en övergångstid, skola komma ut ur en situation, som kanske kan hota att bli bestående.

Det säges i propositionerna, att subventionspolitiken föreslås med hänsyn till att man kan bedöma utvecklingen

så, att vi om ett år, eller i varje fall inom en överskådlig framtid, skola kunna avveckla systemet och återgå till mera naturliga ekonomiska förhållanden. Det är mycket möjligt att utvecklingen går i den riktningen, och då finns det ingenting att säga om vad som här föreslås. Men den motsatta utvecklingen kan också tänkas, och då blir det naturligtvis besvärligt, när vi en gång i framtiden skola växla över till ett nytt läge.

Herr Domö sade också, att såvitt han kunde finna, utgjorde den politik som regeringen nu rekommenderade ingenting annat än ett försök att dölja konsekvenserna av devalveringen. Jag är inte riktigt säker på att man behöver måla på det sättet. Det har av så många av våra ekonomiska debatter ändå framgått, att oppositionen bara har mörka färger i sin färglåda, när den skall måla såväl nuet som framtiden.

Jag har redan nämnt, att meningen med devalveringen måste ha varit att skapa bättre förutsättningar för de olika länderna till vidgat handelsutbyte, i synnerhet med dollarländerna. Jag vet inte varför vi skulle behöva räkna med ett annat och mörkare alternativ på längre sikt för Sveriges del. Skulle den bild, som herr Domö försökt måla, verkligen vara riktig, måste man säga som det sades i en teaterpjäs för några år sedan, att det hela nog var vackert tänkt, men det blev ändå bara skräp. Finns det fog för i varje fall en undran, vad som egentligen varit motivet för punddevalveringen — jag förutsätter då, att en överläggning förekommit mellan England och Amerika, innan England beslöt sin devalvering och innan storleken av densamma fastställdes — så kan frågan endast bli: Har avsikten verkligen varit att göra det bättre för de devalverande länderna, eller har bakom blott legat en spekulering att sänka levnadsstandarden för folken i Europa och i all synnerhet för de breda folklagren i de devalverande länderna? Jag har svårt att tro, att någon skulle vilja stå upp här och använda de mörka färgerna vid besvärandet av en fråga av ungefär det innehållet.

Kungl. propositioner ang. den ekonomiska stabiliseringspolitiken m. m.

Herr Domö har också i sitt inlägg pekat på det indextänkande, som nu brett ut sig inom stora delar av Sveriges befolkning, framför allt bland löntagarna. Även i det avseendet kan jag hålla med herr Domö om att utvecklingen inte är enbart gynnsam och framför allt inte trevlig. På längre sikt kan det inte vara något stimulerande ens för löntagarna själva att binda hela sin lönepolitik och hela sin tro på utvecklingen vid ett indextal, som kan påverkas genom åtgärder från, för att ta det här aktuella fallet, statliga myndigheters sida genom subventioner eller på annat sätt. Att binda sina löneavtal och sin framtida standard uteslutande vid ett indextal kan inte vara en framtid att eftersträva. Men man kan inte bortse från att det i vissa situationer är nödvändigt att ha en mätare på levnadskostnadernas utveckling, således ett index, och få lönerna ställda i viss relation till detta index.

Tjänstemannagrupperna ha kommit i ett ogynnsamt läge, säger herr Domö. Det borde, säger han, vara möjligt att enas om stabilisering och likväl släppa fram tjänstemannagrupperna, utan att detta skall behöva inverka på de andra gruppernas ställning. Jag är medveten om att statstjänarna i varje fall ha en löneform, som har gjort att de varit fastare bundna än de flesta andra löntagarna under den tid som stabiliseringen varit i kraft. Men jag vill påpeka för herr Domö, att tjänstemännen i enskild tjänst ha enligt statistiken fått motsvarande löneglidning som industriarbetarna erhållit. De ha således befunnit sig i samma gynnsamma läge. Jag vill också påpeka, att det inte är stort mer än hälften av arbetarna på den allmänna löne marknaden som fått del av den löneglidning, som förekommit sedan stabiliseringsöverenskommelsen trädde i kraft. Det är framför allt ackordsarbetarna i de stora industrierna och ackordsarbetarna överhuvud taget, som fått del av den löneglidning, som förekommit för parterna på den allmänna löne marknaden. Många gånger har väl också detta varit motiverat med hän-

syn till en effektivare insats i produktionslivet.

Hur det förhåller sig på det kommunala området, har jag inte samma möjligheter att fälla något omdöme om. Jag vill bara fästa uppmärksamheten på att lönerna där faktiskt reglerats ungefär vid samma tidpunkter som lönerna på den allmänna arbetsmarknaden, varför det inte kan vara fråga om någon så stor eftersläpning för de kommunalanställda. »Landstingspartiet» i riksdagen torde ha bättre möjligheter att bedöma, hur utvecklingen varit på det kommunala området.

Det är mycket lätt för den, som inte direkt är inkopplad i de förhandlingar, som alltid måste föregå en överenskommelse av sådan innebörd som den som träffades föregående år, att säga, att nog bör det väl finnas möjlighet att släppa fram den ena eller andra gruppen, som oomtvistligt i ett eller annat avseende släpar efter. Det bör väl, säger man, finnas möjlighet att diskutera den ena eller andra angelägenheten inom avtalsområdet, utan att det skall behöva få konsekvenser på andra håll. Den som sysslar med dessa saker mera i det praktiska livet har emellertid ofta stött på svårigheten i sådana resonemang. Den tanken, herr Domö, har inte kommit upp här för första gången. Den har kommit upp i våra egna överläggningar. Under föregående år konstaterade vi, att det var praktiskt omöjligt att komma till ett resultat, som skulle innebära möjlighet till sådana önskvärda justeringar, och vi kommo alla slutligen till det resultatet, att det är mycket lättare att ta en prolongering av avtalen, som drabbar alla precis lika, det vill säga konserverar höga och låga löner med precis samma effekt.

Sedan får man ju också, herr Domö, tänka på att Landsorganisationen omspänner bara en del av arbetsmarknaden, Tjänstemännens centralorganisation en annan. Det är inte så lätt att komma fram till ett resultat som på ett godtagbart sätt avväger vad som är rättvist och möjligt att genomföra i en situation, då ändå huvudlinjen i hela

Kungl. propositioner ang. den ekonomiska stabiliseringspolitiken m. m.

resonemanget är att ganska hårt binda hela fältet.

Herr Domö har också sagt, att den nuvarande situationen kräver krafttag av helt andra slag än de som redovisas i propositionerna. Alla borde kunna förstå detta, sade herr Domö, och därvid tittade han på mig. Han menade väl att det på den sida som jag företräder finns ganska många, som borde försöka tillägna sig tillräckligt mycket insikter för att förstå nödvändigheten av sådana krafttag. Men jag har tidigare påpekat och jag vill ännu en gång upprepa, att mycket tyder på att det parti, som herr Domö företräder, har förståelse för nödvändigheten att sänka standarden för de grupper i samhället, som representeras av — efter blicken att döma — min person. Jag har emellertid inte märkt några tendenser som skulle tyda på att de, som säga sig ha förståelse för nödvändigheten av att bringa offer, för egen del ha något behov av att leva efter sina läror. Snarare är det väl så, att alla som ha möjlighet och utsikt därtill äro ute efter att tjäna på devalveringen och förefalla att vara ganska likgiltiga för vilka verkningar detta kan få för folkhushållet i sin helhet. Det kan möjligen hänga samman med den fria ekonomiska politik, som förordas av företrädarna för de borgerliga partierna. Det kan också hända, att det beror på att ingen har riktigt fått ut det verkliga resultatet av den nationalekonomiska vetenskapen objektivt sett i förhållande till rent taktiska och politiska beräkningar.

För egen del finner jag ingenting märkvärdigt i själva denna tendens. Den överensstämmer helt och hållet med den ideologi, som genomsyrar och kanske måste genomsyra ett fritt näringsliv. Den är kanske till och med den livgivande kraften i hela systemet. Det märkvärdiga är emellertid, att förespråkarna för detta system på allvar ifrågasätta, att andra grupper utan vidare skola handla annorlunda än de själva göra.

Jag tror också för egen del, herr Domö, att om nu följderna av devalveringen blir en nödvändig standardsänk-

ning på grund av inträffade förhållanden, så kommer den att inträda oavsett hur stor eller liten förståelse herr Domö eller jag har för dess nödvändighet. Varken regeringens propositioner eller våra diskussioner kunna rubba det faktiska underlaget. Pekar utvecklingen på nödvändigheten av en standardförsämring kommer en sådan också att inträda, hur vi än försöka ordna det. Men däremot ha vi naturligtvis såsom företrädare för olika grupper i samhället skyldighet att tillse, att verkningarna fördelas på ett rimligt sätt. Jag kan inte lova någon förståelse, herr Domö, för en sänkning av de breda folklagrens standard, medan andra, låt vara mindre grupper, utnyttja situationen till ökade vinster och höjd standard.

Herr Elon Andersson var för sin del inne på de förhandlingar, som förekommit mellan löntagargrupperna, och i vilka förhandlingar också jordbrukargrupperna voro inkopplade. Förutsättningarna för dessa förhandlingar ha varit precis desamma som under föregående år, nämligen att det stöd, som regeringen önskade för sin stabiliseringslinje, skulle byggas på ungefär samma grund som tidigare. Man skulle således hålla en fast prisnivå, och de parter, som deltog i dessa förhandlingar, skulle var för sig medverka till att inkomstutvecklingen inte gick i sådan riktning, att den äventyrade de allmänna stabiliseringssträvandena. Dessa voro förutsättningarna för förhandlingarna i år såväl som i fjol. I fjol hade vi till och med en bredare bas för överenskommelsen genom att åtskilliga näringsorganisationer, såsom Köpmannaförbundet, Grosistförbundet, Industriförbundet med flera, skickade ut rekommendationer till sina medlemmar, att de under 1949 skulle försöka handla på sådant sätt, att de inte onödigtvis pressade upp priserna utan i stället gärna nöjde sig med litet mindre marginaler för att stödja en stabilisering, som ändå alla till sist hade intresse av.

Det fanns alltså ingen anledning för de grupper, som kallades till förhandlingarna i år, att räkna med några and-

Kungl. propositioner ang. den ekonomiska stabiliseringspolitiken m. m.

ra förutsättningar för stabiliseringen under 1950 än de som tidigare gällt. Det var också på dessa förutsättningar som överenskommelsen träffades.

I och med devalveringen fingo åtminstone vi inom Landsorganisationen den uppfattningen, att det var skäl att avvakta utvecklingen, i varje fall någon tid, för att sedan bättre kunna bedöma läget efter devalveringen. Man visste helt enkelt inte vilka konsekvenserna skulle bli för prisnivån. Priskontrollnämnden hade tidigare förklarat, att det fanns alla utsikter att den tidigare prisnivån skulle bli bestående även under 1950. Tendensen var sjunkande för vissa betydelsefulla varor, visserligen inte sådana varor som direkt ingå i indexfamiljens hushållningsbudget, men den sjunkande tendensen måste ändå ha sina återverkningar på den prisbildning, som är av betydelse för indexberäkningen. Uppfattningen var tidigare att vi inte behövde riskera några prishöjningar under 1950. Den uppfattningen har radikalt förändrats genom devalveringen. Eftersom det talades om nödvändigheten av att tillgripa subventioner för att hålla prisnivån nere, så kunde den frågan diskuteras, om det var samma prisnivå, som hölls utan subventioner som med subventioner. Ty om en prisnivå skall hållas nere med subventioner, så betyder det uppenbarligen, att medlen för täckande av kostnadsökningarna måste tas ur en gemensam kassa, till vilken även löntagarna bidra med sin andel. Dessutom kunde man naturligtvis vilja diskutera — ehuru det egentligen inte hörde samman med våra överläggningar — hurvida det över huvud taget var en ekonomisk politik som på längre sikt kunde betraktas som — ja, jag kanske kan använda ordet förnuftig.

Men, som sagt, detta var inte avgörande, utan det avgörande var själva verkningarna av devalveringen. Vi ha inte slutbehandlat frågan ännu. Om vi gå på justeringslinjen och medge vissa justeringar i lönerna för tjänstemännen kan, herr Domö, följden bli att det blir nödvändigt med justeringar även på

andra håll. Så ha vi dessutom att räkna med de prishöjningar, som kunna bli föranledda av stigande importpriser. Det är möjligt, att det för en så kort tid som bara nästa år är en säkrare metod att bevara vår standard att ta en prolongering av avtalen med subventioneringarna än att gå på lönehöjningar och taga risken av de stora prishöjningar, som kunna uppstå, dels på grund av löneökningarna, dels också på grund av importprisernas stegring. Ty subventioneringen kan i varje fall inte bli lika omfattande till sina verkningar, som om vi skulle gå den andra vägen och medge justeringar på löne marknaden. Det äro vi väl i alla fall på det klara med.

När vi därför diskutera möjligheten eller i varje fall tanken att få till stånd en stabilisering under år 1950, bör man inte ifrågasätta att de tidigare grunderna för stabiliseringen skola rubbas i nämnvärd utsträckning. Ty då blir det sannolikt omöjligt att förverkliga stabiliseringen. Vi äro visserligen medvetna om att stabiliseringspolitiken medför nackdelar, kanske till och med orimligheter, men ändå ha vi tagit den för ett år, och det är möjligt att vi ta den för ett år till. Men det kan inte vara någon politik att föra på längre sikt, det håller jag med herr Domö om. Indextänkandet får inte breda ut sig på det sättet, att ett visst bestämt indextal skall vara ledstjärnan för vårt handlande och vår standard i fortsättningen. Så snart vi kunna komma ifrån det tänkesättet, tror jag att vi äro beredda att acceptera något annat och kanske för produktionen mera befrämjande än detta magiska indextal.

Herr NORLING: Herr talman! Som arbetare kan jag inte underlåta att säga några ord i anledning av regeringens s. k. stabiliseringspolitik. Jag gör det därför att hela denna politik tycks röra sig kring ett centrum, som heter lönestopp.

Lönestoppet var det centrala, när regeringen i samförstånd med representanterna för storfinansens framlade proposition om fastlåsnig av stats tjänarnas

Kungl. propositioner ang. den ekonomiska stabiliseringspolitiken m. m.

indexlöner och därmed gav signalen till lönestoppets allmänna genomförande. Den stabilisering, som på detta sätt förverkligades, var de höga vinsternas stabilisering för industri och storfinans och fattigdomens stabilisering för arbetare och löntagare.

Ingen i denna kammare kan väl förneka, att företagarevinsterna varit och äro lysande. Särskilt åren 1946, 1947 och 1948 kunna betecknas såsom rekordår. Visserligen visar enligt 1948 års taxering för aktiebolagen vinsten en minskning, men denna minskning är säkerligen endast av bokföringsmässig art, då den fria avskrivningsrätten i hög grad kan reglera det taxerade beloppet.

Att företagarevinsterna kunnat bibehållas så i toppen, visar riktigheten av att regeringens stabiliseringspolitik innebär en stabilisering av de höga vinsterna på de arbetandes bekostnad. För löntagarnas del ha de sista åren på grund av lönestoppet inte medfört några ökade löner med undantag av den löneökning, som den stegrade arbetsintensiteten åstadkommit. Ser man på industriproduktionens ökning, finner man att den för vart och ett av åren 1947 och 1948 ökat med ungefär 4 procent. På grund av lönestoppet ha arbetarna ej kunnat hävda sin andel i produktionsökningen, utan denna har helt tillfallit företagarna.

Att arbetarnas löner inom industrien likväl stigit något får helt och hållet tillskrivas den ökade arbetsintensiteten. Inom den industri, som jag bäst känner till, nämligen metallindustrien, där jag själv arbetar, är det omkring 70 procent av arbetarna, som arbeta på ackord. Någon höjning av ackordet eller ackordsberäkningarna har inte skett sedan lönestoppet trädde i kraft, men likväl ha metallarbetarnas löner stigit något. Socialstyrelsens löneindextal för verkstadsindustrien skulle således ha stigit från maj 1948 till maj 1949 med 5,3 enheter. Man frågar sig då hur denna ökning åstadkommits. Svaret måste bli, att genom ökad utsvettning ha arbetarna själva tvingats att kompensera den varufördyring, som trots allt tal om ett stabilt prisläge inträffat. Till denna

fördyring, vilken varit mycket kännbar för samtliga löntagare, har inte minst medverkat den konsumtionsskatt, som riksdagen beslutat pålägga ett stort antal konsumtionsvaror.

Från företagarehåll har framhållits, att tack vare höjd arbetsintensitet ha cirka 10 procent arbetskraft inbesparats. Alltså betydde den stegrade arbetstakten, att företagaren fick produktionen höjd med vad 10 arbetare på 100 skulle utfört om en normal arbetstakt hållits. Det betyder också att icke-ackordsarbetare fått höja sin arbetstakt utan ersättning.

Trots de stora vinster som monopolherrar och storfinansens män göra på lönestoppet, är man inte alls nöjd. I storfinansens organ »Finanstidningen» har man behandlat lönestoppet och därvid bland annat sagt: »Frågan är inte längre om ett lönestopp är rättvist eller ej. Frågan är i stället, hur långt enbart en stabilisering av lönerna förslår att bromsa farten i utförsbacken. Det behövs kanske åtskilligt starkare hästkurer — en allmän sänkning av produktionskostnaderna, som inte kan lämna den nuvarande lönenivån oantastad.»

Storfinansens tycks ej vara nöjd med regeringens stabiliseringspolitik med enbart lönestoppet och kronans devalvering enligt modell »Eberöds bank» att köpa dyrt och sälja billigt, utan för att ytterligare stärka sin ställning kräver man en hårdare standardsänkning än vad lönestopp och devalvering innebära — man kräver direkta lönereduceringar.

De löften, som regeringen gav under den tid, då arbetarrörelsens efterkrigsprogram var regeringens program, borde infrias nu. Löften som betalningsmedel hos affärsmän är dålig valuta och godkännes inte som betalningsmedel varken för livsmedel, kläder eller bostad. Erbjudes sådan valuta blir nog svaret från affärsmännens sida detsamma, som pantlånaren gav, när studenten ville pantsätta sin enda stora dyrbarhet, sin själ, nämligen att »sådana dyrbarheter äro värdelösa här».

Ser man däremot på prisstabilisering, finner man att samma krafter, som så hårt hålla på lönestoppet, inte inta

Kungl. propositioner ang. den ekonomiska stabiliseringspolitiken m. m. samma hållning när det gäller prisstoppet. Födo- och njutningsämnen ha under 1947—1949 stigit med 10,7 procent och beklädnadsvaror med 5 procent för att ta ett par av de största utgiftsposterna i en löntagares budget. På grund av devalveringen kan man förutsätta en ytterligare prisstegring trots regeringens garantier, då endast omkring 40 procent av konsumtionsmarknaden kunna övervakas effektivt av priskontrollen.

I arbetarrörelsens efterkrigsprogram, punkt 9 heter det: »När importen ökas och produktionen stiger måste levnadsstandarderna i de breda lagren höjas i minst samma proportion. — Den fortsatta produktionsstegringen måste leda till ytterligare höjning av levnadsstandarderna för de breda lagren. Även deras andel i det totala produktionsresultatet måste stiga.»

Man frågar sig då: Har produktionsresultatet stigit? Enligt en rapport från Förenta Nationernas ekonomiska kommission var genomsnittsproduktionen per industriarbetare i Sverige under första kvartalet i år 23 procent högre än före kriget. I rapporten säges vidare: »I den mån de europeiska exportpriserna äro för höga, är det troligt, att detta mindre beror på höga arbetskraftskostnader än på höga vinstmarginaler för exportörerna, råvarupriser och oskäliga växelkurser.»

Detta uttalande av Förenta Nationernas ekonomiska europakommission blottar svindel, att de höga lönerna äro orsaken till de höga exportpriserna; det säges att i stället de höga vinsterna äro orsaken. Därför kommer ett vidhållande av den nuvarande lönestoppspolitikken endast att befrämja storfinansens roffarintressen och leda till ytterligare standardsänkning för alla löntagare, såväl tjänstemän som arbetare. Den prisfördyring som sänkningen av kronans värde innebär kan inte motverkas genom att man tar de pengar, som konsumenterna erlagt genom den indirekta beskattningen av konsumtionsvaror, för att subventionera andra prisfördyringar. Ett fastläsande av lönestoppet innebär ett hot mot löntagarna, vilkas enda

möjlighet är att uppsäga avtalen och kräva högre löner för att hindra en ytterligare försämring av sin levnadsstandard. Endast genom att löntagare och arbetare nu gemensamt gå in för en sådan linje, kan en ekonomisk misär för de breda lagren av folket förhindras. Kommunisterna komma att lämna allt sitt stöd åt ett sådant handlande.

Herr statsrådet **SKÖLD**: Herr talman! Under debatten i första kammaren har från ett par talares sida efterlysts, vilken ekonomisk politik i övrigt som regeringen tänker föra. Herr Domö hade till och med en liten lista på olika åtgärder, som han ville rekommendera för den fortsatta ekonomiska politiken i vårt land. När jag läste den listan gjorde jag den reflexionen, att vi väl lämpligen böra uppskjuta diskussionen om alla de där föreslagna åtgärderna till remissdebatten nästa år, som ju blir det rätta tillfället för en diskussion om dessa ting. Jag kan nämligen för min del inte finna, vilket jag längre fram i mitt anförande närmare skall belysa, att det har inträffat någonting av sådan beskaffenhet, att det skulle absolut nödvändiggöra för oss nu *extra ordinem* ta upp till diskussion statens utgiftspolitik och andra dylika frågor.

I själva verket ha ju grunddragen i vår ekonomiska politik varit fastlagda alltsedan 1947. Det har för regeringen gällt att å ena sidan medverka till att i vårt land skapa full sysselsättning och å andra sidan att samtidigt därmed få till stånd ett stabilt penningvärde. I nuvarande situation är det självklart den sistnämnda uppgiften som är den mest trängande.

Vi hade nämligen vid 1948 års ingång en betydande brist i den samhällsekonomiska balansen. Det gällde då för oss att återställa denna balans för att vi skulle kunna komma fram till ett stabilt penningvärde. Vi avgåvo på hösten 1947 en rapport till Marshallorganisationen, vari vi omtalade, hur vi tänkte gå till väga för att till år 1952 komma fram till ekonomisk balans. Denna rapport

Kungl. propositioner ang. den ekonomiska stabiliseringspolitiken m. m.

blev samtidigt ett fyraårsprogram för den svenska ekonomiska politiken. Programmet upptog såsom sin huvudpunkt, att vi skulle eftersträva att öka produktionen under dessa fyra år i sådan utsträckning att vi därigenom finge till stånd samhällsekonomisk balans. För att underlätta detta skulle vi söka få fram en stark ökning av vår export för att därigenom bättre kunna tillgodose det svenska näringslivets behov av råvaror, förnödenhetsartiklar och annat.

Man kan i dag fråga sig, hur det har gått under de två år som detta program har varit i kraft. Vi ha då rätt att konstatera, att vi redan till mer än hälften ha uppnått den produktionsökning som det talas om i fyraårsprogrammet. Vi ha således i det avseendet redan under de första två åren tillryggalagt halva väglängden och litet därtill. Vi kunna också konstatera, att vi till mellan 70 och 80 procent ha effektuerat den exportökning som vi räknat med. Vi ha således även på den punkten följt tidtabellen och väl det.

Samtidigt som vi utredde och inriktade oss på dessa produktionsansträngningar hade vi emellertid klart för oss, att vi icke kunde sitta och vänta i fyra år på att uppnå samhällsekonomisk balans och under den tiden låta de inflatoriska krafterna spela sin roll med påföljd kanske, att hela vårt ekonomiska läge omkastades och våra förutsättningar för produktionsförbättringar förstördes. Vid sidan av det positiva långtidsprogrammet — om man nu får använda det uttrycket om ett program som sträcker sig allenast över fyra år — ha vi därför måst uppgöra ett negativt program, d. v. s. ett program med begränsningar av den ekonomiska verksamheten. Dessa begränsningar syftade till att i snabbare takt åstadkomma den balans mellan tillgång och efterfrågan, som vi måste vinna. Alla veta att dessa begränsningar voro av väsentligen tre slag. Det var för det första investeringsbegränsningen, för det andra det tvångssparande, som åstadkommes genom budgetens överbalansering, och för det tredje stabiliseringspolitiken, d. v. s. överenskom-

melsen de svenska medborgarna emellan om att inkomsterna icke skola drivas i höjden under den tid som vi alla eftersträva att komma fram till samhällsekonomisk balans.

Vid 1948 års ingång hade vi en stor brist i den samhällsekonomiska balansen. Det tvistades bland de lärde om, huruvida bristen var 2 000 eller 3 000 miljoner kronor. Vi minnas alla att när nationalbudgeten blev färdig på våren 1948 visade den, trots de ingripanden som då voro beräknade i form av investeringsbegränsning och budgetöverskott, i alla fall en fortsatt brist på 1 000 miljoner kronor. Det konstaterades vid en avstämning i december månad samma år, att den bristen hade förelegat. Den hade emellertid under tiden försvunnit på annat sätt än genom prisstegringar, ty prisstegringarna upphörde i september månad 1948 och livsmedelskostnadsindex har sedan varit stabilt. Det görs i dessa dagar stort väsen av att index, som man gör gällande, steg med en enhet. Ökningen var i själva verket icke en enhet. Det var visserligen en enhet om jag räknar dess verkan i fråga om statstjänstemännens rörliga tilllägg, men i realiteten var det en uppgång med 0,67 enheter till indextalet 166,54. Vi böra icke glömma att i april 1948 var index 166,30. En viss liten svängning omkring talet 166 har det varit hela tiden, men i stort sett har prisnivån hållit sig stabil.

Vi räknade med att vid ingången till år 1949 skulle bristen vara borta och samhällsekonomin i balans på så sätt, att efterfrågan och tillgång balanserade varandra. De undersökningar som sedan dess ha utförts rörande konjunkturinriktningen under detta års första hälft visa i all sin knapphet, att det hade blivit ett bättre läge. Produktionen utvecklade sig starkare än beräknat, exporten ökade mer än man hade tänkt, konsumtionen hade icke stigit, medan inkomsterna hade stigit i den utsträckning som beräknats. Eftersom inkomsterna hade stigit men konsumtionen icke ökat fanns det goda indicier för att sparrandet under samma tid hade ökat.

Kungl. propositioner ang. den ekonomiska stabiliseringspolitiken m. m.

Detta var i stort sett den utveckling som ägde rum under de första ett och ett halvt åren efter den 1 januari 1948. Det kan icke bestridas, att den utvecklingen var gynnsam. Vi hade ställt upp vissa mål för oss, och dessa mål hade vi uppnått och väl det.

Men det fanns i denna gynnsamma bild en mörk fläck, nämligen fördelningen av vår export. Vi hade inte lyckats upprätthålla omfattningen av vår export till dollarområdet, utan den hade minskat. Trots den goda hjälp som vi fingo av Marshallmedel blevo våra importmöjligheter från dollarområdet allt sämre. Därmed fingo vi inte samma möjligheter som tidigare att köpa varor på den billigaste marknaden, vilket ju dollarområdets marknad är. Man kan inte räkna med att med mer än en prisnivå i världen och med en uppdelning av världshandeln på detta sätt i olika zoner kunna nå fram till ett effektivt utnyttjande av de ekonomiska krafterna. Därför måste det vara ett önskemål att få bort denna uppdelning av världshandeln i två områden. I första hand är det givetvis viktigt att få bort kostnads- och prisskillnaderna, så att man får en något så när enhetlig prisnivå. Men även om man får till stånd detta är ju därmed målet icke vunnet. Genom devalveringen har det nu öppnats en möjlighet för oss att komma till rätta med snedvridningen i utrikeshandeln. Vi ha fått en möjlighet att öka vår export till dollarområdet, och en ökning av exporten kommer i det långa loppet även att leda till en ökning av importen.

Jag vet att det har sagts i denna kammare, att den förbättring av läget som har inställt sig har åstadkommit genom Marshallmedlen. Jag vill inte förneka den betydelse som Marshallmedlen ha i vår utrikeshandel och hushållning, men vi skola inte glömma, att när fyraårsprogrammet uppgjordes, hade vi räknat med dessa medel, och de ha inte sedan dess ökats. Det är således icke dessa medel som ha åstadkommit den förbättring som skett. Det är i stället *produktionsökningen*, dels

den direkta produktionsökningen och dels den ökade exporten, som har gett oss större möjligheter att anskaffa produktionsförnödenheter till vår industri.

Jag vill alltså här fastslå, att vi ha haft ett underskott i vår balans, men att vi ha lyckats få bort detta underskott. I nuvarande läge ha vi närmast ett överskott i stället för ett underskott. Det är visserligen ett obetydligt överskott, som inte kan räknas i miljarder, men det finns där. Det förefaller som om man särskilt från herr Domös och hans meningsfränders sida till varje pris ville, att vi skulle säga något annat än sanningen till det svenska folket. Man understryker på den kanten ständigt, att vi måste göra uppoffringar, sänka vår standard och nödvändigtvis göra något för att minska det svenska folkets möjligheter att tillgodose sina behov.

Jag kan icke gå ut till svenska folket och säga något dylikt — det förbjuder mig min ärlighet. Jag måste i ärlighetens namn säga, att läget icke är detta. Det har faktiskt inträtt en förbättring icke en försämring. Jag kan icke gå ut till svenska folket och säga, att här måste ni göra ytterligare uppoffringar. Det enda som skulle kunna förmå mig därtill vore att jag vore övertygad om att devalveringen i sig själv skulle nödvändiggöra dylika uppoffringar. Men allt tal om att devalveringen ger oss en samhällsekonomisk vinst eller förlust är ingenting annat än spekulationer, ty i dag kan ingen människa veta, om devalveringen kommer att innebära vinst eller förlust för det svenska folkhushållet när det nya läget har hunnit stabilisera sig. Dessförinnan vet man faktiskt mycket litet. Det är klart att det kommer att bli nödvändigt för oss att för att vinna exportökningar på dollarområdet i någon mån sänka våra exportpriser, vilket naturligtvis innebär en viss förlust. Men samtidigt är det ju uppenbart, att om vi kunna öka vår tillgång på dollar genom större export till dollarområdet, kunna vi köpa varor på den amerikanska marknaden billigare än om vi måste köpa dem på an-

Kungl. propositioner ang. den ekonomiska stabiliseringspolitiken m. m.

nat håll. Det är en vinst. Det är också uppenbart, att om vi få betala högre priser för varor från de länder, som ha devalverat, så blir det en förlust. Men samtidigt blir det en vinst om vi få mer betalt för de varor som vi exportera till de länder som ha devalverat. Och vem kan i dag räkna ut vilket det sammanlagda resultatet för vårt folkhushåll kommer att bli? Jag tillåter mig för min del att på den punkten inte ha någon annan mening än att det är möjligt att vi sammantaget få betala något för den möjlighet vi nu få att driva upp vår export på dollarområdet, men det blir i varje fall så litet, att det icke behöver påverka vår ekonomiska politik.

Vi kunna därför utgå ifrån att det i verkligheten alltjämt finns ett litet överskott inom den samhällsekonomiska balansen. Tidigare, således innan devalveringen skedde, har det varit mycket diskussioner om detta överskott — om det över huvud taget skulle användas och i så fall hur. Det kan givetvis finnas skäl som tala för att låta överskottet ligga där och strama åt ekonomien. Men å andra sidan ha vi ju hela tiden varit inställda på att de begränsande tvångsåtgärder — om man nu kan tala om tvång — som ha vidtagits över hela linjen för att upprätthålla balansen, således investeringsbegränsningarna, tvångssparandet och inkomststabiliseringen, skulle avlyftas i den takt det bleve möjligt. Från regeringens sida ha vi sagt, att om det uppstår ett överskott, bör detta inom rimliga gränser användas till att lätta restriktionerna. Då kan man naturligtvis fråga, om överskottet bör användas till att öka medborgarnas inkomster, d. v. s. till att låta löner och andra inkomster stiga. För min del har jag från början sagt, att överskottet enligt min uppfattning är så litet, att det icke kan utdelas i form av högre löner, ty om man försöker att höja lönerna för en grupp kommer det att dra med sig konsekvenser som göra, att när justeringarna av inkomsterna äro slutförda har hela överskottet ätits upp och mer därtill. Resultatet skulle

då bara bli, att vi i stället för att bevara den samhällsekonomiska balansen skulle skapa ett förnyat tryck nedåt på penningvärdet och ett tryck uppåt på priserna.

Regeringen hade därför hävdad, att det vore bättre att använda det lilla överskottet till att påbörja en nedrustning av investeringsbegränsningen och tvångssparandet, alltså för att ge möjlighet till vissa skattesänkningar. Denna åsikt har slagit igenom även hos de stora organisationerna, och det var denna tankegång som låg bakom den rundabordskonferens som vi höllo och det resultat som den gav den 8 september i år.

Efter detta har nu devalveringen inträffat. Helt naturligt uppstår då frågan, hur vi böra förhålla oss, ty det är ju på sätt och vis ett nytt läge som har uppstått. Av vad jag här tidigare har sagt torde framgå, att jag icke anser, att devalveringen från samhällsekonomisk synpunkt har så stor inverkan att vi på grund därav behöva ändra våra planer. Men devalveringen innebär självfallet en viss prisstegring. Det talas mycket om hur stor denna prisstegring kommer att bli. Det kunna vi naturligtvis icke avgöra nu. Gentemot dem som säga, att de förslag till subventioner — som jag strax skall återkomma till — som regeringen nu framlagt, inte upphäva hela denna prisstegring, varför det i alla fall kommer att bli höjda levnadskostnader, vill jag bara påpeka, att i importen ingå även stora mängder kapitalvaror, som den svenska industrien inköper från utlandet och vilkas priser icke under överskådlig tid komma att ta sig uttryck i stegrade detaljhandelspriser på produkterna. I importen ingå vidare åtskilliga produktionsartiklar, som var för sig spela en så liten roll i hela produktionskostnaden, att en liten prisstegring på dessa artiklar inte heller behöver komma till uttryck i detaljpriserna här hemma.

Men, säger man kanske, industrien som måste betala dessa högre anskaffningspriser måste väl på något sätt få kompensation därför. Ja, en del av vår

Kungl. propositioner ang. den ekonomiska stabiliseringspolitiken m. m.

industri blir ju väl kompenserad, eftersom den i den mån den säljer sina varor till länder, som ha devalverat mindre än Sverige, får ut ett högre pris i kronor räknat för sin export och därför bör kunna bära sina ökade kostnader. Vi böra därför icke göra devalveringens inverkan på levnadskostnaderna större än vad den i verkligheten behöver bli. Inom regeringen äro vi övertygade om att vi med de förslag, som vi nu ha framlagt, skola bli i stånd att genomföra stabiliseringen av levnadskostnaderna.

Den frågan kan naturligtvis också ställas, vem som skall betala den prisstegring som trots allt kommer att uppstå för en del varor som ha inflytande på levnadskostnaderna. Somliga säga, helt naturligt, att konsumenterna böra betala dessa ökade kostnader. Det betyder i och för sig, om ingenting annat sker, att levnadsstandarden sjunker och att reallönerna och andra realinkomster minska. Man bör inte förväna sig över om det finns människor som göra gällande, att det vore bättre att ta vinsterna från exportindustrien och använda dem till att betala merkostnaderna för importen. Även den utvägen kan naturligtvis tänkas.

Jag tror emellertid inte att någotdera av dessa förslag är en praktisk utväg. Jag föreställer mig att det skulle bereda mycket stora svårigheter att över huvud taget kunna finna en form, varigenom man till staten skulle kunna dra in de mervinster som uppstå på grund av devalveringen. Jag kan inte heller finna att detta skulle vara nödvändigt, då ju vårt nuvarande skattesystem innebär, att en stor del av merinkomsterna i alla fall komma att inflyta till staten i form av skatter. Vi ha dessutom bestämmelserna om avsättning på spärkonto. Ursprungligen ha vi tänkt oss att systemet med spärkonton skulle försvinna inom en snar framtid, men nu kanske vi få vila på hanen och se hur utvecklingen kommer att gestalta sig, innan vi fatta något beslut därvidlag.

Men det är väl, måste alla erkänna, lika uteshulet att tänka sig att konsu-

menterna ensamma skulle bära de merkostnader som bli en följd av devalveringen. Det torde inte finnas någon som svävar i okunnighet om att därest vi skulle låta importprisstegringarna slå igenom i levnadskostnaderna, så skulle det inte finnas någon möjlighet för oss att genomföra stabiliseringspolitiken.

Vi måste således göra något för att trygga en fortsättning av stabiliseringspolitiken.

Det finns då många olika sätt att gå till väga på. Särskilt i medkammaren har diskuterats en utväg, nämligen att vi skulle träffa ett avtal, som skulle innebära att det bleve stabilisering, men om priserna stige, skulle lönerna stiga lika mycket som priserna. Det betyder i sak ingenting annat än att man skulle låta priserna slå igenom och därefter lyfta upp inkomsterna, så att det bleve kompensation — och jag föreställer mig full kompensation — för prisstegringarna. Det är klart att man kan få till stånd stabilisering på den linjen också. Det betyder ju att levnadsstandarden blir densamma som förut. Jag tror emellertid för min del att det skulle bli mycket svårt att genomföra en dylik politik. I medkammaren medgavs, att man väl knappast kunde tänka sig att få statstjänarna med på en dylik överenskommelse med mindre än att de finge en omedelbar löneökning. Av mina erfarenheter från tidigare förhandlingar vet jag, att en dylik löneförhöjning åt statstjänarna skulle dra med sig sådana konsekvenser i form av krav på lönehöjningar även åt andra grupper, att de sammanlagda löneförhöjningarna icke skulle få plats inom det utrymme, som vår samhällsekonomi nu kan erbjuda. Det är helt enkelt omöjligt att gå denna väg, vilket väl inte minst bevisas av den omständigheten, att när förhandlingarna hade fortskridit tillräckligt långt avstod TCO från sitt krav på en höjning. Det måste betyda att man även på den kanten fann att denna väg icke var framkomlig.

Oavsett denna mycket allvarliga hake har den antydda linjen ytterligare en svårighet. Om man vill tillämpa en så-

Kungl. propositioner ang. den ekonomiska stabiliseringspolitiken m. m.

dan metod för stabiliseringen innebär det nämligen, att man höjer den svenska kostnadsnivån — låter man priserna slå igenom och inkomsterna anpassa sig efter den nya prisnivån, betyder detta en ökning av det svenska näringslivets kostnader i form av högre löner och annat. Det är uppenbart, att om det blir en högre pris- och kostnadsnivå i världen och framför allt i de andra europeiska länderna, kunna vi inte i längden undgå att få ta denna högre kostnadsnivå. Men nu stå vi inför den frågan, om det är alldeles säkert, att de prisstegringar som förekomma i dag som omedelbara följder av devalveringen komma att bli bestående på längre sikt. Det veta vi ingenting om. Först och främst kan man väl konstatera, att det finns mycket i dessa prisstegringar som är ren spekulatation. Man försöker helt enkelt utnyttja läget till att ta ut högre priser, men dessa priser komma sannolikt att steg för steg justeras nedåt igen, vilket vi redan ha sett exempel på beträffande åtskilliga världsmarknadsprodukter. Det har till att börja med blivit ett högre pris, men det har inom få dagar sjunkit igen därför att man hade spekulat litet för högt.

Om det får vara fred i världen och de olika länderna kunna fortsätta att bedriva sin produktionspolitik på samma sätt som för närvarande, kommer detta tillstånd att medföra att varumängden i världen alltmer växer och att vi allt mer komma fram till en köparens marknad i stället för en säljarens marknad. De allt större varumängderna måste så småningom verka tryckande nedåt på priserna i stället för pressande uppåt. Vi kunna därför snarast på längre sikt räkna med en något sjunkande prisnivå än en stigande.

Det är klart att ingen kan veta, hur det kommer att gå, och man kan givetvis spekulera hit och dit. Men nog blev jag ganska road i dag när jag hörde, att folkpartiets representant här i debatten intog den ståndpunkten, att det inte blir några prissänkningar. Jag minns mycket väl den 25 maj, när herr Bergvall stod upp här i kammaren och

med mycken kraft påpekade, att det väl inte var så säkert, att en devalvering skulle komma att leda till en prisstegring, utan snarare vore väl, menade han, en prissänkning att vänta. Han hade partikamrater i andra kammaren som även förde detta tal på sina läppar.

Jag menar därför att det kanske ändå inte är så orimligt, om man ställer sig frågande inför prisutvecklingen, ställer sig frågande inför nödvändigheten av att de priser, som vi nu få i själva devalveringsögonblicket, verkligen bli bestående. Skulle en anpassning nedåt av priserna ske, måste det väl för oss innebära en olycka, om vi nu genomföra en sådan stabiliseringspolitik, som ger oss ett par, tre procents högre kostnads-läge än vad som är nödvändigt. Detta är ju ingenting som på något sätt har att göra med frågan huruvida svenska arbetare och svenska tjänstemän inom en snar framtid skola kunna förbättra sina inkomstvillkor. Den saken påverkas ju inte av detta, utan det blir här fråga om en fast höjning av våra kostnader. Det är lätt att få priser att stiga, och det är lätt att få löner att stiga, men att pressa ned priser och löner är icke så lätt. Har man fått en kostnadsnivå finns det mycket som talar för att den blir ganska bestående.

Det är därför som regeringen kommit till den uppfattningen, att det nu är klokast att vi vänta och se, och det är därför vi nu lagt fram våra förslag, som gå ut på att vi skola undvika en stegring av levnadskostnaderna genom att använda en del av budgetöverskottet till subventioner. Detta gör det med all sannolikhet möjligt för oss att genomföra stabiliseringspolitiken efter samma linjer som gällt under år 1949, och då kunna vi nästa höst avgöra hur det har gått. Om vi då fått till stånd en prissänkning, som onödiggör en uppjustering av vår kostnadsnivå, ha vi vunnit vårt syfte. Skulle däremot priserna ha låst fast sig på en högre nivå, kunna vi klara den saken då lika bra som i dag, och vi ha dessutom den fördelen, att vi då med all sannolikhet ha ett ännu större överskott i vår samhällsekonomi. Ty det är

Kungl. propositioner ang. den ekonomiska stabiliseringspolitiken m. m.

väl ändå ganska uppenbart, att om vi kunnat förbättra vår ställning steg för steg under ett och ett halvt år, så att vi nu kunna börja tala om att vi närmast ha ett överskott, då skola vi väl, när vi möta 1951, kunna räkna med att ha ett bra mycket större överskott.

Då bör man enligt mitt sätt att se kunna använda tillfället till att skapa frihet på arbetsmarknaden; jag menar den frihet som består däri att regeringen då icke strävar efter att få till stånd en överenskommelse mellan de olika parterna. I stället få vi väl försöka att liksom nu få en bild av konjunkturutvecklingen, försöka klargöra vilka utrymmen det finns och tala om detta för alla parter på arbetsmarknaden och för jordbrukarna, samtidigt som vi ge dem våra råd, och sedan få väl såsom naturligt och rimligt är i ett samhälle, där man har en fri arbetsmarknad, de olika parterna ta sitt ansvar för den samhälls-ekonomiska utvecklingen. I ett sådant läge är det enligt min mening mycket lättare att komma till rätta med en kostnadsstegring, som har orsakats av devalveringen, samtidigt som man med större smidighet kan genomföra de utjämnningar mellan olika grupper och inkomster, som ha blivit nödvändiga.

Det har här sagts att man genom att följa 1949 års plan för stabiliseringspolitiken ett år till skulle skapa ökade explosionsrisker. Det är min bestämda uppfattning — och jag stödjer mig därvid på de underhandlingar jag har deltagit i, där jag har varit i tillfälle att se alla de som man kallar uppdämda krav som föreligga — att läget i detta avseende icke blir sämre nästa höst, om vi nu följa 1949 års linje i stabiliseringspolitiken än om vi skulle försöka oss på att göra vissa manipulationer, som skulle kunna leda till höjda priser och höjda inkomster, så väl och jämnt avvägda, att det blir status quo beträffande levnadsstandard. Jag tror heller inte att det är möjligt att genomföra den sista linjen, och därför kanske det inte är så mycket att tala om.

I denna kammare har till mig riktats den frågan, om det förslag vi här ha

lagt fram är det definitiva och slutgiltiga förslaget. Jag hade ju inte trott att någon behövde sväva i okunnighet på den punkten. Det är klart att det förslag, som här är framlagt, upptar de kostnader som vi anse i värsta fall skola komma att belasta statskassan för subventioner under budgetåret 1949/50, men om det kommer en stabiliseringsöverenskommelse till stånd, som sträcker sig fram till den 1 januari 1951, är det för mig alldeles uppenbart att subventionspolitiken även skall fortsätta under nästa budgetårs första halvår.

Man har här vidare talat om de stora kostnaderna för subventioneringen, och man har haft vissa funderingar om att regeringen tydligen haft för litet reda på sig från början. Man har påpekat att statsministern från början talat om ett belopp på 150 miljoner kronor om året, men nu begär regeringen 190 miljoner kronor för två tredjedels år. Det är väl sannolikt att den siffra, som vi först kommo till — 150 miljoner kronor — var för låg. Den som vill sätta sig ner och räkna igenom de siffror, som föreligga, skall emellertid finna, att vad som behövs för ett helt år för att precis kompensera den kostnadsökning, som vi nu kunna se, är cirka 200 miljoner kronor. Att vi sedan ha tagit till en marginal på ytterligare 100 miljoner kronor för att vara på den säkra sidan ha vi inte stuckit under stol med, men huruvida detta belopp skall gå ut eller ej veta vi inte — vi kunna ju hysa den förhoppningen, att vi inte skola behöva göra av med alla dessa pengar.

Det har i detta sammanhang gjorts gällande, att vi inte voro beredda på devalveringen, att vi blevo överraskade. Det kan man säga både ja och nej till. Men vi blevo inte överraskade på det sättet, att vi icke voro beredda på en devalvering. Jag vill påpeka att kring det sistförflutna årsskiftet hade vi inom regeringen ingående överläggningar med riksbanksledningen, med representanter för det svenska näringslivet och med representanter för ekonomiska föreningar om denna fråga. Vid samma tidpunkt gjordes en djupgående utredning om

Kungl. propositioner ang. den ekonomiska stabiliseringspolitiken m. m.

Sveriges ekonomiska läge i jämförelse med andra länders. Det diskuterades ingående vilka konsekvenser en devalvering skulle få för vårt land. Resultatet av alla dessa överläggningar blev att regeringen och riksbanksledningen voro överens om att Sverige icke skulle devalvera isolerat, men att det med all sannolikhet blev nödvändigt med en europeisk devalvering gentemot dollarn. Vi förde även den saken på tal i Paris. Vi räknade icke bara med en organiserad devalvering från Europas sida utan också med att England skulle gå före utan att tala om det för några andra. Även den saken var övervägd och diskuterad, och vi hade en överenskommelse att vi skulle göra alla förberedelser som kunde göras för att vara beredda att med mycket kort varsel träffa ett avgörande, om den eventualiteten uppstod att vi skulle behöva devalvera.

Så till vida hade vi alltså gjort alla förberedelser som över huvud taget voro att göra. Men det var två ting som vi inte hade lyckats klara ut. Det är ju möjligt att de av denna kammares ledamöter, som yttrat sig här, skulle kunnat göra det. Det ena var att vi icke hade kunnat utröna, om England skulle devalvera, vilket år, vilken månad och vilken dag det skulle hända. Det är som sagt möjligt, att det finns folk som i detta avseende äro skäckligare än vi, men jag blir väl inte missförstådd om jag säger, att jag gärna skulle vilja titta på dem! Den andra saken, som vi inte heller hade kunnat utröna, var hur mycket England skulle komma att devalvera med. Hur många länder skulle följa England? Hur många länder skulle göra en mindre devalvering? Skulle händelsevis något land komma att göra en större devalvering? Jag skulle också gärna vilja se dem, som kunna anvisa några vägar för att ta reda på detta.

Man får väl ha klart för sig, att det viktigaste när det gäller konsekvenserna av en devalvering ju är hur stor den blir, hur många länder som deltaga i den och vilken grad av devalvering de olika länderna genomföra. Det är ju först i samma ögonblick som man vet

detta som det är möjligt att få en bild av en devalverings verkningar. Jag tror inte att någon kunde vara mera beredd i detta avseende än vad vi voro.

Det har också sagts i denna kammare, att frågan om en uppsläppning av prisenivån och ett indexreglerat lönetillägg borde ha diskuterats med folk på den motsatta sidan. Jag vill påstå att det ha vi gjort. Man har velat göra gällande, att vi i de förberedande överläggningarna om stabiliseringspolitiken icke talat om någon devalvering utan agerat som en devalvering vore utesluten. Jag vill säga, att detta inte är riktigt. Frågan om devalvering har varit på tal. Jag har blivit tillfrågad av organisationerna, hur regeringen ställde sig till den saken, och jag har ärligt redogjort för vår ståndpunkt. Men samtidigt stodo vi alla i den situationen, att vi icke kunde säga om det blev en devalvering, när den skulle komma och hur den skulle te sig. Därför fanns det heller ingen möjlighet att arbeta med olika alternativ, ty de olika alternativen skulle ha blivit så oändligt många.

Det är därför, tror jag, alldeles oriktigt att säga, att regeringen blev överrumplad i denna fråga. Jag vill inte gå med på att vi försummat att diskutera olika aspekter på frågan. Vi äro efter alla förberedande diskussioner medvetna om att den linje, som vi nu lägga fram, är en linje som är behäftad med många olägenheter och som man kan göra bestämda invändningar emot — det kunna vi göra själva också. Men jag kan inte finna annat än att det i alla fall är den väg, som vi böra gå, om vi vilja försöka att fortsätta den politik, som vi hittills fört och som har visat sig gå i rätt riktning. Jag tror att det skulle vara mycket oklokt att nu ge sig ut och segla i något annat vatten.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7.30 eftermiddagen.

Herr DOMÖ: Herr talman! Det var med allra största intresse jag lyssnade till finansminister Sköld. Hans anförande

Kungl. propositioner ang. den ekonomiska stabiliseringspolitiken m. m.
gav mig belägg på vad jag redan i förmiddags gav uttryck åt — nämligen att regeringen var att gratulera till skiftet på finansministerposten.

Det var mycket i finansministerns anförande som erinrade om uttalanden från år 1944, då man sökte åstadkomma en enig uppfattning om vikten av att söka undvika kostnadshöjningar, så att man inte i ett läge, då prisändringar utifrån gjorde sig gällande, skulle sitta med en för hög kostnadsnivå. Det resonemanget byggde på realiteter. Det spelar en oerhörd roll att i en svängande utveckling inte alltid behöva passera de högsta topparna och de djupaste dalgångarna. Men hur gick det 1944? Vi voro visserligen ense om vikten av att hejda kostnadsökningarna och i stället åstadkomma förbättringar i form av sänkta priser, men då uttalades från det håll, som finansminister Sköld nu företräder, att det inte var så farligt med en del mindre kostnadsökningar och att det till och med fanns rum för åtskilliga inkomsthöjningar utan att kostnaderna därför behövde stiga. Man tog med andra ord till en mycket smal marginal, ja, man kanske helt eliminerade marginalen och gick under den rimliga gränsen.

När regeringen nu säger att allt är ganska väl beställt får man en känsla av löslig optimism. Statsrådet Sköld verkar visserligen angelägen om att svenska folket inte försöker sträcka fötterna längre än skinnfällan räcker, men jag är litet rädd att han har den uppfattningen, att skinnfällan är litet längre än vad den i verkligheten är.

Skulle man gå den andra vägen, som har skymtat här i dagens debatt, att man åter skulle införa indexreglerade löner över lag, är jag rädd för att vi få uppleva svängningar, som vi ha ännu sämre möjligheter att bemästra än om man vidtar den enligt mitt tycke alltför djärva åtgärden att ta till en subventionering i sådan omfattning som man här vill göra. Det är klart att man kan ha mycket olika meningar om vad som kan göras och inte göras, och jag kan till nöds förstå att finansministern i det

läge, som för närvarande råder, inte vill på allvar ta upp spörsmålet om att åstadkomma en stagnation i utvecklingen, utan att han faller för frestelsen att ta till subventioner. Men vad beror det på att man inte anser sig kunna överväga någon annan linje? Jo, såsom jag i mitt första anförande sade, uppenbarligen därpå att man har kommit in i ett läge, där man är så nära indextaket, att man inte har någon rörlighet. Man anser det därför inte möjligt att ta upp ett resonemang med parterna om fortsatt stabilisering utan subventioner.

Nu säger statsrådet Sköld, att han har talat med organisationerna om den här saken. Jag vet inte i vilken utsträckning det har skett, men jag har det intrycket — och det har jag fått av dem som äro med i organisationernas ledning — att något allvarligt dryftande av någon annan utväg är subventionernas i själva verket inte förekommit.

Min tankegång, herr talman, att det skulle ha funnits en annan möjlighet att komma fram än att gå denna spekulativa subventionsväg, bygger helt enkelt på det förhållandet, att om man är överens om det riktiga i att genom gemensamma ansträngningar hålla en linje, som utgör tecken på en balanserad samhällsekonomi, så få för den skull inte ansträngningarna från de olika grupperna vid en viss punkt upphöra. Om det är viktigt att vi inte få några kostnadsökningar och vi veta, att detta kräver återhållsamhet från de olika grupperna, är det uppenbart, att om det kommer nödvändiga pressningar på prisnivån utifrån genom en devalvering, så uppstår ett läge, där alla borde vara intresserade av att säga: Det där taket, som vi satte, är uppenbarligen i nuvarande läge för lågt — vi sitta alla i samma båt, och vi få nu lov att se till att det blir en ändring, ty våra ansträngningar att hålla det hela på rätt köl få naturligtvis inte upphöra i ett läge, när stormen har fått ännu större styrka än förut. Tvärtom uppstår det ju då ett nytt läge, och det bör finnas grund för en förhandling, med hopp om gott resultat då det gäller grupper, som äro så

Kungl. propositioner ang. den ekonomiska stabiliseringspolitiken m. m.

ekonomiskt skolade som de grupper som det här är fråga om.

Jag skall tillåta mig en liten randanmärkning i anledning av finansministerns uttalande. Han vill inte gärna erkänna att det var berättigat att nu ta upp frågan om subventionsstockens andel i de allmänna utgifterna. Man skulle överhuvud taget i detta sammanhang inte diskutera statens utgiftspolitik. Det framstår för mig såsom ganska egenomligt, att man skulle hålla en sådan diskussion borta, då subventionerna utgöra en så betydande del av de allmänna utgifterna, vilka i sin tur naturligtvis spela en oerhört stor roll i samhälls-ekonomien.

Jag tycker också att finansministern bagatelliserar devalveringen såsom en anledning till överväganden om en annan politik. Det lät nästan som om han ett ögonblick var inne på den tankegången, att det kanske rent av var tur att devalveringen kom, därför att den gav oss möjlighet att komma i gång igen med vår export och att **över huvud taget** komma ifrån snedvridningen när det gällde den internationella handeln.

Ja, om det var tur eller inte kan jag inte säga. Möjligen var det en politisk tur för regeringen att devalveringen kom. Den drog till sig uppmärksamheten, och på den kan allting skyllas. Om regeringens allmänna ekonomiska linjer inte hade stämt, hade man kanske ganska snart stått inför nödvändigheten av vissa kollationer, som varit ganska svåra att göra. — Nu är det bara att skylla på devalveringen. Men devalveringen utgör väl i alla fall i viss mån ett belägg på att den svenska kronans värde inte är högre än vad devalveringen utvisade. Och man får säga vad man vill om hur bra vi ha det — en sak är klar, och det är att förtroendet till vår förmåga här i Sverige tar sig uttryck också i värderingen av vår valuta.

Medan jag är inne på devalveringshistorien vill jag tillägga, att när man anser att en hänvisning till att vi inte visste om och när England tänkte devalvera skulle vara förklaring nog till att vi inte hade kunnat förbereda oss på

annat sätt än som skett, ger det mig anledning till att fråga, om inte vår ekonomiska politik sedan lång tid tillbaka kopplats väl mycket ihop med den engelska ekonomiska politiken. Var inte hopkopplingen redan på samlingsregeringens tid alltför stark? Den har naturligtvis också haft sina fördelar. Anslutningen till pund-sterlingområdet gjorde att vi fingo gott om pund, men vi kommo att sitta i mellanhand när det gällde dollars. Sedan har man hela tiden följt en linje, där man inte tycks ha haft någon tanke på annat än att bestämmandet av vår ekonomiska kurs liksom försöken att fixera vår kronas värde på den internationella marknaden äro fullständigt avhängiga av de engelska åtgörandena. För min del har jag svårt att dela den uppfattningen. Jag tror att det skulle ha varit nyttigt att på ett långt tidigare stadium gå till ett övervägande av de åtgärder, som höra samman med fixerandet av vår kronas självständiga värde.

Nu kom finansministern till den slutsatsen, att enär ingen kunde förutspå hur en devalvering skulle ske, borde vi gå en försiktig väg och låta subventionerna såsom ett slags buffert ta emot de värsta stötarna. Längre fram torde det vara lättare för oss att inrikta oss på en anpassningspolitik, fotad på reella överväganden. Det ligger naturligtvis mycket i detta resonemang. Jag förnekar inte detta, och jag är med långa stycken i den tankegången. Men jag ställer frågan, om det inte skulle ha varit möjligt att komma till samma resultat, därest vi ställt oss avvaktande och ännu en tid begagnat de kryckor, som vi i mångahanda avseenden ha fått skaffa oss, när det gäller ekonomiska regleringar och dylikt, men låtit bli att skaffa oss ytterligare en del kryckor. Skulle det inte ha varit möjligt för oss att komma in på ekonomiska linjer, som hade omfattats med förtroende av alla, utan att behöva ge oss in på denna invecklade subventionshistoria?

Det har här i dag omvitnats från olika håll, att alla äro misstänksamma mot subventioneringar. Om vi gjorde en un-

Kungl. propositioner ang. den ekonomiska stabiliseringspolitiken m. m.

dersökning för att se vilka som få betala dessa subventioner, skulle vi finna, att det uppenbarligen är medelklassen som här blir hårdast klämd. Subventionspolitiken är ett led i en nivelleringspolitik när det gäller inkomsterna. Man kan inte komma ifrån det, och jag tycker därför att det är ganska beklagligt med en sådan politisk terminologi, som den herr Åkerberg använder, när han säger att all kritik mot subventioner är ett försök att övervältra devalveringens bördor på löntagarna. Vad beträffar terminologien är det för övrigt en liten nyhet, som man lägger märke till: man använder nu gärna uttrycket *löntagare* i diskussionerna om ekonomiska sammanhang. Men det uttrycket ersättes alltid med beteckningen *arbetare* så snart man kommer in i valtider.

Nåväl, kan det vara rimligt att om dem, som nu vända sig mot subventionspolitiken, bara för den skull säga att de vilja övervältra bördan av devalveringen på löntagarna? En prisförändring, som gäller allmänna varor och som är en följd av devalveringen, går ju ut över alla konsumenter. Om man motsätter sig att hela förhöjningen lägges på en enda grupp av konsumenter, innebär då detta att man söker övervältra bördorna på en annan grupp? Snarare är det väl så, att övervältringen i detta fall sker från andra hållet; enligt propositionen vältras väl bördorna bort från dem som medelst subventioner skola befrias från inverkan av prisförhöjningarna.

Herr talman! När man har varit med länge i politiken och sett både det ena och det andra, så märker man ju fram på vintern när man närmar sig ett valår, hur en stor del av den politiska verksamheten lägges upp utifrån den synpunkten, att man skall försöka skaffa sig ett gott utgångsläge vid valet. Jag undrar om inte en hel del av de förvanskningar — jag tillåter mig kalla dem så — av fakta i vår ekonomiska politik, som vi ha varit med om och kanske äro skyldiga till allihop, ha kommit till därför att det aldrig har fått övervägas tillräckligt objektivt, under individuellt an-

svar för dem som ge råden om vad som i ett kritiskt läge skall göras. Jag har under de senare åren vågat förfäktat en mening, som hårt har kritiserats. Det har sagts att den är kärv och ovänlig mot människorna, och detta bara därför att jag har tillåtit mig att säga, att det i fråga om vår ekonomi är bäst att ta försiktiga steg, att vara på den säkra sidan. Det är bäst att för en kort tid ta försiktighetens obehagliga konsekvenser och till och med att draga åt svängremmen — ett mycket impopulärt uttryck — för att sedan någorlunda hastigt komma till ett bättre tillstånd igen. Det uppskattas inte. Ja, kanhända det hela går bra ändå. Finansministern tror det. Jag har en mera skeptisk syn på utvecklingen. Jag har ingalunda någon pessimistisk uppfattning om våra möjligheter att klara oss ur svårigheterna, men jag tycker att vi borde vara försiktigare och hålla en större säkerhetsmarginal än finansministern vill att vi skola göra. Då skulle det vara lättare att fort komma fram.

Finansministern sade, att vi naturligtvis måste fortsätta med subventionerna även efter den 1 juli nästa år, om förhållandena då skulle göra det nödvändigt, och tillade att vi då komma att stå inför en ganska svår budgetär ansträngning. Jag tror det, finansminister Sköld! Som jag tillät mig säga i förmiddags är det så många andra saker som vänta på pengar, och klart är, enligt min syn på saken, att de lättnader i konsumtionshänseende, som vi genom subventioner ge åt svenska medborgare, få köpas till priset av att vi inte kunna vidtaga en hel del åtgärder, som gälla mycket viktiga ting för oss — både i fråga om produktion och i fråga om sociala ting m. m. För min del — och där kanske jag ådrager mig herr Strands onåd — säger jag att det skulle vara bra med litet anpassning. Nu kanske herr Strand invänder: Den anpassningen kan herr Domö tala om, som inte länkar på annat än att säga till andra vad de skola göra. Men jag vill räkna in mig själv också bland dessa »andra». Även jag är med och betalar skatterna.

Kungl. propositioner ang. den ekonomiska stabiliseringspolitiken m. m.

De tankegångar, som herr Strand framför, delar jag i långa stycken — naturligtvis icke i alla. Särskilt när det gäller de risker som subventionerna föra med sig tyckas vi vara ganska överens. Men herr Strand sväljer i alla fall subventionerna, och jag vill icke svälja dem. Emellertid menade herr Strand att man nog inte skulle bry sig om högern — det var åtminstone andemeningen i vad han sade — därför att den alltid målar i svart; det har den gjort många gånger förr också. I anledning av detta vill jag fråga: Har det inte varit så, herr Strand, att våra svartmålningar voro ganska bra att ha ibland? Jag tillät mig nyss att nämna de förhållanden som rådde år 1944, när högern talade om de risker för penningvärdet som följde med den inkomstpolitik man då rekommenderade från herr Strand närstående håll. Nu är man tillbaka i samma läge, och nu måste vi upprepa våra varningar. Hade inte litet större försiktighet och kanske litet större aktgivande på den grälla färgen i den målning, som vi då gjorde, kunnat vara nyttigt?

»Högerns djupa förståelse för en sänkning av standarden för den grupp jag företräder», yttrade herr Strand, om jag inte hörde fel. Den djupa förståelsen känner jag inte till. På vårt sätt sträva vi efter att hindra en sänkning av levnadsstandard. Vi kunna måhända bekänna oss till olika metoder för att hålla levnadsstandard uppe — herr Strand och jag — men är det rättvist att tillvita en politisk meningsriktning som högern att den medvetet söker sänka levnadsstandard? Om vi framhålla nödvändigheten av en tillfällig åtstramning är detta för att undvika en verklig levnadsstandardssänkning längre fram. Måste det inte bakom detta ligga en sådan ärlig strävan, som inte ens herr Strand skulle behöva misstänkliggöra?

Jag återkommer ett ögonblick, herr talman, till finansministerns proposition. Finansministern gör där ett uttalande om lagerhållningen, som förvånar mig något. Herr Sköld säger att den belastning, som uppkommit på den inhemska försörjningen genom prisfallet

på våra exportvaror, kompenseras genom lagerförtäringen. Hur man skulle kunna kompensera följderna av en försämring i det internationella marknads-läget genom att konsumera lager, som i regel icke äro för stora från början, är för vanligt folk ganska omöjligt att förstå. Det där talet om lagerhållningen, som man har tagit till så många gånger i de nationalekonomiska ekvationerna, finns det nog skäl att tillfyllestgörande förklara, om man skall förstå vad som menas.

På tal om lager, herr finansminister, är det inte så att det är förenat med en viss risk att i det läge som nu råder i världen — spänt och otrevligt när det gäller det rent militärpolitiska men fullt av osäkerhet också när det gäller den vanliga ekonomiska utvecklingen — ha lager, exempelvis av kol, som äro så ringa som de nu äro? Den där kompensationen, som uppnås genom lagerminskning, har alltså satt oss i den situationen, att vi ha knappt om kol, och den knappheten har tvingat oss till en affär med Polen, som enligt min mening ingalunda hör till de särskilt lysande uppgörelserna.

Jag vill göra ytterligare en fråga till finansministern innan jag slutar: Vad menar finansministern med sitt uttalande om skattesänkningar? I vilken grad har man att räkna med skattesänkning, och på vilken punkt skall den sätta in? En upplysning om detta skulle naturligtvis vara mycket värdefull.

Till sist, herr talman, vill jag bara ge uttryck för den förhoppningen, att när man skall dryfta åtgärder för att klara en ekonomisk situation, som enligt min mening är mycket besvärlig för landet, skall man söka undvika att draga fram allt för mycket som icke har direkt med saken att göra.

Herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! Jag vill först säga ett par ord om lagerförtäringen; jag tror att herr Domö kanske inte riktigt har tänkt sig in i den tankegång som ligger bakom yttrandet.

Som alla veta, ökades alla lager i lan-

Kungl. propositioner ang. den ekonomiska stabiliseringspolitiken m. m.

det mycket kraftigt under år 1947. För år 1948 hade vi räknat med att det skulle bli ungefär status quo; vi hade, om jag inte missminner mig, räknat med en lagerökning till ett belopp av cirka 100 miljoner kronor. Det blev inte så. Det blev i stället en ytterligare lagerökning på 400 miljoner kronor. Det är alltså fråga om de lager som alla enskilda företag ha, liksom naturligtvis också staten, i den mån staten är företagare. När vi nu efter årsskiftet kommo in i en i viss mån ny konjunktur, om jag så får uttrycka mig, då den allmänna konsumtionen upphörde att stiga och det fanns en tendens till prisfall utifrån, så blev följden den, att det enskilda näringslivet bestämde sig för att tära på sina lager och alltså inte längre hålla lagren lika stora som förut. Det är alltså inte någon åtgärd från statens sida, som har lett till detta, utan det är det enskilda näringslivet som står för ändringarna i lagerhållningen, och det avspeglar sig, kan man också säga, i omfattningen av det enskilda näringslivets utnyttjande av de importlicenser som ha blivit beviljade.

Vad jag i propositionen har pekat på är alltså ett faktiskt samhällsekonomiskt förhållande, som innebär att det enskilda näringslivet tillhandahåller varor till omsättningen utan att upprätthålla en lika stor import som förut. Resultatet blir att denna lagerförtäring motverkar den importminskning, som kommer till stånd. Detta får man inte alls tolka som om vi i regeringen medvetet skulle försöka få det svenska folket att leva av sina lager, utan vad som ligger bakom är en beräkning, som alldeles säkert är ekonomiskt riktig, ifrån näringslivets sida.

Emellertid var det egentligen för att säga något annat jag begärde ordet. Herr Domö hade i sitt första anförande liksom velat göra gällande, att vi genom subventionspolitiken minska våra möjligheter att skaffa oss mera vägar, mera broar, mera skolor, och i sitt sista anförande var han åter inne på den saken. Jag vill i det avseendet bara säga att regeringen vidhåller sin tidigare upp-

fattning, att budgetöverskottet skall användas till skattesänkningar. Det är möjligt att genom subventionspolitiken skattesänkningarna icke bli lika stora under det första året, som vi kanske annars hade räknat med, men vår tanke är att budgetöverskottet på lång sikt skall användas till skattesänkningar och icke till att finansiera andra statsutgifter. Därför gå min åsikt och herr Domös fullständigt isär. Jag vill icke taga av budgetöverskottet till att skaffa oss mera vägar och broar och skolor m. m. Sådant måste rymmas inom våra ordinarie statsutgifter. Och det var just denna betydning från herr Domös sida, som gjorde att jag i mitt första anförande sade att det kanske är bäst att vi vänta med att diskutera alla dessa ting tills vi få behandla dem i ett större sammanhang i samband med statsverkspropositionen för budgetåret 1950/51.

När herr Domö nu frågar mig vad jag menar med skattesänkningar, så vet jag inte om jag behöver blotta några hemligheter. Det är regeringens mening att när det blir lämpligt taga bort de kris-skatte, som kommo till för att överbalansera budgeten. Det kan emellertid övervägas, om borttagandet av vissa av dessa skatter i stället skall utbytas mot sänkning av kommunalbeskattningen. Det kan diskuteras, men regeringen vidhåller skattesänkningsslinjen.

Herr WEHTJE: Herr talman! När vårt land den 19 september i år nedskrev den svenska kronans värde, så var detta dess värre icke en frivillig åtgärd. Den tömda valutareserven och den för internationell konkurrens alltför höga svenska kostnadsnivån gjorde det nödvändigt för oss att följa Englands exempel, låt vara att det kan diskuteras om vi behövt göra lika stor nedskrivning som engelsmännen. Utan en devalvering hade exportsvårigheterna ytterligare ökat. Jag vill erinra om att vi redan tidigare hade måst sänka priserna på skogsprodukter — massa och papper — högst väsentligt och trots detta haft svårigheter att vinna avsättning för vår

Kungl. propositioner ang. den ekonomiska stabiliseringspolitiken m. m.

produktion. Medel hade vidare, om någon devalvering icke företagits, saknats för bestridande av den nödvändiga importen. Det hade helt visst kommit att föreligga en allvarlig risk för arbetslöshet. För att bringa rätsida på saken hade det blivit nödvändigt att söka minska de inhemska produktionskostnaderna, och det hade nog inte kunnat undgåas att också lönerna då hade kommit i farozonen.

När nu regeringen tillgripit devalvering är detta med andra ord en formell bekräftelse på att den av regeringen en gång så stolt proklamerade skördetiden var en myt; man hade sått på hålberget, om man över huvud taget hade tänkt på att så, och nu stunda de magra åren.

Devalvering är emellertid ingalunda någon ekonomisk trollformel, som likt ett annat undergörarmedel i en handvändning botar vårt land från de ekonomiska bekymren. Dagens ekonomiska debatt har ju också belyst detta.

Herr Strand har gjort vissa uttalanden om devalveringen, och han har ställt frågan, vilka motiv som man på olika håll har funnit för devalveringen. Det är väl ändå så, att samtliga, som ha medverkat till en nedskrivning av vårt lands valuta, därmed ha syftat till att verkligen förbättra vårt lands situation. Det är väl absurt att tänka sig att något annat legat bakom tankarna på en devalvering.

Herr Strand har vidare efterlyst huru de, som kritisera den nu förda politiken, nu handla. Han frågar: Medverka dessa kritiker till att bygga upp barriärer för att möta väntade svårigheter? Jag skulle vilja svara ja på den frågan. Skulle inte även herr Strand vilja erkänna att våra svenska företag, d. v. s. vårt näringsliv, ha rustat upp och strävat efter att bli allt effektivare med åren för att just möta svårigheter som vi kunde vänta sedan den första efterkrigstiden hade passerat? Har vårt näringsliv inte visat sig vilja genomföra en fortsatt konsolidering och föra en försiktig och sparsam politik? Man har nu till och med kommit därtill, att man har velat

gå in för en återhållsam investeringspolitik inom ramen för vad en rationalisering kan kräva. Är det inte i verkligheten så, att det är det svenska näringslivet, i dessa ords vidaste bemärkelse, som ändå har lagt grunden till de goda levnadsförhållanden som vi ha i vårt land, goda alldeles särskilt med blick på omvärlden?

När finansministern i sin proposition i devalveringsfrågan talar om att utrymmet för standardhöjningar ännu så länge är mycket begränsat, så skulle jag för min del vilja säga, att de nödåtgärder och improvisationer, som regeringen nu föreslår, åtminstone ge mig ett belägg för att utrymmet för standardhöjningar är så begränsat att det över huvud taget knappast existerar. Finansministern har själv erkänt detta, och jag tror att de lösa prognoser, som ingå i nationalinkomstberäkningarna, inte kunna ge ett verkligt belägg för att det skulle kunna finnas något överskott som man kan börja tala om att utnyttja.

Herr statsrådet har också frågat om devalveringens inverkan och undrat om devalveringen ändå inte skulle komma att förbättra vår ställning. Jag har redan nämnt att vår konkurrensförmåga gentemot utlandet blir förbättrad, men när det gäller de interna förhållandena får man väl ändå säga, att även om man nu försöker att för konsumenterna förbättra ställningen genom subventioner, så måste företagen och näringslivet genom devalveringen få en del kostnadsökningar. Man får ökade priser, som nu inte bli nedbragta, för råvaror och maskinell utrustning. Det sägs ju då, att företagen kunna taga igen dessa kostnadsökningar genom att de i sin tur få höjda försäljningspriser, men jag tror att vårt näringsliv inte kommer att kunna räkna med kompensation på denna väg, utan att kostnadsökningarna komma att överstiga de prishöjningar som kunna tagas ut.

Det är emellertid en händelse som ser ut som en tanke, att samma dag som vår regering lägger fram sina förslag till åtgärder som syfta till att hålla den inhemska marknaden oberörd av devalve-

Kungl. propositioner ang. den ekonomiska stabiliseringspolitiken m. m.

ringen, så har vår store föregångare i devalveringsfrågan — England — funnit det ofrånkomligt att samtidigt med devalveringen föreslå åtskilliga åtgärder, som bli mycket kännbara för de redan mycket hårt ansatta engelska konsumenterna. Den svenska regeringen har tydligen som riktmärke, att den svenske konsumenten inte skall få känna av följderna av vår regerings tidigare förda politik. Att produktionen arbetar under svåra förhållanden och att i det långa loppet vår standard är beroende av näringslivets produktivitet är något som i de framlagda propositionerna inte alls föres fram. Att förbättrade exportmöjligheter är ett ofrånkomligt krav för att vi över huvud taget skola kunna hålla vår standard uppe nämnes knappast. I stället har man redan nu bekymmer för hur man skall kunna komma åt de eventuellt ökade vinsterna. I propositionen talar man om — och det har finansministern också varit inne på i sina uttalanden i kammaren — att man måste hålla fast vid utdelningsbegränsning och att man måste se till att avsättningen till spärrkonto, som man eljest väl var på det klara med borde avskaffas såsom hindersam för en fortsatt utveckling, nu ånyo skall aktualiseras. Vidare verkar ju det nu påbjudna avsteget från den förut för beräkning av det så kallade återanskaffningspriset godtagna regeln i samma riktning; det medför en utsugning av företagets resurser och ett förtärande av deras medel. Det blir alltså i viss mån företagen, som få bidra till att prisnivån hålles nere under en viss tid.

Med ett exempel vill jag också belysa hur oförmånligt vårt läge är genom att vi på grund av valutabrist ha förlorat handlingsfriheten på den internationella marknaden och inte ha möjlighet att köpa och sälja där vi få de största fördelarna därav. Gentemot utlandet har ju vår bytesbalans hitintills utvecklats sig så — det har också handelsministern angivit i sitt anförande — att våra exportpriser stadigt ha fallit, medan våra importpriser ha stigit. Förskjutningen har skett i en för oss ogynnsam takt och

ogynnsam omfattning, och därför gäller det för oss att försöka få detta beklagliga förhållande tillrättalagt. Men jag frågar: Är det möjligt att nu, med den bundenhet i vår ekonomi som vi få fortsätta med, få ett tillrättaläggande på denna punkt? Vi se nu hur vi i de senast uppgjorda handelsavtalen ha blivit bundna till våra förutvarande handelspartner, och ändå hade man väl hoppats att den vidgade handeln med länderna västerut skulle kunna göra det möjligt att komma ifrån detta.

De beräkningar, som jag har hört anföras rörande förhållandet mellan export och import i vårt varuutbyte, skulle ge vid handen att vi med Förenta staterna skulle ha ett utbytestal av 133. Med England skulle vi ha ett utbytestal som var något oförmånligare, nämligen 114, men med Polen, där vi nu binda oss för att köpa kol, som är en så betydelsefull kostnadsfaktor för vårt näringsliv, är bytesförhållandet 73, och jag vet inte om det inte rent av har förskjutit sig ytterligare, ty det är ju så att vi i det sist uppgjorda handelsavtalet inte få bättre priser för våra varor, medan vår partner har tillskansat sig en väsentlig ökning av sina försäljningspriser.

Jag menar, att en fullständig redovisning av läget även i detta avseende hade krävts, och jag vill därvid framhålla nödvändigheten av att upplysning bringas även till folkets bredare lager. Men då gäller det att verkligen klara ut, vad devalveringen innebär och i vilken belägenhet vi befinna oss.

Riksdagen anslog ju i våras stora belopp för en propaganda och informationsverksamhet i ekonomiska frågor, och statsrådet Andersson har fått sig detta betydelsefulla uppdrag anförtrott. Han leder en kommitté, i vilken det sitter representanter för både arbetsgivar- och arbetstagarorganisationerna. Man hade väl kunnat vänta sig, att denna kommitté hade kommit fram med en verkligt klarläggande upplysning. Nu ha vi fått i vår hand en upplysningskrift, som tydligen har spritts under de sista dagarna och som skulle syfta

Kungl. propositioner ang. den ekonomiska stabiliseringspolitiken m. m.

till vad jag menar är av så stor vikt. Men jag frågar mig, om verkligen svenska folket i denna lilla skrift, där det skall inhämta sitt vetande, fått den fullständigt klarläggande orientering, som är så betydelsefull.

Jag skall ta upp några punkter i skriften och börjar med följande: »Varuförsörjningen är ju i de flesta fall ändå någorlunda hygglig. Och bättre ser den ut att bli.»

Jag skulle vilja fråga: Gör den verkligen det? Innebär inte devalveringen ett bevis för att vår försörjning håller på att bli sämre?

Här står vidare: »Men vi kan ändå inte höja vår standard mera avsevärt förrän vi fått bättre ordning på våra affärer med utlandet.»

Ja, finansministern säger ju själv att det rör sig om 1 à 2 procent. Även om det skulle vara så lyckligt vore det väl bäst att ej tala om någon »mera avsevärd» höjning av standarden i det sammanhanget.

Här frågas vidare: »Varför är exporten så liten?» Jo, säger man, därför att hemmamarknaden har lagt beslag på en ökad del av vår produktion, och detta beror på en rekordartad byggnads- och anläggningsverksamhet, omfattande maskinanskaffning, höjd standard och folkökning, och så talas det om hur mycket hemmamarknaden tar i anspråk av vår produktion under 1948/49, jämfört med 1937. Men hade det inte varit riktigtast att tala ett rent språk, att tala om att vi hittills levat över våra tillgångar och att det för att få upp exporten gäller att minska vår konsumtion? Det tror jag det svenska folket hade förstått. Men nu har saken behandlats så knapphändigt och uttryckts på sådant sätt, att man nästan måste vara riksdagsman för att kunna förstå den.

Sedan finner man ett avsnitt om devalveringen. Jag undrar emellertid om det är begripligt för vanligt folk och om det inte rent av är missledande. Här står att devalveringen har givit Sverige liksom många andra länder »en chans att tjäna mera dollar genom export till

USA». Kanske man kan läsa mellan raderna, att devalveringen skulle ge vissa chanser i denna riktning, men annars är det väl på det sättet, att vi måste sänka våra priser, och genom att sänka våra priser få vi ju in mindre dollar. Jag kan förstå att tolkningen kan bli den, att man kan hoppas på att efter hand få en större marknad och att vi genom att skicka ut större mängder varor skola få in mera dollarvaluta, men faktum är dock att vi måste sänka våra priser i dollar.

Så talas det om att importen blir dyrare, och så kommer konklusionen, där det svenska folket skall läsa ut vad den verkliga innebörden av devalveringen är: »Om det skulle bli mera märkbara stegringar i priser och kostnader inom landet, minskas förbättringen i vår konkurrenskraft i motsvarande grad. Det är därför desto viktigare att den ekonomiska stabiliseringen i görligaste mån vidmakthålles.»

Jag är övertygad om att även om gemene man läser detta åtskilliga gånger, förstår han ändå bra litet av det hela. Jag tror att man får tala om det i helt ordalag än man här gör.

Jag skall inte fördjupa mig ytterligare i detta ämne, men jag tror att statsrådet Andersson har en verkligt stor uppgift i att för alla och envar klargöra, vad saken gäller.

Herr talman! Jag skall fortsätta med att framhålla, att vi för näringslivets del behöva en produktionsvänlig politik, så att vi kunna höja produktionsresultatet. Det har stigit under sista tiden, men det behöver höjas ytterligare, och detta är den enda vägen för att få en förbättring i vårt lands ställning. Reglering och konstlade ingripanden från statens sida motverka en sådan utveckling, och för min del befarar jag, att den väg, regeringen nu slagit in på, kommer att tvinga fram ytterligare regleringar eller i varje fall försvåra utvecklingen av de ännu bestående. Från dessa synpunkter är det därför betänkligt, när regeringen nu föreslår, att man skall gå in för en mera allmän subventionspolitik. Redan av rent ekonomiska

Kungl. propositioner ang. den principer måste det vara förkastligt att subventionera vissa varor, som stigit i pris, för att behålla en oförändrad prisnivå; därigenom dämpas ju inte efterfrågan. En enkel prisbildningslära säger däremot, att höjes priset på en vara, leder detta till en minskad konsumtion och därmed när det gäller importvaror till ett minskat behov av främmande valuta.

En allmän subventionspolitik innebär inte heller något annat än ett försök att lyfta sig själv i håret; pengarna för subventionerna måste tagas ifrån något håll. Inkonsekvensen i regeringens politik belyses också av att riksdagen i våras nödgades gå med på konsumtions-skatter för att hålla tillbaka efterfrågan och få ett budgetöverskott. Nu på hösten lägger man om kursen helt och hållet. Nu subventionerar man bort de skatter, som lades på i våras; det budgetöverskott, som då ansågs vara så nödvändigt för att motverka inflationen, är man alltså på väg att helt eliminera, och motivet för den elimineringen är också att motverka inflationen. Jag tycker det verkar ganska egendomligt, att åtgärder som man vidtar med sex månaders mellanrum kunna få så helt olika verkan.

För min del kan jag inte se hur man med de föreslagna åtgärderna skall ha utsikt att komma ur det svåra läge som man nu befinner sig i. Det recept som man framlägger fruktar jag kommer att visa sig vara ett Döbelnrecept, ett recept som innebär att den medicin, man ordinerar, visserligen gör patienten bra i dag men i morgon sjufalt värre.

I propositionen talar finansministern om möjligheterna av en prissänkning på världsmarknaden och att det därför gäller att i avvaktan på denna prisreduktion hålla den svenska marknaden intakt. Men den sakliga grunden för denna politik preciseras inte närmare. Finansministern har varit inne på den här i debatten, men den är i propositionen angiven endast på det sättet, att finansministern »inte anser det uteslutet», att de prissänkningstendenser på världsmarknaden, som gjort sig gällande un-

ekonomiska stabiliseringspolitiken m. m. der det senaste året, skola visa sig vara av sådan styrka, att de även fortsättningsvis komma att göra sig gällande, om än tillfälligt avbrutna till följd av valutadevalveringarna.

Jag vill till detta säga, att jag hyser stora farhågor för att samma inflations-tendens, som man här gör så stora ansträngningar för att motverka, också kommer att uppträda i andra länder och pressa priserna i höjden. Vi ha visserligen sett, att under den senaste tiden vissa priser ha börjat gå tillbaka; i våras och i somras gingo exempelvis bränslepriserna, d. v. s. olje- och kolpriserna, icke oväsentligt ned. Men denna prisnedgång har nu stannat av, och i stället ha vi fått se en än större prisstegring. På samma sätt förhåller det sig på flera områden. Jag fruktar att de förhoppningar, som man nu bygger så mycket på, skola komma att visa sig vara ohållbara och inte gå i uppfyllelse, och jag frågar mig, hur vår ställning då kommer att bli. Man hoppas visserligen, att det framemot denna tidpunkt nästa år skall ha visat sig, att produktiviteten ökat och att priserna ha gått tillbaka. Men om priserna inte ha fallit, vad kommer då att ske? Blir inte vårt läge då mycket sämre än vad det är nu? Har man inte nu ett bättre utgångsläge för att ta itu med de svårigheter, som möta oss, än vad vi komma att ha vid den tidpunkten? Då blir det gap, som skall fyllas, kanske mycket större än vad det nu är.

Vi ha av de förutsägelser, som regeringen tidigare gjort på det ekonomiska området, blivit ganska allvarligt brända under de senaste åren. Jag vill inte underlåta att något rekapitulera hur subventionspolitiken tidigare har utvecklat sig.

När den svenska kronans värde för tre år sedan skrevs upp, motiverades detta bland annat med angelägenheten av att då underlätta importen — exportens intressen kommo då i andra hand — och med att man ville motverka en uppåtgående prisrörelse främst i Amerikas förenta stater. Trots uppskrivningen ansåg sig regeringen hösten 1946 tvungen att motverka prisstegringen på

Kungl. propositioner ang. den ekonomiska stabiliseringspolitiken m. m.

några av de stora importartiklarna, bomull och hudar, och man genomtvång subventioner för detta ändamål. Man underströk därvid att det bara var fråga om extraordinära förhållanden och tillfälliga åtgärder och att världsmarknadspriset sannolikt snart skulle gå ned igen. Regeringen har emellertid därefter år från år återkommit till riksdagen med begäran om ytterligare medel för subventioner, och priserna ha fortsatt att stiga — men hela tiden har det bara talats om »tillfälliga åtgärder». Subventionerna av läder ha t. ex. tidvis varit så stora, att de uppgått till hälften av det faktiska importpriset. Hur man någonsin skall komma ifrån en sådan snedvridning, har jag svårt att fatta.

När regeringen i våras återkom i subventioneringsfrågan, framförde den förutom tillfällighetsargumentet även den motiveringen, att utan subventioner skulle socialstyrelsens levnadskostnadsindex stiga på ett sådant sätt, att stabiliseringspolitiken kom i fara. Det rörde sig då om ungefär en halv enhet i index. Den kritiska punkten för levnadskostnadsindex, där 8 procents ytterligare dyrtidstillägg för statstjänstemännen m. fl. utlöses, nås om indexet stiger med 1,84 enheter. Regeringen har nu räknat med att genom de föreslagna subventionerna skulle en indexstegring på 2,5 enheter neutraliseras. Det är onekligen lågt till taket i vårt indextänkande land. Skulle regeringens antaganden om utvecklingen på de internationella marknaderna slå slint, fruktar jag att den sista villan blir värre än den första. Då ha vi fått subventioner, men samtidigt ha lönerna också kommit i rörelse. Över huvud taget är det sorgligt, att indexregleringarna så ha vuxit sig fast i vårt samhälle att varje prisbildningsfråga måste sättas in i sitt indexmässiga sammanhang. Jag tror att vi — ju förr dess hellre — måste försöka komma bort från detta indextänkande och komma över till friare förhållanden.

Det har för övrigt under debatten sagts ifrån att man inser detta, och nu hoppas man bara att det även skall kunna bli genomfört i verkligheten.

Ja, herr talman, jag har förut understrukit att det väsentliga är produktiviteten. För att skapa gynnsamma betingelser för en produktivitetökning är det också nödvändigt att vi under de kritiska år, som vi ha att möta, leva sparsamt. Staten bör härvid föregå med gott exempel och föra en sparsam och allmänt återhållsam ekonomisk politik. Någon ekonomisk jordmån för personalkrävande ämbetsverk med tyngdpunkt på regleringar och registreringar finns det helt visst inte, och det kommer inte heller att finnas utrymme för några kostnadskrävande reformer. I de propositioner, som vi nu efter hand skola gå att behandla och som skola remitteras i dag, finner jag emellertid inte några uttryck för någon strävan att vid sidan av de subventionsåtgärder, som man föreslår, gå in för en sådan politik. Det hade dock varit på sin plats med hänsyn till de subventionsåtgärdernas karaktär och omfattning.

Herr talman! Med det jag nu har anfört har jag velat angiva mina betänkligheter mot de förslag till åtgärder, som nu äro framförda, och mitt beklagande av att vi ha kommit i en situation, då sådana åtgärder över huvud taget skola behöva komma i fråga.

Efter härmed slutad överläggning hänvisades ifrågavarande kungl. propositioner, nr 215 och 217 till statsutskottet samt nr 216 till jordbruksutskottet.

Till vederbörande utskott skulle jämväl överlämnas de i anledning av propositionerna inom kammaren nu avgivna yttrandena.

Då alla ärenden på föredragningslistan nu blivit behandlade, medgav kammaren, på framställning av herr talmannen, att de anslag, som utfärdats till sammanträdets fortsättande på af-tonen, finge nedtagas.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag

dels till riksdagens skrivelse, nr 380, till Konungen angående val av en fullmäktig i riksbanken med suppleant;

dels ock till riksdagens förordnanden: Justerades protokollsutdrag för denna
nr 381, för herr David Emanuel Hall dag, varefter kammarens sammanträde
att vara fullmäktig i riksbanken; och avslutades kl. 5.20 eftermiddagen.
nr 382, för herr Karl Emil Ahlkvist
att vara suppleant för en av riksdagens
fullmäktige i riksbanken.

In fidem
G. H. Berggren.
